

JURGIO PAKETURIO KLAJONĖS SU VISOKIAIS PAVOJAIS ARBA ŠVENTA TEISYBĖ, MELO PASAKOS, KARTŪS JUOKAI IR LINKSMOS AŠAROS

**Jurgio Paketurio įžangos žodis nuo krosnies sosto apie save ir savo klajones su trumpais
mano, jo ištikimo raštininko, paaiškinimais.**

Aš esu Jurgis Paketuris, nors šimtą metų išgyvenęs, bet dar nesugriuvęs, nes iš mažens išmokau juoktis ir jokiam vargui nepasiduoti.

Per savo amžių ėjau viešu keliu keleliu su visų vargeliu, kur aš einu, ten jis mane seka, – tokia trumpa mano gyvenimo pasaka, kaip ašaka.

O aš, dar būdamas vyras kaip pipiras, patekęs baudžiavon į Didvyžių dvarą ir praganęs vieną bitę samanę, pašokdinau visą dvarą, kol jį griebė galas.

Paskui rekrutu nuvarytas į turkų karą, su sultonu susitikau ir su juo tabokinėmis mainiau, tiktai dėl pačių susipykau, nes aš neturėjau nė vienos, o jis per daug.

O paskui, susitikęs dvigalvį carą, su juo kortomis lošiau iš durnių, bet jis buvo didelis sukčius, tai ne kartą už barzdos kračiau, kol visai nuo sosto nukračiau.

Pagaliau dar teko su naujais didvyriais susitikti ir ne vieną išrūkyti pypkę, bet ir su jais nelabai sugyvenau, nes jie norėjo sau dangaus, o kitiems pragarą padarė.

Bet visko, prisėdęs ant kakalio, aš čia jums neišpasakosiu, tai sutikęs savo proanūkį – Kazį Borutą – vyrą visaip pramokytą, paprašiau mano klajones į knygas užrašyti, kad jas vaikų vaikaičiai pasiskaitytų.

Tai dabar aš, perėmęs iš savo prosenolio žodį, kaip ištikimas raštininkas, galiu pasakyti, kad Jurgio Paketurio klajonių su visokiais pavojais bus ne mažiau kaip trys knygos.

Pirma knyga, kai Jurgis Paketuris vaikas buvo, apie Didvyžių dvarą ir jo galą, kurią dabar patys pasiskaitysit.

Antra knyga, kai Jurgis Paketuris vyras buvo, apie turkų karą ir dvigalvį carą, kurią netrukus užrašysiu iš jo lūpų.

Trečia knyga, kai Jurgis Paketuris senis buvo, bet apie ją kol kas nieko nesakysiu, nes ten sutiksit visus savo pažįstamus.

Tai tiek viso labo!

Jei seniui užteks kvapo, o man sveikatos, tai visas jo klajones į knygas surašysiu, o jūs turėkit kantrybės, paskaitykit ir nesupykit. O jei pasijuoksit, tai ir į sveikatą!

DIDVYŽIŲ DVARAS IR JO GALAS PIRMOJI JURGIO PAKETURIO KLAJONIŲ KNYGA

PIRMOJI KLAJONĖ, kaip atėjau į Didvyžių dvarą atlikti lažo, ir tijūnas mane bičių ganyti išvarė, o aš, vieną samanę praganęs, išėjau jos ieškoti, po pasaulį klajoti.

Tai buvo labai seniai, kai visi Paketuriai ėjo baudžiavą į Didvyžių dvarą.

Tada ir aš, vos išsiritęs per slenkstį iš pirkios su dūmų kamuoliais, nuėjau tėvų pramintais keliais ir patekau į Didvyžių dvarą atbūti lažo.

O Didvyžių dvaras buvo besotis kaip pragaras. Jam niekada neužteko žmonių vargo, ašarų ir prakaito.

Ten mano tėvas, nuplaktas rykštėm, pražuvo. Ten ir motulė raiba gegute kukavo, vargelius rokavo. Ten mano broliai ir seserys prakaitė maudės kas vasarą, minkė purvyną kas rudenį, o žiemą klampojo į jaujas per speigą ir sniegą.

Dvaro ponas Pats-Pasturleckas buvo baisus nevidonas ir toks drūtas, kaip šieno kupeta, kad vos ne vos kruta, tik ūkščia ir pūkščia ir žvalgos rūščiai, kaip nuo baudžiauninkų devynis kailius nulupti, o pačiam dar labiau nutukti.

O jau dvaro tijūnas, pravarde Karačiūnas, tikras žiurkių perkūnas, pono pataikūnas, žmonių siaubūnas. Po visą dvarą švaistosi su ilgiausiu bizūnu, ant visų rėkia, per galvas pliekia ir dirbti už dyką liepia, nors iš to darbo neišeina nieko, tik vienas vargas lieka.

Bet tijūnas visai to nepaisė, su bizūnu toliau švaistės, o ponas, išpurtes kaip pūzras, net nepamatė, kad pūva iš pamatų dvaras ir griūva jo didybės rūmai.

To ir aš nepastebėjau. Protamsiais į dvarą atėjęs, kaip epušės lapas drebėjau, užmiršęs iš baimės, kad turiu kojas.

Bet tijūnas, mane pamatęs, už pakarpos pakratė ir ant kojų pastatė. O buvau aš visas didumo kaip sprindis, tai kojos ligi kelių į žemę sulindo.

– Ką su tokiu spirgiu darysi? – tarė jis nusivylęs. – Į kokį darbą pavarysi? – ir mane kaip kubizdalį paspyrė.

Aš kiaurai žemę neprasmegau, tiktai nusiritau per kiemą kaip šapas. Bet atsipeikėjęs vėl ant kojų atsistoju.

O jis susiprato:

– Matau, kad esi ne iš kelmo spirtas. Bus iš tavęs vyras tvirtas. O dabar tu dvaro bites ganysi. Tik jeigu bent vieną praganysi, gyvam galvą nusuksi, kailį nulupsi, iškamšą padarysi ir kaip kaliausę į kanapes pastatysi žvirbliams baidyti.

O Didvyžių dvare kanapės buvo šimtašakės, šimtalapės, ant kiekvienos šakelės po lizdelį, o lizdely po grūdėlį, dėl kurio šimtas žvirblių pešės.

Tai kaip aš juos išbaidysiu?

O tijūnas – pagrasinęs, bizūnu pamasinęs, davė man kanapių tris grįžtes ir liepė botagą trijų sieksnių nusivyti. Rytą visas bites iš dvaro sodo išsiginti, kad ponui, išėjus pokaičio, į nosį neigiltų. Per dieną pašiliais, pagiriais ir visais dvaro laukais ganyti, kad jos medų iš visų žiedų surinktų. O vakare visas bites parginti ir į avilius suvaryti. Tai gausiu beržinės košės ligi soties ir medaus nuo bizūno galo paragaut.

„Kad tu nesulauktum, pats galą su savo bizūnu gautum, – tariau. – Mes dar pamatysim, kas čia darysis.“

O buvo Didvyžių dvaro sode šimtas ir vienas avilys. Kiekviename avilyje po tūkstantį ir vieną bitę. Bet visos po sodą buvo pakrikusios ir žiedus apspitusios. Tai kada čia jas suskautysi?

Aš jų ir neskaičiau. Tik botagą vydamas, sumečiau mintyse, kad bus begalinė daugybė. Tris kartus pliaukštelėjau botagu ir išsiginiau visas bites iš sodo kaip vieną.

Paskui per visą dieną ganiau bites pagiriais, pašiltais ir visais dvaro laukais. O bitelės, kaip visos baudžiauninkės, buvo didelės darbininkės. Pačios dūzgdė aplinkui ir iš visų žiedų medų rinko.

Pavakare nusivariau jas prie Šešupės pagirdyti ir vakare parginiau į dvaro sodą. Viskas gerai, rodos. Suvariau visas bites į avilius ir ėmiau skaityti: šimtas ir vienas tūkstantis ir vienas šimtas. Visos

yra, trūksta tik vienos samanės.

Kur ji dabar nusiganė?

Aš nusiminiau ir labai susirūpinau.

O tijūnas jau švaistos po dvarą su bizūnu ir su visais baudžiauninkais atsiskaito už darbą ir prakaitą. Vienus rykštėmis plaka, kitus kalviui įsako surakinti nakčiai kaladėm, o trečių nesuranda ir manęs pasigenda.

– Kur tas bičių piemuo? – ant viso dvaro rėkia, kad net pašaliai atsiliepia. – Ar visas bites išganė?

– Na, dabar galas! – sau tariau ir iš baimės vietoje nutirpau. Bet visa laimė, greitai atsipeikėjau. Tad ilgai nelaukdamas, kol jis mane sučiups ir galvą nusuks, tiesiai iš sodo šokau per tvorą ir pasileidau bėgti į laukus.

Bet bėgant pro dvaro vartus, mane sulaikė dvaro panaktinis, toks suvargęs senis iš mūsų kaimo, Stabinis:

– Kur bėgi, vaikeli? – paklausė.

Aš susigraudinęs prisipažinau, kad vieną bitę samanę pragoniau ir dabar nežinau, kas bus? Gal tikrai man tijūnas kailį nulups, iškamšą padarys ir į kanapes pastatys.

– Tai spruk greičiau, – patarė man panaktinis, – kol dar tavęs tijūnas nepamatė. Ar maža žmonių tas žiurkių perkūnas iš pasaulio išvarė? O tu dar toks mažas. Jei nesurasi praganytos samanės, geriau nebegrįšk į dvarą.

Panaktinis Stabinis manęs pasigailėjo, iškrapštęs iš krepšio, sausą pelų duonos plutą davė ir palinkėjo laimingo kelio.

Taip aš ir pabėgau iš Didvyžių dvaro.

ANTROJI KLAJONĖ, kaip, beieškodamas samanės, priėjau Šešupę ir uodas su mašalų pulku pernešė rezginėse mane per upę, paskui paklydau miške ir apsinakvojuo genio lizde, bet negalėjau išlįsti ir nuėjau pas kalvį pasiskolinti kirvio.

Bet kur aš bėgsiu ir kur pasidėsiu? Susigraudinęs sausą pelų duonos plutą kremtu, ašaromis springstu ir pats nežinau, kur einu.

Bijau į savo Paketurių kaimą grįžti, kad tijūnas neatsivytų su rykštėm.

O jau saulė leidžiasi, rūkas pabaliais skleidžiasi. Kaip aš dabar tą paklydėlę samanę surasiu? Kur tik pasižiūriu – niekur jos nė dvasios.

Pagaliau prieinu Šešupę, plačią ir sraunią upę, kuri mėnesienoj kaip sidabro juosta laukais ir pievom ramiai vingiuoja. Gal mano samanė perlėkė per upę, skraidė po pievas nuo žiedo prie žiedo, paklydo ir nesugrįžo.

Brisčiau ir aš per Šešupę, bet upė srauni ir gili, perbrist negali. Tai kur dabar tos paklydėlės ieškosiu? Ir pats kur apsinakvosiu?

Atsisėdau ant kranto ir galvoju, ką man daryti.

O nuo Šešupės tirštas rūkas keliasi ir virsta guruliais į kitą pusę. Gal, sakau, sulauksiu tirštesnio rūko, susisupsiu kailiniais ir su rūko kamuoliais persirisiu per upę.

Taip man belaukiant, pradėjo visai temti. Matau, nieko nebus, reiks apsinakvoti kur nors po lapu. Tik vienam baisu. Bet ką padarysi? Gyvas į žemę neįlįsi.

Tik staiga girdžiu – kažkas virš upės zirzia ir birzgia, kaip kokia birbynė.

Kas gi čia dabar po plyniais?

Pakeliu galvą, žiūriu: ogi uodas rezgines neša ir su mašalų pulku pešas.

Mašalai nori rezgines atimti, o uodas nepasiduoda. Tai kaunas, net visas paupys skamba!

Aš norėjau juos perskirti, paėmiau akmenį ir mečiau netaikęs. Bet pataikiau kaip tik per vidurį ir pramušiau rezginėse skylę.

Tada uodas su mašalų pulku dar labiau suzirezė, subirbė ir kaip debesys ant mano galvos nusileido. Paėmė mane į rezgines ir nunešė padangėmis.

Kurgi jie dabar mane nuneš ir kur pames?

Bet pernešė per upę, į rezgines susupę, nunešė į Žaliosios miško vidurį ir išdrėbė į pabalį kaip kokį pagalį.

– Brolyt! – suzirezė uodas. – Mažų neužkabink! Bus tau!

– Aš tik pajuokavau! – sakau, kapstydamasis iš maurų, kad į dugną nenutrauktų.

Norėjau pastverti uodą už kojų, bet jis, bjaurybė, mane palikęs vieną po pelkes kapstyti, nubirbė su savo rezginėmis ir mašalų pulku toliau kautis.

Šiaip taip išsikapsčiau iš pelkių. Bet ką toliau darysiu? Ir kaip iš miško namo sugrįšiu?

Visai miške tamsu. O vienam baisu. Nors durk į akį – nieko nematyti. Dar galiu užklysti ant kokios meškos laužo, ir meška supykus gali mane sudraskyti ir sulaužyti visus kaulus. Bet, mano laimei, meškos lauže snaudė, o aš jų ir nesuradau, nors akiai per mišką patamsyje ėjau.

Bet taip beeidamas, kakta taukšt į kažką atsimušiau, kad net kibirkštys akyse pasipylė ir kaktoje guzas iššoko kaip kiaušinis. Kas gi čia dabar atsitiko? Ar tik neužpuolė manęs koks miškinis su kuoka? Nusigandęs apsidairiau, apsigraibiau, žiūriu – kažkoks pasviręs stuobrys.

Apsidžiaugęs tuo stuobriu lipu, pernaktvosiu kur nors, sakau, po lapu. Ką daugiau darysi? Naktį miške tik paklysi.

Lipdamas stuobriu, drevę suradau. Įkišu galvą – pažiūriu, ogi ten apačioje genaičiai gūžtoje sutūpę snūduriuoja. Ir aš prie jų pritūpsiu, galvoju, ir kiek nusenūsiu.

Bet, nusileidęs į drevę, išsitekti gūžtoje negalėjau ir, be to, valgyti labai užsinorėjau. Seniai buvau sukrimtęs panaktinio duonos plutą, – tarsi jos nebūta.

Ir šiaip svarsčiau, ir taip svarsčiau – pagaliau neiškentęs visus genaičius išgenėjau, nupėšiau, išskrodžiau, ugnelę susikūriau, nusvilinau, išsikepiau ir suvalgiau.

Dabar kad suėmė mane miegas, kritau į gūžtą tuščią ir užmigau kaip užmuštas.

Nežinau, kaip ilgai miegojau, tiktai pabudęs žiūriu – pasidariau toks storas, kaip Didvyžių dvaro ponas, ir niekaip negaliu iš drevės išlįsti.

Ką čia dabar darysi?

Negi lauksi, kol sulysi.

Pasižiūriu į viršų, o ten genys pro drevės skylę, snapą įkišęs, piktai čirškia:

– Na, nenaudėli, – sako, – kad tu mano genaičius suvalgei, tai dabar iš drevės neišlįsi ir namo nesugrįš! Čia amžinai būsi ir supūsi.

Tai dabar ir gana!

Argi taip jau amžinai būsiu ir gyvas supūsiu?

Nesulaukta galva!

O genys, nieko nelaukęs, meta man ant galvos kankorėžius, šakas ir spyglius. Rengiasi kaip mat palaidoti gyvą.

Tai aš nusigandęs, ranka galvą prisidengęs, kad manęs neužmuštų, vis giliau ir giliau smukau į gūžtą. Taip nusmukau ligi drevės dugno, kur radau pelės urvą ir išlindau pro šaknis į žemės paviršių.

Tada nuėjau pas Didvyžių dvaro kalvį Didžiagalvį pasiskolinti kirvio skylei prasikirsti, kad galėčiau iš drevės išlįsti.

Bet kaip tyčia kalvis Didžiagalvis dar iš vakaro buvo su dvaro tijūnu Karačiūnu susipykęs, kad atitraukia jį nuo darbo ir verčia neklaūžadas baudžiauninkus kaustyti kaladėm, sulaužė iš apmaudo pypkę, sutrų putrų prisigėręs, per aukštinį persisvėręs, bumpso ant pečiaus ir kriokia, kad dreba net visa troba.

Ko nedariau – ir rėkiau, ir šaukiau, ir už plaukų tąsiau – niekaip negalėjau jo prižadinti, kad eitu manęs gelbėti.

Pagaliau pritrūkęs kantrybės, pats pasiėmiau iš kalvės kirvij, nusinešiau į girią ir prasikirtau drevėje didesnę skylę, kad galėčiau išlįsti.

Tik kol vaikščiojau ir kirtau, vėl suliesėjau kaip šešėlis ir nuo kojų nuvirtau. O kirvis visai atšipo ir subyrėjo į šipulius. Bet aš vis dėlto skylę prasikirtau ir iš drevės išlindau.

– Še tau! – išlindęs geniui tariau.

Pasižiūrėjo genys, kad man nieko nebepadarys, piktai sučirškė ir nuskrido toliau į mišką naujos drevės prasikirsti be kirvio ir susisukti sau kito lizdo.

O ir aš nuėjau toliau per mišką, nes ką daugiau darysi?

TREČIOJI KLAJONĖ, kaip iš ryto devynios stirnos ant vienos kojos šoko, o septyni vilkai samanę bitę paklydėlę pjovė, bet aš ją apgyniau, ir ji prinešė man devynias stirnenas medaus, o kas buvo toliau – patys sužinosit.

Buvo ankstyvas rytas.

O rūkas toks tirštas, kad nieko aplink nematyti. Tiesiog kaip pienas plaukia, tik atsigerti negaliu.

Aš per tą pieną brendu ir girdžiu: kažkas atšvilpia, atūžia, atkaukia, kad net visas miškas traška ir braška. Medžiai virsta, krūmai linksta ir lekia ant manęs tiesiai kaip viesulas.

Na, sakau, dabar tai jau tikrai pražuvau! Atleikia kažkokia meška iš laužo su apsvilusiais gaurais ar koks slibinas manęs gyvo praryti.

Nusigandęs užsiglaudžiau už ąžuolo ir žiūriu pro nusvirusią šaką, netekęs kvapo.

Bet kiek apsiraminau ir matau: nieko baisaus! Tiktai devynios stirnos lekiančios kaip be galvos ir šokančios ant vienos kojelės, kad net visas miškas dreba.

Tai šitokios išdykėlės baidyklės!

Aš supykęs su lazda per tą kojelę pokšt, kojelė triokšt ir nulūžo. Visos devynios stirnos keberiošt ir sugriuvo. Nustebusios atsigrįžo ir į mane sužiuro.

– Ko pastojai mums kelią? – paklausė.

– O ko jūs kaip be galvos lekiate? – atsakiau. – Ir triukšmą keliate!

– Mes nekeliame jokio triukšmo, – atsakė stirnos nustebusios, – tik žaidžiame iš džiaugsmo, sulaukusios užtekant saulės.

Aš pasižiūrėjau – iš tikro miglos tirpo ir saulės spinduliai skverbės per mišką.

– Ar nematėte mano paklydėlės bitelės samanės? – paklausiau atsikvošėjęs.

– Nematėm, neregėjom, – atsakė stirnos, greitai pasitaisė kojelę ir buvo toliau bešokančios per mišką.

Aš norėjau su jomis pažaisti ir už ragų stvėriau, bet jos per ragus išsinėrė ir toliau nurūko plikos, o man stirnenos liko.

Ką dabar su jomis veiksiu? Kaip vienas žaisiu? Tai pasiėmiau stirnenas ant pečių ir nešiosi per mišką. Gal pražuvusią bitelę sutiksiu, o gal ką kitą prasimanysiu. Vis dėlto devynios stirnenos nemažas turtas, – miške nepaliksiu.

Einu su tomis devyniomis stirnenomis ant pečių ir vėl girdžiu – kažkas atziria, atcypia, atspengia,

atkaukia ir tiesiai ant manęs lekia kaip viesulas.

Na, dabar, tariau, su visomis stirnenomis pražuvau! – ir tik žiūriu, kur čia pasislėpti. Bet nespėjau apsidairyti – septyni vilkai atkaukią ir mano samanę bitelę bepjauną.

– Ką jūs darot, begėdžiai? – šokau į vidurį ir vilkus išvaikiau.

Vilkai ir patys susigėdo, kad vieną bitę apspito. Tai, uodegas pabrukę, kas sau nubėgo. O aš bitelę susigavau, į stirnenas susupau ir nešuosi namo.

Bet kur tie namai? Nieko nežinau. Šen ir ten einu, jokio kelio nerandu. Naktis ir diena praeina, viena ir kita, o mano klajonės galo nėra.

Visa laimė, mano bitelė buvo didelė darbininkė, pakeliui iš visų žiedų medų rinko ir prinešė man pilnas stirnenas medaus. Tai aš tą medų kabinu ir toliau nepavargdamas einu.

Pagaliau vieną gražų rytą vėl prieinu Šešupės vingį išrangytą. Dairaus aplinkui, bet uodo su mašalų pulku ir rezginėmis niekur nematyti. Kaip dabar persikelsi per upę su tokiu dideliu turtu, kurį ant pečių nešu?

Ogi žiūriu – voras per upę lieptą nukoręs. Tai aš, daug negalvojęs, tuo lieptu ir einu. Bet dar ligi vidurio nenuėjau, lieptas triokšt ir įlūžo. Aš į upę su stirnenomis pasinėriau, o bitė, nežinau – nuskrido ar prigėrė.

Šiaip taip ant kranto išsikapsčiau, bet medus upėje ištirpo, man tik vaškas liko. O voras ant kranto, baisiai supykęs, ant manęs šnypščia:

– Ką tu, bjaurybe, padarei? Kam mano lieptą suardei?

– Nepyk, – sakau. – Aš visai to nenorėjau, pats vos neprigėriau.

– Tai pataisyk, jei gudrus!

– Kada aš tau čia taisysiu? – atsakiau. – Matai, upėje vanduo su medumi teka. Reikia skubėti gerti.

Aš prigulęs vis gėriau ir gėriau tą saldų vandenėlį, o jis pro šalį dar saldesnis tekėjo.

Bet visos Šešupės išgerti negalėjau. Tik baisiai išpampau, kaip Didvyžių dvaro ponas, ir maniau, kad jau sprogsiu.

Bet ant kranto kiek pagulėjau ir vėl suliesėjau. Tik pėsčias keliauti toliau tingėjau. O dar neškis ant pečių stirnenas su vašku.

Tai stirnenas pakratęs, iškračiau vašką. O jo buvo visas kalnas. Ką su juo veiksiu? Nežinodamas ką daryti, pradėjau tą vašką minkyti.

Beminkydamas nusilipdžiau iš vaško kumelaitę, įtaisiau iš botago trijų sieksnių uodegaitę.

Staiga mano kumelaitė pašoko ir nusižvengė.

Tada aš apsidžiaugęs užsimečiau stirnenas ant pečių, sėdau ant savo vaško kumelaitės ir nujojau.

Tai buvo svajonė, o ne kelionė!

KETVIRTOJI KLAJONĖ, kaip vaško kumelaite jojau ir Gyvakarų karčiamoje sustojau, kur nieko gero neradau, tiktai norėjo mane apgaut, tai su stirnenomis ant pečių gluosnio šaka į dangų įlipau.

Dabar man tikras rojus. Su savo vaško kumelaite, kur noriu, ten joju. O ji lekia šuoliais, vos išsilaikau nenupuolęs.

Kumelaitę apstabdau, stirnenas pasitaisau.

O mano kumelaitė kažko pasibaidė. Staiga pasispardė, skardžiai nusižvengė ir nulėkė padangėmis.

Aš žvilgt į žemę ir nutirpau.

Kažkur žemai mirga laukai, miškai ir kaimai.

Pralėkiau pro Didvyžių dvarą ir pamačiau, kas ten daros. Ponas po pusryčių sodo pavėsy pūkščia. Tijūnas švaistos po kiemą su bizūnu ir kažko rėkia, bet manęs nepasiekia. O baudžiauninkai, kaip bitės po laukus pakrikę, dirba sušilę, prakaitu apsipykę, saulėje sukaitę.

Aš paraginau savo kumelaitę ir toliau nujojau. Tegu jį galas tą Didvyžių dvarą! Nėra ko man ten grįžti, dar gausiu rykščių!

O ir mano kumelaitė dar aukščiau pakilo ir skriste nuskrido. Man tik vėjas pro ausis švilpia, negaliu jos sulaikyti.

Pagaliau kumelaitę suvaldžiau, ji nusileido ant žemės ir keliu pamažu ristele tursena.

Jojau ir prijojau kryžkelę, kur buvo sena Gyvakarų karališkoji karčiama.

Tai ir gerai. Karčiama pakeleiviui namai.

Karčiamos kieme sustojau, kumelaitę nubalnojau. Prie šulinio pagirdžiau ir gluosnio šakele prismeigiau, kad nepabėgtų.

O pats su stirnenom ant pečių į smuklę užeinu. Gal, sakau, čia ką rasiu, stirnenas išmainysiu ir bent kiek užkasiu.

Bet į smuklę įeinu – nė gyvos dvasios. Langai išdaužyti, stalai išvartyti.

Tai apsidairiau ir išėiti ketinau. Bet čia iš užpečkio išlindo kaip tarakonas baisiai išsigandęs smuklininkas Pakarklis.

– Ko čia tau reikia, vaike? – paklausė, vieną ūsą pakraipęs.

– Midaus gurkšnį, uodo kulšį! – linksmai atsakiau, nes baisiai išalkęs buvau po medaus.

– Nieko nėra, nors pasikarki! – atsakė man Pakarklis, kone apsiverkęs. – Vakar bajorai pro šalį jojo ir mano karčiamoje apsistojo. Viską suėdė, viską išgėrė ir neužmokėjo, begėdžiai. Tik langus išdaužė, stalus sulaužė ir man barzdą nurovė, kad juos kur negerovė!

Tai aš pats mačiau ir norėjau išėiti iš karčiamos tuojau. Ką čia veiksi, kai vienas smuklininkas likęs su nurauta barzda ir atsikišusiais ūsais, kaip baidyklė?

Kur su tokiu stirnenas išmainysi? Ir ką pelnysi?

Neužtrukęs apsisukau ir pro duris ėjau. Bet ant slenkščio mane Pakarklis sulaikė.

– Kur stirnenas gavai, vaike? – paklausė, antrą ūsą pakraipęs. – Gal pavogei?

Ir jau traukia nepasiklausęs stirnenas nuo pečių. Aš jam daviau per nagus, kad nebūtų perdaug godus.

– Gal tu pats esi vagis! – jam atkirtau ir pro duris smukau. – Aš pats miške susimedžiojau ir joms kailius numoviau. Gal rasiu žmogų, pirklių padorų, ir jam su pelnu parduosiu. O tau dykai neatiduosiu.

– Kur tu rasi pirklių padorų? – Pakarklis suabejojo. – Jis būtinai tave apgaus ir apmaus. Man jas perleistum verčiau. Aš jas nuvežčiau į Suvalkų mugę ir tau parvežčiau lauktuvių margą kepurę ir dūdą.

Kur aš čia lauksiu tokių niekų?

Nusispjovęs karčiaminką palikau ir į kiemą išėjau. Maniau, toliau josis ir doro pirklio ieškosiu.

Išėjęs į kiemą, žiūriu – mano vaško kumelaitė saulėje sušilus ir sudribus. O gluosnio šaka, su kuria buvo prismeigta, ligi dangaus užaugusi ir viršūnę už debesų užlaužusi.

Ką čia dabar darysi? Nebent į dangų reikia lipti ir ten paieškoti doro pirklio? Na, ką gi – pabandysiu.

Tik Pakarklis neatstoja.

– Nė nebandyk! – sako ir už skverną stvarsto. – Dangus aukštai – neįlipsi, o jei nukrisi, kaulų nesurinksi.

Tai jau! Kaip užlipsiu, taip nulipsiu.

Tuojau Pakarklio atsikračiau, – kad jis nori apgaut, iš akių mačiau, – ir gluosnio šaka lipau vis aukščiau ir aukščiau. Taip ligi debesų ir užlipau.

O apačioje, žiūriu, Pakarklis stovi ligi ausų išsižiojęs.

Na, ir žiopsok sveikas, jei neturi ko veikti!

PENKTOJI KLAJONĖ, kaip, į dangų įlipęs, su šventu Petru išmainiau stirnenas į devynias plačiarages karves, bet su jomis negalėjau nusileisti ant žemės.

Pro debesų plyšį galvą iškišau ir pamačiau – nagi dangaus karalystė spindi kaip vaivorykštė, auksu apmesta, sidabru atausta ir deimantu aprėžta, kad net raibsta akyse.

Tai gražumas neišpasakytas! O Jos viduryje – visai kaip Didvyžių dvaras su klėtim, kluonais ir tvartais. Sodo paunksnėje stūkso balti dvaro rūmai. O pro kaminą rūksta dūmai.

Visai kaip žemėje, taip ir danguje. Ką tu pasakysi? Taip, matyt, visas Dievo pasaulis surėdytas, ir nieko čia nepadarysi.

Nors baisu ir nedrąsu, bet su stirnenomis ant pečių einu į tą dvarą.

O jau buvo vakaras.

Prie dangaus vartų, žiūriu, sėdi su raktais šventas Petras. Toks senelis su nuplyšusia skrandute, kaip mūsų Didvyžių dvaro panaktinis Stabinis, pypkutę rūko ir pančius iš pakulų suka.

– Labas vakaras! – priėjęs pasveikinau ir paprašiau: – Ar negaučiau kartais nakvynės?

– O iš kur pats eini ir ką čia neši? – paklausė manęs nustebęs šventas Petras.

Aš jam trumpai apsakiau, kaip Didvyžių dvare bites ganiau, vieną samaną praganiau, jos ieškojau, klajojau, vaško kumelaitę jojau, Gyvakarų karčiameje sustojau ir norėjau stirnenas išmainyti, bet smuklininkas Pakarklis, viena akim gudriai prisimerkęs, norėjo apgauti mane, bjaurybė, tai supykau ir gluosnio šaka į dangų užlipau.

– Matau, kad esi didelis išdykėlis! – tarė išklausęs šventas Petras. – Tokio negaliu įleisti į dangaus karalystę. Dar gali ponas Dievas supykti ir mane nuo vartų pavaryti. O ir tau būtų metas ne bites, bet karves ganyti. Tai mainykim stirnenas į karves. Vakaris jau šalta panaktiniu būti. Reiktų naują skrandutę pasisiūti.

Aš apsidžiaugiau, kad dorą mainininką sutikau ir mielai savo stirnenas išmainiau. Davė man už jas šventas Petras devynias karves. Tokias dideles, plačiarages, didžiatešmenes. Ragais debesis skiria, tešmuo pažeme velkasi.

Tai, sakau, dabar turėsiu pieningų karvių bandą! Pieno šulinius primelšiu, varškės kaip sniego prikrestu, sūrių kalnus prikrausiu. Tai bus laimė visam Paketurių kaimui! Tik kad Didvyžių dvaro ponas neatimtų. Bet gal kaip nors drauge apsiginsim. O dabar reikia greičiau su tom karvėm nusileisti ant žemės, kol dar nesutemę.

Padėkojęs šventam Petru, varausi karves dangaus debesų kalnais ir kloniais prie tos skylės, kur pats užlipau ir vaško kumelaitę palikau. Gal dar spėsiu, kol sutems, nusileisti su tom karvėm ant žemės. O paskui, kad ir naktį, nepaklysiu ir dangaus karvių bandą į savo Paketurių kaimą parsivarysiu.

Prisivaręs gautas karves prie tos vietos, kur buvau į dangų užlipęs, žiūriu pasilenkęs – nėra nei gluosnio šakos, nei mano vaško kumelaitės. Kurgi jos dingo, kad tave kur plynios? Kaip dabar iš dangaus nusileisiu?

O žemėje jau buvo visai sutemę.

Žiūriu žiūriu pro debesų plyšį, ogi mano kumelaitė pavakare atsigavusi ir, kiek paėjusi į šalį,

pievoje ganosi. O gluosnio šaka, su kuria ji buvo prismeigta, guli žemėje išsitiesusi kaip šešėlis ir varpučiu apžėlusi.

Ką dabar darysiu? Kaip iš dangaus į žemę su karvėmis nulipsiu?

Tai netikėta bėda!

Turiu karvių plačiaragių visą bandą, bet kokia iš jos man nauda? Negi taip visą amžių jas padangėmis ganysiu ir niekada į žemę nesugrįšiu?

ŠEŠTOJI KLAJONĖ, kaip ponas Dievas supykęs rūkė pypkę, šventas Petras manęs išsigynė, tik Dievo motina pasigailėjo, grikių koše papenėjo ir priėmė į nakvynę, o iš ryto išmainė karves į devynis spalių maišus, liepė virvę iš jų nusivyti ir į žemę grįžti.

Šiaip ir taip galvojau, bet nieko doro nesugalvojau, kaip man su tomis karvėmis iš dangaus ant žemės nusileisti. O jau pradėjo ir danguje temti.

Prie kiaurymės nenakvosi, dar užsimiegojęs į pakalnę nusirisi ir žemėn nukrisi. Tada jau tikrai ne tik karvių, bet ir savo kaulėlių nesurinksi.

Apsigalvojęs varausi dangaus karves atgal pas šventą Petrą. Gal jis priims karves į tvartą. Kur aš dabar naktį su jomis dėsiuos?

Nusivariau karves prie vartų, žiūriu – vartai atidaryti, o švento Petro niekur nematyti. Galas žino, kur tas senis dingęs. Gal užsnūdo kur į užkampį nulindęs. O gal kokioje peludėje iš mano stirnenų naujus kailinius siuva.

Švento Petro nesuradęs, susivariau į dangaus kiemą savo karves. Bet buvo užrakinti tvartai. O prie durų prišti šunes baisiai urzgė.

Tegu jį galas, tą šventą Petrą, kur jis pasidėjo su savo raktais! Neiškentęs žvilgtelėjau pro langą į dangaus pirkį. Bet ir ten buvo visi sumigę.

Tiktai kertėje už stalo vienas ponas Dievas sėdėjo ir, kažko supykęs, rūkė pypkę. Tiršti dūmai pro aukštinį verčiasi ir padebesiais skleidžiasi. O kai smarkiau pypkę supapsi, pasipila kibirkštys ir žaibuoja.

Na, tariau, spruk iš čia greičiau geruoju. Gal ponas Dievas supyko, kad šventas Petras išmainė karves su manim į stirnenas, ir jį nuo vartų pavarė. O kai mane pamatys, dar labiau supyks ir gyvą į pragarą nugramzdins. O ką aš ten darysiu? Dar gali velniai mane su visom karvėm suspirginti.

Tai nieko nelaukęs, norėjau greičiau savo karves išsivaryti iš dangaus kiemo. Bet jos sustojo prie tvartų ir mauroja. O šunes kaip pasiutę loja.

Tegu jas galas, tas dangaus karves, kokios aš su jomis bėdos prasimaniau. O kai dar ponas Dievas išgirdęs išeis iš pirkios, tai būsiu visai sveikas dingęs.

Bet, mano laimei, ponas Dievas, matyt, buvo užmigęs. O aš, radęs rykštę, nusivariau savo karves nuo tvartų į dangaus pakluones.

Šunes aprimo. Viskas pasibaigė laimingai. Ir dar žiūriu – šventas Petras, įlindęs į peludę, iš mano stirnenų kailinius tik siuva, tik skuba. Bet, rodos, pritrūko siūlo ir į mane atsigrįžo.

Aš ir apsidžiaugiau, atradęs seną pažįstamą.

O jis, mane pamatęs, galvą pakratė:

– Ko čia, vaike, naktį valkiojies su savo karvėmis?

– Ką aš darysiu, kad negaliu su jomis į žemę nusileisti?

– O man kas rūpi? – atsakė šventas Petras, kažko užsirūstinęs. – Nei aš tavęs žinau, nei tavo karvių. Kas man darbo?

– Kaipgi taip? – aš nustebau ir bandžiau ginčytis.

Bet šventas Petras visko išsigynė ir mane su karvėm iš dangaus kiemo išvarė. Paskui vartus užrakino ir šunis paleido.

Oi, kaip baisiai tie šunes skalijo, kad vos manęs nesudraskė su karvėm. Bet aš jau už vartų buvau ir karves greičiau kuo toliau nusivariau. Tik nežinojau, kur aš su jomis naktį pasidėsiu.

O jau buvo visai tamsu. Tik mėnulis švietė tarp debesų. Tai aš mėnesienoj nusivariau savo karves toliau nuo dangaus kiemo ir ganau po pievą.

Gal būčiau taip kiaurą naktelę pravargęs, bet žiūriu – visai netoli, dangaus pašaly, ugnelė kūrenasi ir pirtelė rūksta. Aš ir apsidžiaugiau. Gal ten koks dangaus kampininkas gyvena ir vakarienę verda. Gal jis mane pavalgydins ir į nakvynę su karvėm priims. O toliau jau matysiu, kaip į žemę iš dangaus sugrįžti.

Tai ir nusivariau savo karves debesų tarpekliais prie tos pirtelės.

O ten, pasirodo, ne kampininkas gyveno, bet pati Dievo motina su visa šventųjų šeimyna iš vakaro linus džiovino ir mynė.

– Iš kur tu, vaikeli, čia atsiradai taip vėlai su savo karvėmis? – ji meiliai manęs paklausė.

Aš jai savo vargus apsakiau, kaip į dangų su stirnenom įlipau ir su šventu Petru jas į karves išmainiau, bet negalėjau su jomis nusileisti į žemę. Sugrįžau atgal į dangaus dvarą paprašyti nakvynės, bet šventas Petras manęs išsigynė ir, kailinius iš mano stirnenų pasisiuvęs, mane šunimis užpjudė.

– Ak, tas šventas Petras, – tarė motinėle, – reiktų atimti iš jo dangaus raktai. Jis amžinai visko užsigina ir vartų neužrakina. Matyt, visai paseno ir galas žino ką prasimano. Kam jam tie kailiniai? Jį reiks prie krosnies pasodinti vyžų pinti.

O manęs Dievo motinėle pasigailėjo ir grikių koše su spirgais papenėjo.

Tai buvo gardi košelė! Aš spirgus išgraibiau ir apsilaižiau.

O paskui priėmė į nakvynę ir paguldė į pakulas kaip į patalus. Tai gerai išsimiegojau, kaip po duknom močiutės lovoje.

O iš ryto mane motinėle pienu pagirdė ir išmainė mano karves, su kuriomis aš neturėjau kur dėtis, į devynis spalių maišus ir liepė iš jų virvę nusivyti ir atgal į žemę grįžti.

Taip ir palikau dangų. Tik į žemę sugrįžti buvo nelengva.

SEPTINTOJI KLAJONĖ, kaip iš spalių virvę nusivijau ir leidausi iš dangaus, bet pritrūkau maždaug dviejų sieksnių ir negalėjau žemės pasiekti, pagaliau nukritau ant Didvydžių dvaro bijūno bizūno.

Su spalių maišais ant pečių nuėjau ligi dangaus krašto, bet vis dar galo nesimato.

Pasilenkęs pažiūrėjau į žemę, bet ir ten buvo visai sutemę. Toks tirštas rūkas, kad nieko nematyti.

Bet ką darysi? Reikia, nors verkiant, nusileisti ant žemės.

Atsisėdau ant debesio ir iš tų spalių nusivijau virvę ilgiausią, maždaug devyniasdešimt devynių sieksnių, su kuria tikėjau žemę pasiekti. Bet neradau kur ją prisirišti. Norėjau užkabinti už mėnulio rago, bet tas praplaukė pro šalį ir nusileido.

Žemėje prašvito rytas, tik aš neturiu, ką daryti.

Pagaliau ant vieno debesio suradau pagalį. Tai įsikaliau tą baslį į debesį, prisirišau prie jo virvės galą ir leidžiuosi į žemę.

Bet leidausi leidausi ir pritrūkau virvės. Ne mažiau kaip dviejų sieksnių, ir negaliu žemės kojom pasiekti. O šokti bijau, kad neprasmečiau kiaurai žemę.

Ką gi dabar darysiu? Negi taip amžinai pakibęs ir kabosiu?

Bet greitai susigriebiau: nuo viršaus virvę nupjoviau, apačioje pririšau ir žemyn leidausi. Taip mazgiau, raizgiau, kol iš virvės liko vieni mazgaliai, o ligi žemės, kaip buvo, taip ir liko toli – vis dar nušokti negali.

Tai ore kybau ir kojom vyburioju.

O mano vaško kumelaitę, žiūriu, Gyvakarų karčiamninkas Pakarklis pasibalnojo ir galas žino kur nujojo, visai manęs neatsiklausęs. Tai nenaudėlis!

O toliau, žiūriu, Didvyžių dvaro tijūnas Karačiūnas švaistosi po laukus su bizūnu ir kažko rékia. Laimė, kad manęs nemato ir nepasiekia.

Plačiuose laukuose baudžiauninkai dirba išsijuosę, sukaitę, sušilę, devyniais prakaitais apsipylę. Tik aš nieko neveikiu. Kybau, ir tiek, kaip koks ponas.

Baisiai pasidarė nuobodu.

O čia ir vakaras sutemo. Visi darbininkai išsiskirstė namo, kas į kaimą, kas į dvarą, o mane taip ir paliko vieną kabantį, kaip kokį pakaruoklį. Kaip nori, taip iš savo bėdos vaduokis.

Vakare atjojo į pievas naktigoniai ir susikūrė po manimi laužą. Maniau, kad iš jų sulauksiu pagalbos. Bet kur tau! Jie prie laužo sušilo, sugulė ir užmigo. Kas jiems darbo, kad aš kybau viršum jų galvos?

O man tikras vargas. Laužo dūmai akis graužia, negaliu ištvirti, nors verki. Bet ką tas padės? O čia, gęstant laužui, viena ugnies sprogulė kad sprogo, tai kibirkštys ligi manęs atlėkė ir drevē manyje išdegino.

Na, dabar tai jau visai po gyvenimo!

Per visą naktį šiaip taip iškentėjau ligi ryto ir maniau, kad jau neišlaikysiu. Bet saulei užtekėjus, mano bitelė samanė iš kažkur atsirado ir prinešė tą drevē pilną medaus.

Aš ir apsiraminau. O paskui apsidžiaugęs viena ranka už virvės laikaus, o antra tą medų kabinu.

Taip ir gyvenu.

Gyvenau, medų kabinu ir toks sunkus pasidariau, kaip Didvyžių dvaro ponas Pats-Pasturleckas, kad sumazgyta virvė manęs neišlaikė ir nutrūko.

Aš stačia galva nukritau ant Didvyžių dvaro tijūno Karačiūno bizūno. Gal būčiau kiaurai žemę prasmegęs, bet tokia laimė mano buvo, kad jis mane sučiupo už pakarpos ir sulaikė.

– Kur buvai? – suriko kaip paklaikęs. – Kodėl vieną bitę praganei? Aš tau parodysiu, kaip galas žino kur karstyti.

Aš nespėjau prasižioti ir pasiteisinti, o jis bizūnu jau užsimojo. Bet čia – ar iš dangaus? – mano bitelė samanė paklydėlė cakt jam į nosį ir įgylė. Jis griebėsi už nosies ir ją iš skausmo trynė, o aš, duok Dieve kojas, ėmiau ir pabėgau.

Bėgau bėgau ir taip toli nubėgau, kad Didvyžių dvaro tijūnas negalėjo manęs pasiekti su savo bizūnu, o aš pats negrįžau.

Dar čia ko, to gero visur gali gauti.

AŠTUNTOJI KLAJONĖ, kaip Sangrūdodos malūnininkė šveitė lašinius su sviestu, o man nedavė nieko, tiktai paprašė sūnui į dangų nunešti pavakarių ir naują sermėgėlę, prižadėdama kukulių išvirti vakarienei.

Pabėgęs nuo Didvyžių dvaro tijūno, ėjau per laukus ir miškus, kol priėjau Surdegio upę, o ant jos Sangrūdodos malūną.

Jau iš tolo upė putojo, kunkuliavo, malūnas užė, kleketavo.

Malūnininkas Pyragius dieną naktį grūdus malė ir aklu šyviu miltų vežimus į Suvalkų miestą vežė.

Kai aš atėjau į malūną, jo namie nebuvo. Tiktai vieną malūnininkę radau. Moteriškė buvo gera, tik išpampusi kaip tešla ir dar kemšanti pyrago bandą per abudu žandus.

Nusigandau, kad neužspringtų moteriškė, ir sakau:

– Duok Dieve skalsos, kad ir man bent trupinių liktų.

Bet moteriškė piktai į mane pasižiūrėjo, sukimšo visą bandą ir trupinius sušlavė į delną, išsižiojo, prarijo ir apsilaižė.

– Tai čia dabar: kiekvieną prašalaitį penėsi, tai pati duonos neturėsi! – pašnairavo į mane ir ėmė raityti dešros ritinį ir lašinių paltį.

Bet ir to jai negalėjo užtekti. Atsiritino sviesto liepinę ir kabina su šaukštu. Dešra užkanda, sūriu užkemša ir patenkinta atsikrenkščia.

Tai bent besotė!

Aš nustebęs pasižiūrėjau ir palinkėjau, kad ji kur surūgtų.

Bet ji skaniai atsirūgo ir toliau į besotę gerklę viską grūdo – dešrą, lašinius, sviestą ir sūrį. O paskui dar pasidėjo šiupinio bliūdą.

Kada gi ji pasisotins?

Turbūt viską suris ir man nieko nepaliks.

Bet ji dar kartą atsirūgo ir tuščią šiupinio bliūdą į šalį pastūmė.

– Tai bent užmečiau truputį ant vieno danties, – patenkinta tarė, man bliūdą išlaižyti davė ir numetė supelijusią duonos plutą.

Aš bliūdą išlaižiau, plutą sukrimtau ir alkanas apsidairiau, ar dar ko negausiu.

Bet ji į mane pasižiūrėjo ir nusistebėjo:

– Iš kur atsiradai toks išbadėjęs?

– Tiesiai iš dangaus nukritau.

– Vai Dievulėliau, – ji dar labiau nusistebėjo. – Tai gal matei, ką mano sūnelis, neseniai miręs, danguje veikia?

– Ką veiks? – atsakiau. – Ogi dangaus pūdyme kiaules penimas gano. Tiktai nenugano. Kiaulės kaip šernai debesis knisa. Tai prakiurę debesys dieną ir naktį lyja. O jis baisiai suvargęs, išalkęs ir sustiręs, nei gyvas, nei miręs, sėdi pagriovyje ir verkia.

– Vai Dievulėliau, kaip mano vaikelis vargsta! – apsverkė moteriškė. – Man net širdis plyšta. Ar negalėtum jam nunešti pavakarių krepšį ir naują sermėgėlę?

– Kodėl ne, – sakau, – galėčiau. Tik labai toli. Bet dar ligi vakaro gal suspėčiau.

– Tai neužtruk, vaikeli! – tarė moteriškė. – O kai sugrįši, aš tau vakarienei kukulių išvirsiu.

Ką gi, kukuliai vakarienei neblogai. Malūnininkė prikrovė man tokį krepšį, kad jį vos ne vos galėjau panešti. O ji dar naują sermėgėlę pridėjo. Šiaip taip užsiverčiau naštą ant pečių, pasiėmiau sermėgėlę ant rankos ir išėjau į dangų.

Tiktai netoli nuėjau. Kur tu paneši tokį sunkų maišą ir dar sermėgėlę? Tai prisėdau ant upės kranto ir truputį užkandau, kaip malūnininkė, ant vieno danties ir ant antro, kol maišas palengvėjo, o aš sustiprėjau.

Bet matau, kad dar toli ligi krašto dangaus, o ir ten vargu ar užlipsi su maišu. Kiek nusenūdau pokaičio, apsilvilkau naują sermėgėlę, – ji man kaipsyk buvo pasiūta, – ir toliau pamažėle nuėjau, svarstydamas, ar man iš viso verta keliauti į dangų antrą kartą?

DEVINTOJI KLAJONĖ, kaip malūnininkas Pyragius man aklą šyvį dovanuoja, kad greičiau į dangų su pavakariais nujočiau, bet su tuo žirgu negalėjau perjoti per tiltą, tai palikau, kad jį vilkai sudraskytų.

O man iškeliavus, sugrįžo malūnininkas Pyragius, vežimą miltų Suvalkų mieste pardavęs. Jį sutiko apsiverkusi pati ir pasiguodė, kaip jų sūnelis danguje vargsta. Tai davusi prašalaičiui vaikui, nukritusiam iš dangaus, nunešti naują sermėgėlę ir pavakarių pilną maišą.

– Ar tau galvoje susimaišė? – supyko malūnininkas. – Apdovanojai kažkokį valkatą apgaviką.

– Kur tau! – malūnininkė nesutiko. – Jis pats sakėsi iš dangaus nukritęs. Nunešęs pavakarių, ketino nakvynės sugrįžti, o aš prižadėjau vakarienei išvirti kukulį.

– Tau galvoj trūksta vieno šulo! – tarė malūnininkas, sėdo ant šyvio ir šoko manęs vytis.

O aš sau ramiai keliu einu su maišu ir girdžiu – cop, cop – kažkas atjoja, lyg šunims per blakstienas su rykšte kapoja.

Aš peršokau per griovį ir paslėpiau krūmuose sermėgėlę su pavakarių maišu. O paskui į šalį paėjau, varlę sugavau ir pavožiau po kepure.

O pats pritūpiau šalia ir tupiu.

Netrukus malūnininkas Pyragius ant savo šyvio atjojo ir sustojo.

– Ar nematei, vaike, – paklausė, – tokio apgaviko, kuris iš dangaus nukrito ir vėl į dangų eina su nauja sermėgėle ir pavakarių maišu ant pečių?

– O kaipgi, mačiau, – atsakiau. – Jis čia neseniai praėjo. Tik pats vargu jį pažinsi, kai pasivysi.

– Nagi padėk man pagauti tą nenaudėlį! – paprašė malūnininkas.

– Mielai padėčiau, – sakau, – bet negaliu. Po kepure turiu nepaprastą giesmininką paukštį, už kurį iš Didvyžių pono šimtą auksinių gausiu.

– Aš tau palaikysiu tą paukštį po kepure, – pasisiūlė malūnininkas. – O tu sėsk ant mano šyvio ir pasivyk tą apgaviką.

– Gerai, – sutikau. – Raitas tikrai pasivysiu, jeigu jis dar į dangų neįlipo.

– Tai pasiskubink! – Paragino mane Pyragius, pats pritūpė prie mano kepurės, o aš sėdau ant jo šyvio ir nujojau.

Pakeliui pasiėmiau iš pakrūmės pavakarių maišą, pasirėdžiau sermėgėle ir norėjau šuoliais kuo toliau nuo malūnininko dumti. Bet tiktai šyvis kažkodėl – cop, cop – stačiomis kojomis žingine, negaliu pavaryti risčia.

O kai prijojau prie tilto, visai sustojo mano žirgas. Tik copt viena koja ir atbulas šoka. Kas čia per galas? Nagi nusėdęs apsižiūrėjau, kad jis abiem akim aklas. Kur tu su tokiu į dangų nujosi?

Tada aš tą aklą šyvį palikau prie tilto, kad jį vilkai sudraskytų, o pats nukeliavau pėsčias toliau su nauja sermėgėle ir maišu ant pečių.

O malūnininkas, prie griovio patupėjęs, turbūt rado, po kepure pasižiūrėjęs, varlę ir nusispjovęs namo pėsčias parėjo.

– Ar pasivijai tą vaiką? – paklausė pati, kaip pečiadangtė plati.

– Pasivijau, – atsakė malūnininkas, – tik apgavo mane tas varlė.

– O kur šyvį padėjai? – pati nusistebėjo.

– Nagi atidaviau, kad greičiau į dangų nujoty, – nusispjovė malūnininkas. – Kada jis ten pėsčias nueis su tavo pavakariais?

– Tai gerai padarei! – apsidžiaugė pati. – Dabar jis tikrai spės nujoti į dangų ir nunešti sūneliui pavakarius su sermėgėle. O kai sugrįš nakvynės, tai gaus vakarienei kukulį.

– Ar jis kvailas būtų, kad iš dangaus grįžtų dėl tavo kukulių? – atsakė supykęs vyras.

– Tai kaip dabar bus? – nusiminė moteriškė. – Kas gi suvalgys kukulius?
– Taip ir bus. Pati išsivirei, pati ir suryk savo kukulius. O man duok vakarienės šutintų bulvių ir rūgusio pieno. Eisiu gulti ant šieno.

Taip jis ir padarė.

O aš j malūną vakarienės nesugrįžau ir kukulių neragavau. Turbūt pati malūnininkė juos sušveitė.

Tai ir j sveikata!

O aš beeidamas apsisvarsčiau ir j dangų antrą kartą nelipau. Rasiu nerasiu malūnininko sūnų ganant kiaules po debesų pūdymus, o jau vakaras, pradėjo temti. Dar galiu patamsyje nugriūti ir susikulti.

Be to, su nauja sermėgėle ir pilnu pavakarių maišu man ir žemėje buvo dangus.

DEŠIMTOJI KLAJONĖ, kaip sutikau melagį Besąsparį, jį pavaišinau ir maišą praradau, bet kryžkelėje mūsų keliai laimingai išsiskyrė: jis nuėjo ieškoti kvailių su savo apgavystėm, o aš – išminties ir teisybės.

Duok, Dieve, Sangrūdosi malūnininkei sveikatos! Man jos pavakarių pusryčiams ir pietums su kaupu užteko.

Būtų dar ir kitai dienai likę. Bet sutikau tokį melagį ir apgaviką Besąsparį, tai jį pavaišinau ir maišą su paskutiniais trupiniais praradau.

Pavakareėjau pašėšupiu ir pamačiau ant kranto stovint tokį apšepusį žmogelį. Jis susimąstęs pakaušį krapštė ir žiūrėjo j tekantį vandenį, tarsi kažką praradęs.

Maniau, kad žmogų ištiko nelaimė.

O jis, mane pamatęs, nustojo pakaušį krapštęs, kažko apsidžiaugė ir paklausė:

– Ar nematei, vaike, kartais gironapusės Šešupe plaukiant?

Aš j jį pasižiūrėjau ir nusistebėjau: ar jis mane už kvailą laiko? Tai greitai susigriebiau ir atsakiau:

– O kaipgi, mačiau. Ant jos dar Sangrūdosi malūnininkas Pyragius sėdėjo ir girnas kalė.

Jis nė kiek nenustebo, tiktai paklausė:

– O iš kur jį pažįsti?

– Nagi andai nujojau j dangų jo šyvį ir nunešiau pavakarių jo sūnui, kuris ten kiaules gano po debesų pūdymus.

Jis dar mažiau nustebo, tiktai primerkė vieną akį ir toliau paklausė:

– Tai gal matei, kaip skridamos padange gervės virtinius virė ir kukulius drabstė?

– Ne, nemačiau, – atsakiau, – tiktai girdėjau, kad tuos kukulius išbadėjusi Sangrūdosi malūnininke surijo, o gervės, nusileidusios j Varliakojų plynias, tokių kiaušinių pridėjo, iš kurių daug kvailių ir melagių išsiperėjo. Tai gal vienas iš jų būsi?

Jis nieko neatsakė, tik primerkė antrą akį.

– O iš kur pats toks gudrus atsiradai? – paskui paklausė. – Tai gal žinai, kur žemės vidurys?

– Kaip nežinosiu? – atsakiau. – Nagi čia, kur aš stoviu. Jei netiki, tai išmatuok.

– Matau, kad tavęs neužkištų už juostos, – pagaliau jis tarė. – Man kaip tik reikalingas draugas geras. Vienas meluosim, kitas pritarsim ir toli nueisim.

– Taip tai taip, – aš jam atsakiau, – su melu toli nueisi, tiktai nesugrįši.

– O kam mums grįžti? – jis nustebo. – Pasauly daug kelių ir dar daugiau kvailių, visų neapeisi.

– Bet ką su kvailiais veiksi? – atsakiau. – Aš geriau eisiu paieškoti išminties ir teisybės.

– Kur tu jas surasi, jei viena iškaršus senė besmegenė, o kita akla? – atsakė Besąsparis. – Su jomis susidėsi, pats badu padvėsi. O su melu niekada nepražūsi, visada sotus būsi.

– Gal būt, – sutikau, – tik nežinia, kaip atsirūgsi.
Jis nutilo, pamatęs, kad manęs neįtikins. O ir aš matau, kad jis gudrus, bet ir aš ne kvailas. Tai, sakau, geriau su juo nesusidėsiu ir savo keliu eisiu.
Taip mes vienas kitu nusivylėme ir, priėję kryžkelę, išsiskyrėme.
Bet jis, kiek paėjęs, atsigrįžo, lyg kažką užmiršęs, ir dar kartą paklausė:
– O kokį čia maišą neši?
– Na, čia nepaprastas maišas, – atsakiau, – kurį pakratęs, rasi sūrių, lašinių ir ragaišio.
– Na, tai pakratyk ir mane pavaišink, – tarė Besąsparis. – O aš tau duosiu žuvų.
Aš maišą papurčiau, paskutinius pavakarių likučius iškračiau ir Besąsparį pavaišinau.
Jis sušveitė lašinius ir sūrį ir sočiai atsirūgo.
Liko tik ragaišio trupiniai.
– O kurgi tavo žuvys? – aš paklausiau, nes buvau dar alkanas.
– Nagi Šešupėje, – jis pakildamas atsakė. – Nueik ir pasigauk. O aš neturiu laiko.
Aš tik išsižiojau nustebęs, kad už mano gera taip begėdiškai per akis apgavo.
O jis, nieko nelaukęs, pakilo ir nuėjo, nepasakęs man nė dėkui. Tiktai paskui apsižiūrėjau, kad su juo drauge ir mano maišas su paskutiniais ragaišio trupiniais pragaišo.
Kada jis spėjo ir pavogti?
Turbūt kai aš nustebęs išsižiojau. Norėjau jį pasivyti ir maišą atimti, bet jo ir pėdos išdilo. Aš supratau, kad jis ne tik melagis, bet dar vagis ir apgavikas. Tai nesigailėjau, kad su juo nesusidėjau, ir jam palinkėjau, kad nueitų į pasaulio galą ir ten nususuktų sprandą su visom savo apgavystėm.
O aš su teisybe netoli nuėjau ir nedaug išminties radau. Bet pamačiau tokių dalykų, kokių joks melagių karalius nepramanytų.

VIENUOLIKTOJI KLAJONĖ, kaip Pūstapėdžių kaime saulė į trobas su rieškučiomis ir iš trobų dūmus su rezginėmis nešė, o kitur auksą su vyžomis iš tvartų vežė ir laukuose kiaurais maišais vėją gaudė išsijuosę.

Tą rytą saulė tekėjo ir žemė ridinėjo, kai atėjau į baisiai baudžiavos nualintą Pūstapėdžių kaimą, kur naujos trobos buvo be langų, o senos be kaminų.

Prieinu prie pirmos trobos ir žiūriu – kas per dyvai! Visi, kas gyvas, jauni, seni ir maži, laksto, kaip be galvų, vieni į trobą, kiti iš trobos.

Kas gi čia dabar daros?

Bet jie manęs nepaiso ir toliau laksto. Vyrai su maišais, moterys su rėčiais, vaikai su rieškučiomis kažką gauda ore ir neša į trobą.

– Ar jums galvoj negerai? – paklausiau.

– Nagi, matai, – atsakė vyrai rimtai, – pasistatėme naują trobą, o šviesos nėra. Tai stvarstome ryto saulę ir nešame.

– O ar daug jau prinešėte?

– Tai nedaug, – atsakė moterys susirūpinusios.

– Tai neškite daugiau, – nusijuokęs tariau ir norėjau keliauti toliau.

Bet pagailo man jų vargo ir beprasmiško darbo, tai pasakiau:

– O ar negalite lango išsikirsti, kad būtų šviesiau?

– Gerai tu sakai! – susiprato vyrai, apsidžiaugę moterys ir vaikai. – O mes, pasistatę naują trobą, užmiršome langus iškirsti. Tai pasilik pas mus, kad toks gudrus.

Bet aš pasilikti pas tokius, kurie stato be langų trobas, nenorėjau ir juos vienus palikau langus

išsikirsti ir laimingai gyventi.

Bet einu per kaimą toliau ir vėl keistą dalyką matau. Žiūriu – sena apsamanojusi troba pro visus kampus rūksta.

Turbūt dega.

Tai greičiau skubu į pagalbą.

Bet priėjau arčiau ir pamačiau: vyrai su rezginėm, moterys su sterblėm iš rūkstančios pirkios dūmus neša.

– Ar jūs pablūdot? – sakau. – Ką gi čia darot?

– Nagi, matai, – atsakė man vyrai rimtai, – krosnij iš ryto pakūrenom, ir troba pilna dūmų. Tai reikia oran išnešti.

– O ar daug jau išnešėte?

– Tai nemažai.

– Na, tai neškite daugiau, – juokais pasakiau, bet vėl pagailėjau jų vargo ir tuščio darbo, tai pridėjau: – O ar negalite pakelti aukštinį ar kaminą įsitaisyti, kad dūmai patys išrūktų?

– Gerai tu sakai, – apsidžiaugė vyrai, moterys ir vaikai. – O mes nežinojome ir dūmuose vos neužtroškome. Pasilik pas mus, kad toks gudrus.

Bet aš ir pas tokius pasilikti nenorėjau, kurie su rezginėmis dūmus iš trobų neša, nes gerai žinojau, kad svetimi dūmai akis graužia.

Bet einu toliau ir ką gi matau? Nagi senis su boba tempia karvę už ragų ant apžėlusio stogo.

– Ką gi čia dabar darot? – nustebeš paklausiau.

– Nagi, matai, vaikeli, – atsakė man senis ir senė. – Ant stogo prižėlė garstyčių. Tai keliam karvutę, kad pasiganytų.

– Palaukit, – tariau, nes man pagailo senių vargo ir tuščio darbo, tuojau užsirangiau ant stogo, garstyčias nuroviau ir karvę pašėriau.

– Tai ačiū, vaikeli, – apsidžiaugusi senė tarė ir man sūrį davė. – Mirsim, tavo pagalbos neužmiršim. O mes nei karvės negalėjom užtempti ant stogo, nei patys neįstengėm užlipti nurauti garstyčių. Tai kad turėtume tokį anūką!

Bet aš jų anūku nenorėjau būti, padėkojau už sūrį ir grauždamas nuėjau tiesiai per laukus, kad vėl kvailių nesutikčiau ir sau bėdos neprasimanyčiau. Taip ir nesuradau, nors girdėjau, kad dar kažkuriame kaime auksą su vyžomis iš tvartų veža ir laukus tręšia.

Tai ir padėk jiems, Dieve!

Eidamas iš Pūstapėdžių, pamačiau, kaip tuščiuose laukuose vyrai išsijuosę su maišais dūlinėja. Maniau, kad vasarojų sėja. Bet apsirikau. Pasirodo, jie su kiaurais maišais lauke gaudo vėją.

Tai aš jiems iš tolo sėkmės palinkėjau ir greičiau į šalį nuėjau, kad jie manęs į kiaurą maišą nepagautų ir savo kaime nepaliktų.

Ką gi tada daryčiau? Visų kvailių vis tiek neišmokyčiau.

DVYLIKTOJI KLAJONĖ, kaip Didvyžių bitės išsispietė, o užklydęs Besąsparis ponui patarė uždegti plynias per mylias devynias ir užsėti grikiais, kad bites priviliotų, bet grikius užpuolė kurapkos ir niekais pasibaigė balius.

O Didvyžių dvare, kai aš po Pūstapėdžių kaimą klajojau ir kvailius išminties mokiau, manęs labai pasigedo.

– Kur tas bičių piemuo prasmego? – paklausė ponas, kai mano neganomos bitės susispietė į spiečius ir išskrido į nežinomus pasviečius.

– Nežinau, – atsakė susirūpinęs tijūnas. – Tik kartą buvo iš dangaus nukritęs ant mano bizūno, bet ir vėl nežinia kur pražuvo.

– Tai reikia surasti, – ponas tarė, – ir vėl pristatyti bičių ganyti.

Bet kur mane surasi, kad aš pats nežinau, kur basčiausi. O vietoje manęs į Didvyžių dvarą užklydo Besąsparis.

Sužinojęs, kokia nelaimė dvarą ištiko, jis patarė ponui uždegti plynias per mylias devynias, išarti, išakėti ir grikiais užsėti, o kai grikiai sužydės, tai bitės pačios parlėks ir prineš tiek medaus, kad nebus kur jo dėti.

Ponas patikėjo ir taip padarė. O Besąsparis, už patarimą gerą atlyginimą gavęs, toliau sau iškeliavo, nes turėjo daug savo darbo.

Tijūnas iš vakaro baudžiauninkus suvarė iš devynių kaimų ir uždegė plynias iš keturių kampų.

Tai kad degė liūnai ir balos!

Visą dangų nušvietė pašvaistė. O iš ryto gaisras taip išsiplėtė, kad visas Didvyžių dvaras vos nesudegė. Bet supuolę baudžiauninkai šlapiom vyžom gaisrą užgesino ir plynias išdžiovino.

Tada išėjo dvylika jaučių jungų arti išdegintų balų. Bet trys jungai pakliuvo į liūną ir ten nugarmėjo. Kiti trys į akivarą pateko ir ten prasmego. O dar kiti trys jungai už kelmo užkliuvo ir sugriuvo. Bet likę trys jungai vis dėlto išarė plynias per mylias devynias ir suvertė vagas, kaip per ežerą bangas.

Daug vargo turėjo, kol tuos arimus išakėjo ir grikiais užsėjo. Bet pasėti grikiai per naktį sudygo, kaip po lietaus grybai. O kai pradėjo žydėti, negalėjai atsigėrėti. Rausvas stiebas prie stiebo, baltas žiedas prie žiedo per visas plynias kaip margas kilimas. Tiktai bičių kažkodėl nepriviliojo. Gal jas dūmai per toli nuvarė, kai plynios degė.

Bet kai grikiai pradėjo tarpti ir grūdus krauti, kaip trijų palų tvartus, per vidurį baltus, kažkodėl juos užpuolė kurapkos ir ėmė lesti.

Tada suvarė baudžiauninkus kurapkų gaudyti ir grikių pjauti. Bet kurapkų buvo tokia daugybė, kad, begaudydami kurapkas, grikius išmynė, o kurapkos nuskrido. Kas liko grikių, moterys su rankom nurovė ir devynias stirtas sukrovė.

Bet vėl kurapkos užpuolė stirtas ir ėmė taršyti.

Tada ponas liepė kurapkų du maišus primušti, grikių tris vežimus parvežti, kluone iškulti, o paskui iš visų devynių stirtų košę išvirti. Taip pat kurapkų iškepti devynias virtines ir ponus sukviesti iš visos apylinkės į didelį balių.

Tai būtų bent balius!

Ponai atsilošę,

kabintų grikių košę

ir užkąstų kurapkom!

O kadangi šviežiena,

tai į kaktą kiekvieną

patykšt –

pataukšt –

su atbulu šaukštu, –

kad neužspringtų.

Tai būtų bent linksma!

Tik, deja, nors sukviestą ponus iš anksto, bet jiems neteko tos grikių košės su kurapkom paragauti.

Pavakare atvažiavo iš dvaro su trimis vežimais tų grikių stirtų vežti. Tijūnas atjojo raitas su bizūnu ant juodbėrio žirgo, prisirišęs prie uodegos spragilą kurapkomms mušti, o iš šonų pasikabinęs du

maišus kurapkoms krauti.

Tai kad primušė kurapkų nematytą daugybę! Prikrovė abudu pilnus maišus, kad net žirgas nepakėlė ir išžirgo. Tik vietoje stovėjo, su uodega mosavo ir kurapkas mušė spragilu.

Taip priplumpino kurapkų krūvą ir grikius drauge iškūlė. Bet čia kiškis nusigandęs iššoko iš krūmų. Pasibaidė žirgas ir šoko per grikių stirtą. Spragilas nuo žirgo uodegos atitrūko ir nutrenkė tijūną į liūną. Vos jis nenugarmėjo į dugną. Supuolę baudžiauninkai spėjo už kojų ištraukti.

O pasibaidęs žirgas pasileido bėgti per plynias. Bet pakabinti ant virvės kurapkų maišai taip į nugarą įsirėžė, kad pusiau perrėžė žirgą. Priešakys su galva atitrūkęs nugarmėjo į liūną, o pasturgalis su uodega į maurus įklimpo ir ten dingo.

Bet dar ne viskas.

Maišai, žirgū kritus, iširo, užmuštos kurapkos atgijo, purpt ir nuskrido. Nei kurapkų neliko, nei grikių, kuriuos tijūnas, spragilu kurapkas plumpindamas, ligi paskutinio grūdo iškūlė. Ir dar žirgą pražudė.

Taip visos pastangos ir darbas nuėjo per nieką. Baudžiauninkai šlapiom vyžom namo sugrįžo, tijūnas pėsčias į dvarą pardūlino, o trys vežimai parvežė tuščias grikių virkščias.

Tai tau ir balius! Iš virkščių košės neišvirsi. Ponai pasipiktinę kas sau išsiskirstė.

Gerai, kad aš ten neužklydau. Vis tiek būčiau negavęs grikių košės ir keptų kurapkų paragaut. O ponams – išgraužt! Taip ir reikia tiems nevidonams, kurie nori už dyką kurapkų ir grikių.

TRYLIKTOJI KLAJONĖ, kaip išsigelbėjau iš Didvyžių pelkių ir patekau į Kreivakiškių kaimą, kur gyveno smulkūs bajorai ir buvo suirusios tvoros, vyrai nuo krosnies į kelnes šoko, moters susilojo ir bajorai dėl įžeistos garbės pradėjo tarpusavio karą.

Po to nepaprasto atsitikimo, kai užsėjo grikais Didvyžių plynias ir spragilu kūlė kurapkas, aš kaip tik pro tas plyniasėjau, nieko gero neradau, tik pats ligi pažastų į liūną įklimpau.

Ir šiaip, ir taip murdžiaus, bet negaliu iš liūno išsikapstyti. Traukia maurai į dugną, ir gana. Negi dabar taip ir pražūsiu plyniose ir užtrauks mane maurai?

Pradėjau gailėtis, kad nepasilikau Pūstapėdžių kaime. Vis būtų geriau, negu plynioje prasmegti.

Mano laimė, brido pro šalį, varles gaudydama, gervė. Ji mane už varlę palaikė ir vos neprarijo.

Bet aš stvėriau ją už kojų, ji išsigando ir ne tik ištraukė iš liūno, bet dar išnešė į padangę.

Kur aš dabar su ja nuskrisiu? Ir kaip į žemę nukrisiu? Vėl galiu kiaurai plynias nugarmėti.

Bet gervė pailso ir ėmė žemiau lėkti. Aš apsidairiau ir nukritau į tarpumiškę, kaip tik į Kreivakiškių kaimą, kur gyveno smulkūs bajorai, buvo suirusios tvoros ir kiaurais stogais trobos.

Aš ir nuėjau per tą kaimą. Bet užėinu į pirmą trobą ir žiūriu, kas čia per nematyti šokiai.

Nagi bajoras vienmarškinis stovi ant krosnies, o moteriškė apačioje kelnes laiko.

Bajoras šoka nuo krosnies, bet vis nepataiko į kelnes, arba, geriausiu atveju, abiem kojom į vieną kišką.

Partrenkia moteriškę, pats apsiverčia ir galvą prasiskelia, bet vėl rangos ant krosnies ir iš naujo šoka.

Taip jie ir vargsta kas rytas, kol vyras kelnėm apsimauna. Na, tegu sau vargsta nors ligi karsto, jei neišmoko apsimauti kelnėm. Kam tokiem ir gyventi?

Aš, nieko nesakęs, patyliukais išėjau ir duris uždariau. Gal protingesnių bajorų surasiu ir su jais apsiprasiu.

Bet per dieną tarpmiškėmisėjau ir nieko nesutikau, tik tris brolius bajorus medžiotojus. Bet du buvo kvaili, o trečias be proto.

Jie susitarę ėjo į Žuvinto ežerą medžioti ančių.

Priėję prie ežero, pamatė trisantis plaukiojant pakrantėje. Dvi buvo raibos, o trečia balta kaip sniegas.

Vienas brolis norėjo šauti, bet antras sulaikė, o trečias tarė:

– Šaukim visi iš karto, tai nušausim visas trisantis.

Taip jie ir padarė.

Du broliai šovė raibasantis, bet nepataikė, o trečias – baltą antį, bet prašovė pro šalį.

Antys pakilo ir nuskrido į ežero vidurį.

Tada broliai pasvarstė, kaip pasiekti ežero vidurytasantis.

Eidami pakrante, rado tris valtis. Bet dvi buvo kiauros, o trečia be dugno.

Du broliai sėdo į kiauras valtis, o trečiam liko be dugno. Vos nusyrę nuo kranto, du broliai nuskendo, o trečias čia pat į dugną nugarmėjo.

Kol aš pribėgau, brolių medžiotųjų nė ženklo nebuvo likę. Tik vienas kitas burbuliukas iškilo ir vidury ežero antys krykštė.

Man buvo tų brolių labai gaila. Bet ką padarysi, kad du buvo kvaili, o trečias be proto.

Tik grabo lenta ištaiso kuprotą.

Pavakare užėjau į vieną kiemą, kur buvo kita bajorų šeimyna susirinkus vakarienės.

Troboje bulvių puodas garuoja ant stalo, o jie, po karštą bulvę nusistvėrę, pūsdami bėga tekini per kiemą į klėtį rūgusio pieno užsisrėbti.

– Kas gi šitaip valgo? – aš jiems pasakiau.

– O kaipgi kitaip? – jie nustebo.

Aš jiems nieko nesakiau, tiktai paėmiau pieno puodynę iš klėties, atnešiau į trobą ir pastačiau ant stalo.

– Na, dabar srėbkit kaip žmonės! – pasakiau.

Tačiau jie buvo taip nusigyvenę, kad turėjo tik vieną šaukštą. Bet apsidžiaugę, kad nereikia lakstyti po kiemą, pakvietė mane drauge vakarienės.

Aš sočiai pasrėbęs bulvių su pienu, nuėjau į daržinę numigti ant šieno. Bet miegas neėmė. Vis galvojau, kaip čia dabar pasaulis aukštyn kojom stojas?

Kur tik eisi – neisi, visur kvailių prisiveisę. Kur nuo jų pasidėti? Jų nereikia sėti. Jie patys kaip grybai rudenį dygsta.

Taip begalvodamas, varčiausi nuo šono ant šono ir negalėjau užmigti. Tik prieš rytą kiek užsnūdau ir vėl staiga nubudau, išgirdęs, kaip pyška aplinkui tvoros ir baras bajorai.

Kas gi atsitiko?

Nagi, pasirodo, pakilusios anksti rytą moterys rengėsi pusryčius virti. Bet nebuvo malkų. Tai ėmė kaimynų tvorą laužyti. Bet visoms neužteko ir ėmė bartis:

– Tu šiokia, tu tokia, o tu anokia! – Ir špygom varstė viena kitai pro nosis.

Paskui visai susipyko ir ėmė už kasų tąsyti. Nežinia, kas ten būtų toliau įvykę, jei nebūtų vyrai išgirdę ir jas išskyrę. Bet patys dėl įžeistos garbės susikirto ir pradėjo tarpusavio karą su lazdom ir balanom. Net ir tas bajoras, be kelnių iš trobos iššokęs, stoji į kovą. Nors ir mažiausias, bet mosavo basliu didžiausiu.

Kaip ten baigėsi tas karas, aš nesulaukiau, nes greičiau į šalį pasitraukiau, kol dar sveika galva.

KETURIOLIKTOJI KLAJONĖ, kaip Didvyžių ponas surengė didelę medžioklę, šovė du šernus per vidurį ir peršovė stimburį, pats voveris nusigando ir vos nenusisuko sprando, o baudžiauninkai šerną aklą parvedė į dvaro tvartą.

O tuo laiku Didvyžių ponas Pats-Pasturleckas, netekęs grikių ir kurapkų, sugalvojo Šunkariškių miške suruošti didelę medžioklę.

Bet ir jam ne geriau sekė, kaip Kreivakiškių broliams medžiotojams, nes turėjo ne daugiau proto.

Pasikvietė daug ponų bajorų, bet po nevykusio grikių ir kurapkų baliaus niekas neatvyko. Tai pats vienas Didvyžių ponas su baudžiauninkais varovais ir skalikų devyniomis voromis į medžioklę išjojo.

Ponas, įsirėmęs į šonus, per laukus trimituodamas jojo, o aplinkui devynios voros skalikų lojo. Tai buvo bent ko pažiūrėti ir kuo pasigėrėti!

Bet aš, deja, tos šaunios pramogos nemačiau. Po pusgalvių kaimus basčiaus.

O ponas tikėjosi laimingos medžioklės. Jei neras meškų ir vilkų, tai bent sumedžios lapių ir kiškių su kaupu. Iš lapių pasiūs poniai kailinius žiemai, o iš kiškienos bus šauni vakarienė.

Daug ko ponas norėjo, tik ne taip išėjo.

Varovai Šunkariškių mišką apstoję ir ėmė baidyti kiškius ir varyti lapės iš visų pakrūmių. Bet kiškiai, išsigandę skalikų, pabėgo iš miško, o lapės po urvus išsislapstė.

Tai ponas per mišką jojo, nuvarė nuo kojų varovus, bet nieko nesumedžijo.

Pagaliau iš tankumynų du šernai, kaip kalnai, išlindo, įsikandę vienas kito stimburį.

Ponas norėjo iš karto šauti, bet bijojo apsigauti. Jei vieną šerną nušaus, tai antras šoks ir jį patį su žirgu pervers iltim.

Ką gi dabar daryti?

Ponas gerai pagalvojo ir nusitaikęs per vidurį šovė. Pataikė kaip tik per stimburį. Tada pirmas šernas šoko ir nudūmė į tankumyną šniokšdamas. O antras šernas pasišiaušė ir stovi vietoje kaip kalnas.

Ko gi jis sustojo?

Turbūt poną su žirgu pulti galvoja. Tik negali pasirinkti, kurį sudraskyti pirmą, ir galandą iltis. Ponas nusigando, spruko į šalį, nelaukdamas, kol jis iltis išsigaląs, ir pasislėpė už šimtamečio ąžuolo.

Subėgo varovai ir pamatė, kad antrasis šernas aklas. Kai ponas šovė per vidurį, peršovė stimburį, tai šernas vadovas pabėgo, o antras pasiliko, įsikandęs stimburio galą, nežinodamas, kur bėgti. Tai pasišiaušė kaip kalnas ir iltis galandą.

O kai varovai priėję už stimburio patraukė, šernas paklausė, ir kaip avinėlis iš paskos nuėjo.

Ponas buvo patenkintas, kad gyvą šerną sumedžijo, ir trimitu iš to džiaugsmo užgrojo.

Tai bent laiminga medžioklė!

Bet grįždamas jojo per lazdynus, o ten voveris nuo šakos ant šakos šoko ir su uodega vos neužkliudė pono. Ponui pasirodė, kad jį baisus žvėris užpuolė ir vos neprarijo su visu žirgu.

Bet laimė, žirgas pasibaidė ir išnešė poną iš pavojaus. Tik ponas balne neišsilaikė ir nukrito nuo žirgo. Vos nenusisuko sprando ir sunkiai apsirgo.

Parnešė baudžiauninkai poną į dvarą ir paguldė į minkštą patalą. Ponas tik ūkščia pūkščia ir galvoja, kad atėjo paskutinoji, ir prisiekė kaip gyvas nejoti daugiau į jokią medžioklę.

Bet jo tą kartą dar negriebė galas.

O varovai parvedė laimingai už stimburio aklą šerną į dvarą ir uždarė į tvartą.

Tijūnas šerną apžiūrėjo ir nutarė atšerti, kad bent šimtą pūdų svertų. Paskui paskersti ir ponui nunešti kepenis, kad jis nuo priepuolio greičiau pasveiktų. Tik gal visai be reikalo.

Aklą šerną, tvarte uždarę, septynias savaites šėrė. Ir nušėrė kaip kalną, kad jis nebegalėjo

išsitekti dvaro tvarte.

Tai kas galėjo tokį šerną paskersti?

O ponas nerimauja ir kepenų reikalauja.

Bet vis neatsirado vyro, kuris galėtų tokį šerną ant šono parversti ir paskersti.

PENKIOLIKTOJI KLAJONĖ, kaip Didvyžių dvare paskerdė šerną kaip kalną, nušienavo šerius ir nusvilino stimburį, o atlėkusi zylė čiupo už to stimburio, nunešė į mišką, pati sulesė kepenis, o visą šerną zyliukams sulesino.

O aš nežinojau, kad sunkiai serga Didvyžių ponas, tai nesiskubinau sugrįžti į dvarą ir paskersti šerną.

Bet ir be manęs apsiėjo. Ponui pritrūko kantrybės laukti. Jis įsakė tijūnui pašaukti iš devynių kaimų septynis stipriausius vyrus ir pagaliau tą šerną paskersti, o jam šviežias kepenis greičiau atnešti, kad praeitų priepuolis.

Bet atėję vyrai negalėjo tvarto durų atverti. Šernas stovėjo skersas, pasturgaliu duris užrėmęs. Teko vyrams kuolais duris išversti.

Šernas sukriuksėjo ir į kampą nuėjo. Ten pasišiaušė kaip kalnas ir iltis galanda.

Vyrai, duris išvertę, pasižiūrėjo ir nusigando – kaip jie paskers tokį šerną?

Pasibaisėjo ir peilių galąsti nuėjo. Išsigalando peilius, kaip dalgius aštrius, bet atėję žiūri – nėra šerno tvarte.

Kurgi jis dingo? Negi pro pamatus išlindo?

Visus pašalius apieškojo ir niekur šerno nesurado. Pagaliau atrado po loviu, įlindusį į žiurkės urvą. Gerai, kad uodegos stimburys liko išsikišęs.

Septyni vyrai, už to stimburio sukibę, vos ne vos ištraukė šerną iš urvo ir parvertė ant šono.

Bet ir vėl bėda. Parversti parvertė, paskersti paskerdė, bet negali pro duris ištempti. Tai pragrėžę slenkstyje skylę ir šiaip taip ištraukė pro ją paskerstą šerną.

Tačiau betraukiant šerno šeriai taip pasišiaušė, kad septyniems vyrams teko su dalgiais ligi pusryčių šienauti. Bet ir tai vos ne vos valiojo.

Šerno šerių visą kupetą sukrovė. Bet dar liko nenušienautas uodegos galas. Kaip tik pats stimburys.

Tai atvežė tris vežimus šiaudų, apkrovė šerną ir ėmė paskutinius šerius svilinti.

Ponas pažiūrėjo pro langą ir išsigando. Toks didelis gaisras, kad visą padangę apsėmė pašvaistė, tarsi būtų užsidegęs Didvyžių dvaras.

– Ką jie ten daro? – paklausė tijūną. – Ar tik neuždegė dvaro?

– Ne, – atsakė tijūnas susirūpinęs. – Tik septyni vyrai svilina jūsų mylistos sumedžiotą šerną.

– Tik žiūrėk, kad gerai nusvilintų stimburį! – prisakė ponas. – O man skerstuvų, išdarinėję šerną virtuvėje, greičiau atneškit šviežių kepenų nuo priepuolio.

Tijūnas išėjo į kiemą pažiūrėti, kad gerai nusvilintų šerno stimburį ir neužtruktų nunešti ponui skerstuvų kepenis.

Bet kol jis atėjo, laužas užgeso ir išblėso. O šerno visai nesimatė. Tik iš po pelenų kyšojo gerai nusvilintas šerno stimburio galas.

Tijūnas pagyrė vyrus septynis, kad gerai stimburį nusvilino. Vyrai nuėjo į pakluonę paieškoti drokų ir nuritinti šerną į virtuvę, kad greičiau išdarinėtų ir ponui nuneštų kepenis skerstuvų.

Prie nusvilinto šerno pasiliko vienas tijūnas ir pelenus žarstė su bizūnu, ieškodamas, kur čia tas šernas? Bežarstydamas nepamatė, kaip atskrido zylė, čiupo šerną už stimburio ir nusinešė.

Tijūnas nespėjo nė užsimoti bizūnu, tiktai nesavu balsu suriko:

– Laikykit! Laikykit! Šerną už stimburio nusinešė zylė.

Septyni vyrai iš pakluonės šoko su kuolais zylės vytis. Bet kur tu ją pasivysi? Ji lėkė žemai, pakilo aukštai ir galas žino kur šerną nusinešė su visu stimburiu.

Vyrai su kuolais debesis pamaišė, tijūnas su bizūnu pasišvaistė ir nuėjo nuliūdęs ponui pranešti, kas čia netikėtai įvyko, kad nei šerno, nei kepenų neliko.

Tai tau ir po skerstuvų!

O aš tada pro šalį pamiške ėjau ir mačiau, kaip zylė kažką padange neša. Nemaniau, kad Didvyžių pono sumedžiotą šerną. Bet jeigu būčiau ir žinojęs, tai būčiau nieko nesakęs. Tegu sau neša, o man kas?

Taip zylė ramiai nusinešė šerną į savo lizdą. Ten prakirto pilvą ir pati sulesė kepenis, o visą šerną ligi stimburio galo zyliukams sulesino.

ŠEŠIOLIKTOJI KLAJONĖ, kaip Devinduonių kaime apsistoju pas Žaliaduonį ir išėjau su jaučių jungu skynimų arti, kelmų rauti, tik pats išvirtau iš kojų, ir jaučius varmai užkapoju.

Bet aš užsižiopsojau į tą zylę ir tarp trijų pušelių paklydau. Ilgai klajojau, kol atradau ąžuolą devyniašakį, nuo kurio skyrėsi devyni keliai.

Aš vienu keliu nuėjau ir patekau į Devinduonių kaimą, kur buvo karališki ūkininkai ir nepaprastai turtingai gyveno.

Jie baudžiavos nėjo, tiesiai Karalkrėslio rūmams duoklę mokėjo nuo dūmo. Tarp miškų gyveno, kaip kas išmano. Jaučių jungais pusvalakių režius arė ir iš molio auksą darė. Tiktai patys mito pelų duona, ir vėjas švilpė po aruodus.

Didžiausias Devinduonių turtuolis buvo Beduonis. Jis turėjo tris valakus žemės, bet vienas iširo, kitas sudegė, o trečiame pavasarį pasėjo miežius.

Miežiai gerai užderėjo. Tik kai iškūlė, tebuvo trys pūrai. Iš vieno pūro išvirė kruopų. Bet pati buvo vėpla. Beverdant kruopos prisvilo ir išbėgo.

Iš antro pūro padarė alaus. Bet neatlaikė bačkos lankai. Bačka sprogo, ir visas alus ištekėjo.

Trečią pūrą paliko sėklai. Bet per žiemą klėtyje pelės su uodegom išvėtė. Tai Beduonis liko be kruopų ir be duonos ir pavasarį išėjo šunims pjauti šėko.

Aš patekau pas nedidelį turtuolį, pravarde Žaliaduonį, žmogų padorų, gerą gaspadorių, tiktai didelį šykštuolį.

Jis mane gražiai priėmė ir pasiliko už pusbernį. Iš vakaro pavalgydino supelijusia pelų duona, paguldė į minkštą patalą kluone ant akėčių ir šiltai rezginėm užklojo.

Bet aš, po visų klajonių, gerai išsimiegojau ir saulei tekant atsikėliau.

O jau mano Žaliaduonis ėjo pakluonėmis, žvirblius baidydamas, kad nesulestų plėšimuose pasėlių, kurių dar nepasėjo.

Jis buvo ūkininkas rimtas ir viską iš anksto numatė. Turėjo žemės pusę valako, bet to jam neužteko. Per visą mišką skynė skynimą ir plėšė naują plėšimą, kurį ketino miežiais ir kviečiais užsėti.

Tam reikalui du jaučių jungus laikė ir kelmus vertė kaip paklaikęs. Bet šįmet ir jį nelaimė ištiko: pavasarį vieną jaučių jungą šarkos už uodegų nusinešė, o su antru mane išvarė kelmų rauti, skynimų arti.

Išėjau su jaučių jungu į skynimus, kelmus raunu ir ariu, kaip galiu. Bet po visų klajonių vos bepastoviu ant kojų, į visas puses keverzoju, o jau kelmų visai negaliu išrauti.

Braukiu nuo kaktos devintą prakaitą, arklas mėjo mane kaip šapą, už kelmo užkliūvu, sugriūnu, o jaučiai vagoje sustoja ir mauroja.

– Vaike, ar tau akmenų į kelnes įsidėti nereikia? Gal tu žagrę tada nulaikytum ir į šalis tavęs taip neblaškytų?

Aš nespėjau taip padaryti, kaip man jaučiai mykė, nes už akmens užkliuvau, arklą tarp kelmo šaknų įstrikdžiau, pats nugriuvau į vagą ir guliu kaip negyvas.

Tai man buvo dyvas!

Bet mano laimė, kad jaučiai neįstengė arklo patraukti ir mane gyvą užarti. Jie atsigrįžo ir mykia:

– Tai tau artojas, kurį patį vos neužarėm vagoje!

O aš vagoje guliu, atsikelti negaliu ir į dangų žiūriu. Padange debesys plaukia ir vis labiau apsiniaukia. Bus audra. Kur pasidėsiu tada? Galas mane atnešė į Devinduonių kaimą pas tą Žaliaduonį kelmų rauti, plėšimų arti?

Taip man besigraudinant, akyse sutemo ar pasivaideno: iš skynimų kaip juodas debesys atskrido varmų bimbų daugybė, mano jaučius apipuolė ir bematant negyvai užkapojo.

Aš pats vos nuo jų apsigyniau su smilgom. Aplinkui abiem rankom roviau smilgas ir kišau varmam po uodegom. Tai jie paliko mane ramybėje ir nuskrido kaip birbynės.

SEPTYNIOLIKTOJI KLAJONĖ, kaip varna iš dausų nunešė mane už ausų į šarkų bažnyčią, nepaprastą rezginyčią, kaip ta bažnyčia sugriuvo ir kas toliau buvo.

Taip aš vagoje, pusiau užverstas žemėmis, guliu, atsikelti negaliu, į užkapotų jaučių griaučius žiūriu ir svarstau: kaip aš dabar į Devinduonių kaimą sugrįšiu ir ką Žaliaduoniui pasakysiu, kad jo paskutinį jaučių jungą pražudžiau?

Geriau jau būtų mane jaučiai visai vagoje užarę.

Tada Žaliaduonis gal manęs nesurastų ir pats susiprastų žvirblius pakinkyti į akėčias ir mano išartus skynimus miežiams ir kviečiams užakėtų.

Tai bent turėtų kruopų ir pyragų!

O dabar matau, kad jau galas.

Bet čia atlėkė varna iš dausų,
paėmė mane už ausų,
nieko nelaukė, iš vagos ištraukė
ir nunešė

per laukus ir plynias,
per girias devynias,
ant aukšto kalno,
kur po išpuvusiu kelmu
buvo šarkų bažnyčia.

Tai bent rezginyčia!

Nematyta, neregėta,
musių nutupėta.

Bokštais į dangų įremta,
lašinių paltim dengta,
per visą plotą
pyragais išklota,
kumpiais paremta,

sūriais išmūryta,
kiaušinių prigurinta,
varške
kaip sniegu apkrėsta.
Durys vėdaru užrakintos,
dešrų ritiniais –
vytėm vatėm
kaip gyvatėm –
apkabintos
ir su uodegom
gale siūlu užrištom.
Tai bent visokių gėrybių
nepaprasta gausybė!
– Na, – sau tariau, –
dabar pasitaisysiu,
visus badus išvaikysiu,
o Žaliaduonis
tebaido žvirblius pakluonėmis,
kas man darbo?
Tai nieko nelaukdamas,
aš tą dešros ritinį krimst,
bažnyčios durys pačios virst,
patenku į bažnyčios vidų,
žiūriu –
vaško žvakių
septyni sietynai žibą,
o prie medaus altoriaus
smetonos kunigas stovi.
Aš tą kunigą lyžt,
jis man per kaktą pykšt!
Aš šokau pro langą,
jis mane už sprando.
Aš ant viškų, –
jis mane už kiškų!
Aš ant vargonų, –
jis mane už šono!
Aš pro bokštą
ant stogo, –
jis paskui šoko,
bet sprogo
ir visa bažnyčia griuvo.
Tai išgąstis buvo!

Aš nuo stogo kūlvirtais nudardėjau, o visos gėrybės – kumpiai, dešros, sūriai, vėdarai – kiaurai žemę nugarmėjo, kad aš nespėjau nė paragaut.

Tiktai pasileidau į pakalnę, bėgdamas ir rėkdamas. O paskui mane visas šarkų pulkas balsiai

krykšt ir vytis.

Kur dabar man pasidėti?

Kaip nuo šarkų pulko pasislėpti?

Bematant gyvą užkapos!

Aš lekiu kaip be galvos. Bet šarkos neatstoja ir jau viršugalvį kapoja.

Tai tau ir šarkų bažnyčia!

Kad aš jos kaip gyvas daugiau nematyčiau.

AŠTUONIOLIKTOJI KLAJONĖ, kaip nuo šarkų pasprukau ir nuo paskersto meitėlio po kubilu pasivožiau ir vilkas išnešė iš bėdos per volės skylę, o paskui tą vilką pardaviau Karalkrėslio vaitui, kuris jojo ant deglo kuilio raitas.

Taip baisiai rėkdamas, nuo šarkų bėgau, o jos, dar baisiau krykšdamos, mane vijosi, kol į pakalnę nusiritau ir pamačiau trobelę ant gaidžio kojelės.

Ten ir pasislėpiau.

Gal toje trobelėje ragana gyvena, kaulus kūrena ir kaukolėje kukulius verda, bet vis geriau negu šarkų pulkas, kuris neatstoja ir viršugalvį kapoja.

Nieko nepaisydamas, į tą trobelę smukau ir duris užsirėmiau iš vidaus.

Šarkos atskrido prie trobelės, suriko, suklego, bet manęs nesurado ir nulėkė atgal sugriautos savo bažnyčios taisyti.

O aš, po išgąsties atsipeikėjęs, atsargiai apsidairiau po trobelės vidų, ar ten dar ko baisaus nepamatysiu. Bet, žiūriu, jokios raganos nėra, tik tai krosnyje pati ugnis kūrenasi.

O ant stalo geldoje

guli meitėlis paskerstas,

į šoną peilis įbestas.

Jei nori – tai palik,

nenori – tai ištrauk,

kumpio atsipjauk,

krosny išsikepk

ir sveikas puotauk.

Taip ir norėjau padaryti,

bet išvydau

nepaprastą dalyką!

Vos tą peilį iš šono trukt,

meitėlis staiga kriukt!

Nusigandęs šokau atgalios, –

meitėlis vytis iš paskos.

Aš greitai užtrenkiau duris,

o jis pamatus ėmė knist.

Še, tai tau!

Jei šarkos neužkapojo,

tai meitėlis suris!

Kur dabar man dingti?

Kaip nuo to paskersto meitėlio apsiginti?

Pasileidau per kiemą, žiūriu – guli apverstas kubilas prie sienos. Tai aš po tuo kubilu ir pasivožiau.

Dairaus atsargiai pro volės skylę. Meitėlis iš paskos atbėgo, pakriuksėjo ir atgal nuėjo. O aš po kubilu tupiu ir drebu. Bijau išlįsti, kad vėl kas neįvyktų.

Taip man betupint po kubilu, sutemo naktis.

Pavargęs užmerčiau akis, sakau, bent kiek nusnūsiu. Bet man besnūduriuojant, jaučiu, lyg kažkas su uodega panosę šluosto.

Kas gi čia dabar darosi?

Argi vėl vaidenasi?

Bet apsidairau ir matau: nagi, vilkas makaruoja uodegą, įkišęs pro volės skylę.

Taip jis iš tvarto, kaip žinojau, avis vilioja. O avys kvailos ir smalsios: iš pradžių nusigandusios atšoka, o paskui lenda prie skylės pažiūrėti, kas ten darosi. Vilkui kaip tik to ir reikia – kapt už ragų, išsitraukia ir nešasi.

Bet aš ne avinas. Tuojau stvėriau vilką už uodegos, apsisukau apie alkūnę ir laikau. Vilkas išsigando ir vos nenusisuko sprando. Pasileido bėgti ir nešti mane su visu kubilu.

Nešė per laukus, per kalnus, trunkė po kelmus, bet aš uodegos nepaleidžiu: nešk mane kuo toliau nuo šarkų bažnyčios ir nuo to gyvo meitėlio su peiliu, į šoną įsmeigtu.

Vilkas ką darys, už uodegos nučiuptas, – neša, net jo kaulai braška.

Pagalčiau kubilas kažkur į akmenį smarkiai atsimušė, trinktelėjo ir subyrėjo.

O aš vilko uodegos vis dar nepaleidžiu. Tik žiūriu, vilkas, kaip avinas, vos ant kojų bepastovi. Toks iš baimės paklaikęs ir visai nusibaigęs.

Tai ką su juo darysi? Pasiėmiau pantuką, kuriuo buvau susijuosęs, pasirišau vilką už kaklo ir veduosi. Nepaliksi vieno naktį laukuose.

Beeinant rytas išaušo.

Pakeliui sutikau Karalkrėslio vaitą Padraiką, ant deglo kuilio raitą. Jis paryčiu jojo Devinduonių kaimo tramdyti ir karaliui duoklės rinkti.

Sutikęs mane klausia:

– Ką čia vėdi, vaike?

– O ponas vaite, – sakau, – čia nepaprastas avių ganytojas ir visokių neklaužadų tramdytojas.

– Man tokio ir reikia! – apsidžiaugė vaitas. – Parduok man jį.

– Pirk! – sakau.

Pasiderėjęs su vaitu, gavau kapšį pinigų ir dar priedo pypkę riestą. Su tuo turtu iškeliavau į Suvalkų miestą, ketindamas nusipirkti kepurę, kuri man su varle pražuvo, ir dar dūdą, o paskui sugrįžti į savo Paketurių kaimą ir pažiūrėti, ar dar vis manęs tijūnas, tas žiurkių perkūnas, pasigenda, kad jis kur greičiau nususuktų sprandą.

O ką vaitas su vilku veikė – nežinau, nes pats kuo greičiau į priešingą pusę nudrožiau, kad su juo daugiau nesusitikčiau ir į Devinduonių kaimą nesugrįžčiau. Dar vėl kokia varna gali atskristi iš dausų ir nunešti mane už ausų į šarkų bažnyčią.

Ką gi tada daryčiau?

DEVYNIOLIKTOJI KLAJONĖ, kaip praradau vaito pypkę ir kapšį pinigų su spirais, nes užpuolė galvažudžiai, bet išsigelbėjau, tik apverčiau kopūstų vežimą, o paskui atradau berną ežere putrą plakant ir žaliu vynu aplaistytą kelią.

Dabar man nieko netrūksta. Pypkę dantyse rūksta, o kišenėje kapšis pinigų. Kur noriu, ten einu.

Bet aš, niekur neklaidžiodamas, keliauju tiesiai viešu keliu į Suvalkų mugę, kur nusipirksi kepurę ir dūdą, o paskui kaip vyras į savo Paketurių kaimą sugrįšiu.

Beeidamas priėjau sraunią Vingriarykštės upę, už kurios vieno vingio buvo lenkų karalystė, už kito – prūsų karalystė, o aplinkui mūsų Didžioji Kunigaikštystė. Bet viskas buvo taip susipainioję, kad ir nenorėdamas paklysi.

Bet per Vingriarykštės upę buvo tiltas, o ant tilto stovėjo prūsų karaliaus sargas su alebarda ir nieko už dyką nepraleidžia. Nuo pėsčio muziko po skatiką, nuo raito bajoro po kapeiką, o nuo važiuoto, kiek kas duoda. Jei su karieta, tai ir taip prašvilpia, o jei su briku, neužkiši dvylekiu. Sargas viską renka į karaliaus išdą, o kas lieka – į savo kišenę įsideda.

Aš norėjau, išsikrapštęs vaito kapšį, užmokėti skatiką, bet sargas paprašė:

– Duok man verčiau pypkę!

Gaila man buvo vaito pypkės, bet ką darysi – nepraleis per tiltą.

– Še! – tariau, kad taip nori, – ir nuėjau per tiltą.

O patenkintas sargas pastatė į šalį alebardą, pasilenkė per tiltą ir rūko pypkę. Traukia dūmą po dūmo ir spjaudo į upę iš to malonumo.

– Tik žiūrėk, neišmesk mano pypkės! – tariau atsigrižęs.

– Ar aš kvailas? – jis atsakė, o pypkė tik lept iš dantų ir pliumpt į upę. Tiek jis ją ir tematė.

– Ar nesakiau? – jam prikišau.

– Davei ir atėmei! – jis nusispjovė supykęs ir šoko mane vytis.

Aš nudardėjau į patiltę.

O ten užpuolė mane Mozūrų galvažudžiai?

– Gyvybė ar pinigai?

Aš numečiau jiems Karalkrėslio vaito pinigų kapšį ir pats šokau keturpėsčias į pakriaušį.

– Vaike, tu mus apgavai! – šaukė pasipiktinę galvažudžiai. – Čia ne pinigai, o avių spirai.

Bet kas man darbo? Džiaugiuos, kad taip pigiai atsikračiau ir užsirangiau ant pakriaušio.

O pakriaušių tuo laiku daržininkas Klimas vežė į Karalkrėslio rūmus kopūstų vežimą. Kopūstai buvo nepaprasti, šimtu vyti, šimtu pinti, šimtu pavijoti. O kopūstų galvos buvo kaip kalvos ir svėrė ne mažiau kaip po šimtą pūdų.

Tokius didelius kopūstus daržininkas Klimas kaip tik išaugino karaliaus rinkimams. Dabar jis su kopūstų vežimu suko pakriaušiu į tiltą, o aš keturpėsčias kapsčiausi iš patiltės. Kumelaitė – manęs ar galvažudžių – pasibaidė, vežimas apsivertė, ir kopūstų galvos pasišokinėdamos nusirito į pakalnę.

Galvažudžiai nusigando, kad jų neužmuštų kopūstų galvos, šoko į upę, vieni pasinėrė, kiti prigėrė. Tik vienos kopūstų galvos kas sau pavandeniui nuplaukė.

Daržininkas Klimas prie apversto vežimo pasižiūrėjo nusiminęs į pakriaušį ir pasikrapštė pakaušį.

– Kas galva, tai protas! – pagaliau tarė ir pats į upę šoko, kad kopūstų galvos kas sau nenuplauktų. Bet vieną galvą gaudė, kitą stvėrė ir pats prigėrė.

Aš gelbėti norėjau, bet nesuspėjau, o paskui pagalvojau, kad jis tiesą sakė: „Kas galva, tai protas.“ Tai ką čia padarysi – su kopūstų galvom ar be kopūstų – vis tiek karaliaus neišrinksi.

Man, tiesa, karaliaus rinkimai mažai rūpėjo, aš savo rūpesčių turėjau ir savo keliu nuėjau. Beeidamas priėjau ežerą Bedugnį, apvalų kaip dubenį. O prie ežero Karalkrėslio bernas Navikas, sustojęs su miltų vežimu, vieną po kito miltų maišus į ežerą meta ir putrą plaka.

– Skalsink, Dieve, vandenį! – plakdamas sako. – O miltų, – ne mano! – pilnas vežimas! Užteks!

– Ką gi čia darai? – priėjęs paklausiau.

– Naigi, matai! – atsakė man bernas. – Iš vakaro Karalkrėslio vaitas išvarė mane į Sangrūdos malūną kviečių malti. Sakė, bus karaliaus rinkimai, tai reiks iškepti pyragų. O man ant kelio nedavė nei pelų duonos sausos plutos. Tai aš bemaldamas per naktį baisiai išalkau. Privažiavęs ežerą Bedugnį, sakau, truputį putros prisiplaksiu ir bent kiek užlaksiu. Bet maišą po maišo pilu ir plaku, o

putra vis skysta.

Aš jam palinkėjau tirštesnės putros ir skalsos, o pats toliau savo keliu nuėjau, nors ir alkanas buvau. Kur tu su tokiu besočiu pasisotinsi!

O toliau kelias buvo žaliu vynu aplaistytas.

Kas gi čia atsitiko? Nagi Karalkrėslio antras vežikas Tilvikas vežė žalią vyną karaliaus rinkimams ir labai skubėjo. Lėkė šuoliais per duobes ir sudaužė statines. Vynas ištekėjo, o jis neapsižiūrėjo ir per duobes su tuščiom statinėm nutrinksėjo.

Aš dar girdėjau, kaip tos statinės trinksi. Bet ką čia padarysi? Į kelio dulkes susigėrė žalias vinas. Tai gerai, bent kelias nedulkėjo.

DVIDEŠIMTOJI KLAJONĖ, kaip vaitas Padraika atjojo į Devinduonių kaimą, neteko kuilio ir vilko, su Žaliaduoniu susikirto dėl vaiko prašalaičio ir kaimo moteris išvaikė, o pats išėjo pėsčias mokesčių rinkti.

Tuo laiku Karalkrėslio vaitas Padraika atjojo ant deglo kuilio raitas į Devinduonių kaimą ir vilką atsivedė savo nelaimei.

– Na, pagaliau, – patenkintas tarė, – dabar visus Devinduonių dykaduonius sutramdysiu ir naujiems karaliaus rinkimams duoklę su kaupu surinksiu. Nuo kiekvieno kiemo išdui po auksiną ir po skatiką, o sau – viską, kas liko ir prie delno prilipo.

Taip vaitas, gerai nusiteikęs, ūsus užsiraitė, nuo kuilio nulipo ir prie Žaliaduonio tvoros jį drauge su vilku pririšo.

Bet nespėjo vaitas į šalį nusigręžti, kai vilkas stvėrė kuilį, užsivertė ant nugaros ir nudūmė į Devinviršių mišką.

– Laikykite! – sušuko vaitas kaip paklaikęs. Ir šoko vilko su kuiliu vytis.

Bet kur tu pėsčias pavysi raitą?

Devinduonių kaime pamatė vaito nelaime, bet nesiskubino į pagalbą. Tik vieni pasijuokė, kiti pasišaipė ir patį vaitą kvailiu palaikė.

– Taip jam ir reikia! – tarė Žaliaduonis ir nuėjo į pakluonę jaučių kailių padžiauti.

O vaitas nusivijo vilką su kuiliu ligi miško, pritrūko kvapo ir suprato, kad be reikalo tokį netikusį tramdytoją nusipirko.

Tai pėsčias sugrįžo į kaimą be kvapo ir vapa:

– Ar nematėt tokio vaiko apgaviko?

Bet kokio – nepasakė. Kaip pasakysi, kad kažkoks prašalaitis apgavo vaitą ir vilką už tramdytoją įkišo, o tas apsiriko ir nunešė jo paties kuilį į mišką.

Bet kaime patys suprato ir pasakė, ar tik nebus tas pats vaikas, kuris pas Žaliaduonį už pusbernią buvo, bet, išėjęs arti į skynimus su jaučių jungu, jaučius praganė ir pats nežinia kur pražuvo.

Tada vaitas užsipuolė Žaliaduonį, grįžtantį iš pakluonių.

– Kur tas prakeiktas tavo vaikas?

– O galas jį žino! – Žaliaduonis prisipažino. – Aš pats per jį praradau jaučių jungą.

– Tai kam pusberniu laikei kažkokį prašalaitį? – pasipiktino vaitas.

– Kas gi jį laikė? – atsikirto Žaliaduonis. – Jis pats naktį užklydo.

– Tai kam jį priėmei į nakvynę?

– Kas jį priėmė? – Žaliaduonis nesutiko. – Jis pats pasiliko.

– Tai ko iš ryto neatvarei į dvarą? – nenusileido vaitas.

– Kaip atvarysi, kad jį pagriebė galas?

– Tu man vis tiek už jį atsakysi! – vaitas pradėjo pykti. – Dvigubai mokesčius sumokėsi ir už kuilį atsilyginsi.

– Kaip savo ausis pamatysi! – pasipiktino Žaliaduonis.

– Karalkrėslio rūmų maršalui apskūsiu! – vaitas nenusileido, kad net tiško seilės.

– Į gaidžio skiauterę papūsi! – nusispjovė Žaliaduonis ir norėjo nueiti.

Bet neleido vaitas.

Taip žodis po žodžio pradėjo bartis, o pagaliau visai susikirto. Vienas kaip gaidys šoka, bet ir kitas ne višta – atsikirsti moka.

Taip jie ligi priešpiečių kirtosi, kol abudu į patvorį nuvirto.

Tada subėgo iš viso kaimo moterys ir pradėjo kalbėti poterius. Bet ir poteriai nieko nepadėjo, abudu padriki gulėjo. Tai moterys atsinešė pamazgų kibirus ir apipylė abudu.

Tiktai tada vienas ir kitas pabudo. Atsipeikėjo ir žiūri – kas gi čia atsitiko, kad jie mirštamai susipyko ir negyvai susikirto? Nagi vis dėl to vaiko prašalaičio.

– Tu man jį surasi, nors iš žemių iškasi! – vėl pašoko vaitas.

– Susirask pats, jei tau reikia! – atsikirto Žaliaduonis. – O aš neturiu laiko! – ir, dar kartą nusispjovęs, nuėjo pakluonėmis žvirblių gaudyti, kinkyti į akėčias, nes buvo pats laikas mano išartus skynimus akėti, miežiais ir kviečiais užsėti!

O ir kiti Devinduonių vyrai, išgirdę, kaip vaitas pakluonėje su Žaliaduoniu barasi, peludėse išsislapstė, ir nebuvo iš ko mokesčių išieškoti. Sutiko tiktai Beduonį, pripjovusį šunims šėko, bet iš jo negavo nieko.

Tada supykęs vaitas moteris išvaikė, kad eitų ieškoti vaiko prašalaičio. Bet jos nebuvo kvailos, iš vaito pasišaipė ir su kačergom iš kaimo išgarbino.

Tada vaitas nusikeikė ir išėjo pėsčias per kitus kaimus aplinkui karaliui mokesčių rinkti. Bet, iš tolo vaitą pamatę, vyrai peludėse išsislapstė, o moterys trobose užsidarė.

Taip vaitas ir nesurinko mokesčių karaliaus rinkimams. O aš nežinojau, kad buvau kaltas, ir ramiai sau keliavau į Suvalkus.

DVIDEŠIMT PIRMOJI KLAJONĖ, kaip vaitas Gyvakarų karčiameje apsistojo ir savo kuilį apraudojo, o susirinkę Devinduonų turtuoliai vaitą guodė ir nuo ūsų alaus putas šluostė, tik aš nelaiku ten užklydau ir vos galvos nepraradau.

Tą dieną Karalkrėslio vaitas Padraika po kaimus pėsčias lakstė, kelnes atsiraitęs, bet mažai mokesčių surinko ir labai susikrimto.

Pavakare, visai nusivaręs nuo kojų, karališkoje Gyvakarų karčiameje apsistojo ir savo deglą kuilį graudžiai apraudojo.

Bet visa laimė, kad prieš tai į bajorų nusiaubtą Gyvakarų karčiamą užklydo Besąsparis ir pasigyrė, kad iš vieno miežio grūdo alaus bačką padaro.

Tik nebuvo kam pritarti.

Tai karčiamninkas Pakarklis uždarė Besąsparį į kamara ir, pripylęs vandens bačką, vieną miežio grūdą davė alui padaryti.

Besąsparis nesiginčijo.

Bet ką jis ten darė kamaroje uždarytas – galas jį žino, tiktai bačka putojo, o jis pats dingo – naktį pro aukštinį išlindo ir išsinešė lašinių paltį.

Bet dėl to karčiamninkas nenusiminė. Dabar jis tuo Besąspario padarytu alum Karalkrėslio vaitą vaišino.

Alaus buvo lig soties. O vaitas buvo labai ištroškęs. Tai su malonumu ąsotį po ąsočio maukė ir nuo ūsų putas braukė.

Bet juo toliau, juo daugiau graudinos, kur gauti naują kuilį nebežino ir kas bus su karaliaus rinkimais.

– Na tai ką gi, – pagaliau karčiamninkas Pakarklis tarė: – Gal kaip nors apsieisim be karaliaus?

– Kaip tai be karaliaus apsieisim? – staiga prasiblaivė vaitas. – O aš ką tada veiksiu?

Bet čia ir Pakarklis negalėjo vaitui nieko patarti, nes pats karališką karčiamą laikė, baudžiauninkus išrūgom girdė ir karalystės išdą auksu pildė.

Tai pūtė abudu į vieną dūdą.

Abiem aišku buvo, kad karčiama ir vaitu visa karalystė laikos.

Tik vaitas vėl nuliūdo, kad be savo kuilio bus menkas karalystės ramstis. Tai išgėrė dar vieną ąsotį ir visai ant kojų nebepastovi.

O Devinduonių kaimo turtuoliai, sužinoję, kad jų vaitas ant kojų nebepastovi, susirinko į Gyvakarų karčiamą vaito paguosti ir nuo savo ūsų alaus putos nušluostyti.

Tai suėję alų gėrė ir vaitą kaip ant šakių kėlė.

Mūsų vaitas – vaitų vaitas! Nors ir pėsčias, bet į karčiamą greitas.

Tik vaitas įkaušęs sudribo kampe kaip maišas.

– Užteks jums akis muilinti, – pagaliau jis tarė. – Koks aš vaitas be kuilio?

Bet čia iš pakluonių atėjo Žaliaduonis, išartuose skynimuose miežius ir kviečius užsėjęs ir su žvirbliais užakėjęs. Jis buvo gerai nusiteikęs ir greitai su vaitu susitaikė. Po ąsotį alaus su vaitu išgėrė ir prižadėjo, jei gerai užderės miežiai, tai per žiemą nušerti šerną vieną, kad vaitas vėl galėtų jodinėti raitas.

Tada vaitas pralinks mėjo, su Žaliaduoniu pradėjo glėbesčiuotis ir kaip su broliu bučiuotis. O visi kiti susirinkę sveikatos abiem linki. Karčiamninkas Pakarklis nepavargdamas vis naujus alaus ąsočius nešė ir į sveikatą išgerti prašė.

Viskas buvo gerai, tik galas mane ten nelaiku užnešė.

Besibastydamas aplinkui, paklydau ir sutemus užėjau paklausti kelio ar paprašyti nakvynės, nepastebėjęs, kad antrą kartą užeinu į tą pačią karčiamą, kur mane norėjo su stirnenom apgauti ir praradau kumelaitę. O ten žiūriu – Devinduonių kaimo turtuoliai savo vaitą į palubę kelia.

Norėjau nepastebėtas pasprukti nuo durų, bet jie, išmetę vaitą ant žemės, į mane sužiuro:

– Ar ne šitas vaikas pas Žaliaduonį pusberniu buvo ir apgavo mūsų vaitą?

– O kaipgis! – išžirgęs ant aslos vaitas mane pažino ir abi akis išsprogdino. – Tas pats apgavikas.

Matau, kad man čia nėra ko laukti ir kelio klausti, o dar mažiau savo vaško kumelaitės reikalauti, reikia greičiau pro duris mauti. Bet kaip tyčia skubėdamas apivarą tarp durų prisivėriau, ir čia mane Žaliaduonis už skvernų nutvėrė.

– Neištrūksi, vaike! – tarė, visas pažaliavęs. – Negana, kad man paskutinį jaučių jungą pražudei ir pabėgai, aš dar per tave su vaitu susipykau. Na, palauk! Gausi beržinės košės paragaut!

– Kam čia jį šerti? – pertarė kiti. – Užteks kailį išperti ir į visus keturis vėjus paleisti.

– Paleisti tokį apgaviką? – išsipagiriojęs vaitas nesutiko. – Reikia kailį išperti, paskui ant karčiamos vartų pakarti ir šarkoms sušerti.

Matau, kad blogai, nors sudek ar kiaurai žemę prasmek. Bet ką padarysi, gyvas į žemę neįlįsi.

Visa mano laimė, kad jie negalėjo susitarti. Vieni norėjo kailį išperti. Bet nerado rykščių. Kiti iš karto pakarti. Bet nebuvo pančio. Tai nesusitarė ir susibarė.

Tada aš jiems patariau:

– Jūs, vyrai, nesibarkit, dar išgerkit ir pasitarkit. O vaitas nebūk per daug greitas, kad pats

negautum rykščių, kai girtas į pilį sugrįši. O jei mokesčių nesurinksi, žiūrėk, kad maršalas supykęs dar tavęs paties nepakartų ant pilies vartų.

Vaitas baisiai pasipiktino ir, nusijuosęs pantį, norėjo tuojau man kailį išperti ir ant Gyvakarų karčiamos vartų pakarti.

Bet nesutiko Pakarklis.

– Ko čia toks snarglis kabos ant mano karčiamos vartų? – supykęs tarė, plačiai duris atidarė ir, paėmęs mane už pakarpos, išmetė iš savo karčiamos.

Taip aš ir išsigelbėjau. Tiktai nesuspėjau paklausti, kur jis dėjo mano vaško kumelaitę. Bet dar susitiksime ne kartą, ir tada būtinai paklausiu.

DVIDEŠIMT ANTROJI KLAJONĖ, kaip bajorai, Karalkrėslio pily susirinkę, kartais susikirto ir karaliaus neišrinko, tik padegė dvarą ir patys vieni išjojo į karą, o nusiminęs maršalas kirto šaką ir pats nukrito, tik vienas kalvis susiprato ir kaustė varnas bajorams į pagalbą.

Kūlvirtais išsiverčiau iš Gyvakarų karčiamos, vos nepraradęs galvos, ir vėl atsidūriau naktį kryžkelėje vienui vienas.

Bet šviesu buvo kaip dieną.

Visą padangę buvo apsėmęs atšvaitas. Kas gi čia dega?

Apsidairęs pamačiau – nagi ant Kartuvių kalno Karalkrėslio pilies rūmai pleška, o iš pakalnės suvaryti baudžiauninkai rėčiais vandenį neša gaisrui gesinti.

Na, tai nėra ko nusiminti.

Bet kas gi čia buvo, kad užsidegė Karalkrėslio pilies rūmai?

Beeidamas arčiau, iš padegėlių sužinojau.

Pasirodo, iš viso krašto bajorai vakare sujojo į Karalkrėslio pilį karaliaus rinkti, bet kiekvienas norėjo karaliaus soste atsistėti. Tai negalėjo susitarti ir ėmė bartis. O paskui ir kartais kirstis.

Niekas jų negalėjo išskirti.

Taip per naktį kirtosi, kad tik kibirkštys pylėsi, lakstė į šalis ir svilino akis. Turbūt nuo to ir užsidegė dvaras.

O Karalkrėslio rūmų maršalas Radvila-Begalvis, net užsidegus rūmams, negalėjo bajorų išskirti, nes jie įsitarščiavę sulaužė maršalo lazda ir sudraskė keturkampę kepurę su gaidžio plunksna.

Tai ir maršalas, pasilikęs beginklis, nieko negalėjo padaryti. Gal būtų nuo susikivirčiusių bajorų išsipirkęs, bet tas vaitas Padraika, per savo kvailumą netekęs kuilio, nespėjo pėsčias mokesčių surinkti ir ligi šiol nesugrįžo į pilį.

Tai buvo visai tuščias išdas ir nebuvo kuo bajorų papirkti.

O daržininkas Klimas, išvertęs į upę kopūstų vežimą, gaudė kas sau plaukiančias galvas ir savąją prarado.

Tai nebuvo iš ko šiupinio išvirti ir bajorų nuraminti.

O tas besotis bernas Navikas išplakė miltus į ežerą, skystą putrą lakė ir pats vos neprilakė.

Tai nebuvo iš ko pyragų iškepti ir bajorams užkišti gerklių.

O tas šaunus vežikas Tilvikas lėkė šuoliais per duobes, sudaužė statines ir visą vyną ant kelio išlaistė.

Tai nebuvo kuo bajorų pagirdyti ir nutildyti.

Bajorai supyko, kad tokie karaliaus rinkimai nevykę, susikivirčio, – kaip nesusikivirčys alkani ir neišgėrę? – ir kartais susikirto, kol skraidančios kibirkštys padegė rūmus ir visa pilis paskendo dūmuos.

Tiktai tada jie susiprato, kai akis dūmai ėmė graužti, ir auštant, karaliaus neišrinkę, patys vieni išjojo baigti su turkais karo.

Kai aš atėjau, nieko neradau. Tiktai tarp griuvėsių pelenus ir plėnis plaikstė vėjas.

Aš norėjau kuo greičiau sprukti nuo tos klaikumos ir grįžti be kepurės ir dūdų namo, bet išgirdau – kažkas lyg medį kerta ar iš griuvėsių kapstos koks padegėlis su ramentais.

Ogi žiūriu – pats Karalkrėslio rūmų maršalas Radvila-Begalvis prie sugriuvusių vartų, įsilipęs į medį apsvilusį, bene nori pasikarti, sėdi ant šakos ir tą pačią šaką kerta.

– Juk tu nugriūsi, – sakau, – ir negyvai susikulsi.

– O iš kur tu žinai? – atsakė maršalas.

Aš jam nieko daugiau nesakiau, tik pasižiūrėjau ir toliau nuėjau. Ką čia su pakvaišusiu padegėliu prasidėsi? Ir ką jam padėsi?

Jis pasiliko, toliau šaką kirto ir su šaka ant žemės nukrito. Bet neužsimušė negyvai, tiktai nosį nusibalnojo, išsisuko koją ir šlubčiodamas mane pasivijo.

– Prošepana, – šaukia iš tolo, – bene būsi pranašas, kad žinotai, jog aš nukrisiu?.. Palauk, mes tave savo karalium išrinksim!

Bet aš sudegusios pilies ir kvailių karalium būti nenorėjau, nieko neatsakiau ir, palikęs jį šaukiantį ant kalno, pats greičiau į pakalnę nusiritau.

O pakalnėje prie kalvės sustojau ir užsižiopsojau. Kas gi čia per triukšmas anksti rytą? Tik dunda, tik pyška ir kibirkštys į visas šalis trykšta.

Negi dar kertas užsilikę bajorai? Bet nieko nematyti. Tiktai varnos aplinkui skrajoja ir karksi viršum kalvės lyg prieš galą.

Kas gi čia daros?

Nagi Karalkrėslio pilies kalvis Plikakaktis su devyniais parankiniais tas varnas gaudo ir grynu sidabru kausto.

Kur jis ir gavo šitiek sidabro?

Bet aš to nesužinojau. Tiktai nustebejęs paklausiau, kam jie tas varnas kausto.

– Argi nežinai? – atsakė man kalvis ir jam pritarė jo devyni parankiniai. – Bajorai susirinkę kartais susikirto ir karaliaus neišrinko. Tiktai sudegino dvarą ir patys vieni be karaliaus išjojo prieš turkus į karą. Tai mes skubam bent varnas pakaustyti į pagalbą.

– Na, tai padėk jums Dieve! – tariau ir kuo greičiau į šalį sprukau, kad manęs drauge su varnom nepakaustyti bajorams į pagalbą.

Ką aš jiems padėsiu? Dar tik galvą palydėsiu.

DVIDEŠIMT TREČIOJI KLAJONĖ, kaip Besąsparis Didvyžių poną išgydė, o ponas taip prie jo prisirišo, kad norėjo jį pasilikti už žentą, ir Besąsparis susižiedavo, su ilgvežimiu parvežti vestuvėms dovanų išvažiavo, tiktai paklydo ir nesugrįžo.

Pamatęs, kas aplinkui Karalkrėslių daros, aš negalėjau laukti nieko gero ir labai susirūpinau, kur pasidėsiu, jeigu ištiks karas.

Jau norėjau sugrįžti atgal į Didvyžių dvarą, gal tijūnas, užmiršęs praganytą bitę, paliks mane ramybėje.

Bet pirma manęs į Didvyžių dvarą užklydo Besąsparis, nugirdęs, kokios nesėkmės dvarą ištiko su bitėmis ir grikiais, kurapkoms ir šernu, kurio kepenų negavęs, ponas mirštamai įsisirgo.

Tai Besąsparis, apsimetęs daktaru, kad napažintų, atvyko į dvarą pono gydyti. Daug negalvojęs, davė ponui vaistų – alyvos iš senos vyžos, kad greičiau pasveiktų, o jei tas nepadėtų, tai pridėjo

musmirių sutrintų, kad nesikankintų ir greičiau numirtų, jam dvarą paliktų.

Bet apsiriko.

Ponas vaistus vienus ir kitus išgėrė, pasiraivė, išsivėmė ir pasveiko kaip išpurtes ridikas. O paskui prie Besąspario taip prisirišo, kad be jo negalėjo žengti nė žingsnio ir norėjo jį pasilikti už žentą.

Tik Besąspariui dvaras kaip dvaras, o duktė visai nepatiko. Išpampus kaip tešla ir kvaila kaip višta. Ką su tokia veiksi, nors gavęs visą dvarą kraičio? Jis norėjo ką geresnio gauti ir toliau iškeliauti.

Tik ponas neatstojo.

– Kaip tau patinka mano dvaras? – pasveikęs paklausė, norėdamas dukterį įpiršti.

– Koks čia dvaras? – abejingai atsakė Besąsparis. – Mano tėvo tai bent dvaras buvo, kad gaidys, užsikoręs ant rūmų bokšto, nuo padangės žvaigždes lesė.

– Ar gali būti? – ponas taip nustebo, kad neteko žado.

– Galiu paliudyti, – atsakė Besąsparis ir išsitraukė iš bato aulo raštus, išduotus į visus kraštus (Galas žino, kur juos ir gavo, turbūt ant Gyvakarų karčiamos mėšlyno rado?) su amžiną atilsį karaliaus Augusto Trečiojo didžiuoju antspaudu, kurį pats savo bato užkulniu uždėjo.

Ponas į antspaudą pasižiūrėjo ir patikėjo, kad pas jį užklydo į svečius nepaprasto didžiūno sūnus. Tai dar labiau norėjo jį palenkti ir pasilikti už žentą.

Po pusryčių išėjo į laukus pasivaikščioti.

Ponas norėjo savo neaprépiamus pasėlius parodyti ir Besąsparį prisivilioti.

Ėjo per lauką, kur devynialapiai, devyniašakiai žirniai žydėjo ir krovė ankštis, kurios ant pavadžio po devynis žirgus vedė.

Ponas norėjo pasigirti tokiais nepaprastais žirniais.

Bet Besąsparis abejingai pečiais patraukė:

– Kokie čia žirniai? – su panieka tarė. – Ankštys nesiekia nė sprindžio. O mano tėvo dvare tokie žirniai užderėdavo, kad trys vyrai, susėdę į ankštį kaip į valtį, perplaukdavo per Nemuną.

– Argi tai įmanoma? – ponas suabejojęs išsižiojo.

– Duodu bajoro garbės žodį! – tarė išdidžiai Besąsparis.

Ponas ir patikėjo.

Toliau ėjo per kviečių lauką, kuris, auksu žėrėdamas, kaip jūra plaukė.

Ponas tikėjosi su kviečiais atsigriebti.

Bet Besąsparis vėl tarė:

– Kokie čia kviečiai? Tokius kviečius tik kiaulėms sušerti! Mano tėvo tai bent kviečiai buvo – kaip mūras, iš vienos varpos prikuldavo po tris pūrus.

Ponui iš pavydo vos akys nesprogo.

Bet nieko nesakęs, nusivedė Besąsparį parodyti vasarojaus, kuris žaliavo kaip marios. Bet ir čia Besąsparis suniekino avižas ir miežius. Tik bijojo prasitarti, kaip Gyvakarų karčiamos kamaroje iš vieno miežio grūdo alaus bačką padarė ir išnešė pro aukštinį lašinių paltį, kad nešautų ponui į galvą kvaila mintis pasiūsti tįjūną patikrinti.

Bet ponas tiktai stebėjosi ir viskuo patikėjo, nes pats tokių sėklų turėti norėjo, kad ir jo laukuose taip nepaprastai javai užderėtų. Tada jis pasistatytų ligi debesų rūmus ir būtų visoje karalystėje pats didžiausias didžiūnas.

O Besąsparis suprato, kad be dukters negaus dvaro ir nieko gero, tai pasipiršo, duktė kaip vaškas iš džiaugsmo ištirpo, sulaukusi tokio prašmatnaus jaunikio.

Tai iškėlė šaunias sužadėtuves. Tik aš jose nebuvo ir neišgėriau už jaunųjų sveikatą ir būsimą laimę.

O po baliaus Besąsparis, su uošviu pasitaręs, išvažiavo iš Didvyžių dvaro ilgavežimiu ir arklių

ketvertu į savo tėvo dvarą parvežti vestuvėms lauktuvių ir tokių sėklų, kurios nepaprastai užderėtų, ir pakeliui paieškoti meistrų, kurie pastatytų rūmus ligi debesų. Tada ketino vestuves iškelti ir laimingai gyventi.

Tiktai išvažiavęs savo žodžio neištesėjo, nes kelio į savo tėvo dvarą nerado. Tai užvertęs ant pakaušio kepurę, nuvažiavo paūžti į Suvalkų mugę.

DVIDEŠIMT KETVIRTOJI KLAJONĖ, kaip vaitas, iš Gyvakarų karčiamos sugrįžęs, Karalkrėslio pilies rūmų neberado, o maršalas kalviui įsakė jį prablaivyti su rykštėm ir pats išvažiavo į Suvalkų mugę nusipirkti naujos lazdos ir kepurės.

Tiktai gražiai prašvitus, po kiek laiko iš Gyvakarų karčiamos keturpėsčias sugrįžo pagiriotas vaitas Padraika.

Vos ne vos užrėpliojo į pilies kalną, atsistojo ant kojų, žiūri – trina akis ir nieko nesupranta. Kurgi dingo pilies rūmai? Tik maišosi dūmai, ir tarp griuvėsių krankia išsigandusios varnos.

Kas gi čia atsitiko, kad iš po nakties Karalkrėslio pilies rūmų nebeliko? Turtai užgriuvo ar nutrenkė perkūnas? Bet kad nieko nebuvo girdėti.

Nespėjo vaitas atsikvošėti, kai prie vartų jį rūmų maršalas Radvila Begalvis sutiko ir ėmė rėkti:

– Kur buvai? Ar daug mokesčių surinkai? Matai, kas čia pasidarė! Tai vis tu kaltas!

Nusigandęs vaitas išbalo kaip drobė ir ėmė teisintis. Mikčiodamas prisipažino, kad per kažkokį prašalaitį vaiką prarado kuilį deglą, ant kurio išjojo mokesčių rinkti. Tai labai susikrimto ir pėsčias nespėjo mokesčių surinkti. Pavakare sustojo Gyvakarų karčiamoje pailsėti, bet nespėjo atsikvėpti, nes iš visų pusių apsėdo Devinduonių kaimo turtuoliai. Truputį alum pavaišino ir kojos sutino, kad negalėjo paeiti. O čia dar pasimaišė tas nelemtas vaikas. Bet jo nespėjo nustverti, nes karčiamninkas Pakarklis jį išmetė pro duris.

– Koks vaikas? – nustebo maršalas, pamanęs, kad gal tas visažinąs pranašas, kuris jį įspėjo kertant šaką.

Bet vaitas nesupratęs atsakė:

– Kažkoks vilko neštas ir pamestas, kuris mane apgavo, – ir vėl pradėjo apie savo kuilį deglą.

– Tu man su tuo savo kuiliu akių nemulkinink! – supyko maršalas. – O greičiau mokesčius atiduok!

– Ką atiduosiu, kad nieko nesurinkau? – vaitas nusiminęs atsakė, bet pamatęs, kad maršalas piktai pašnairavo, iš savo kišenės paskutinius iškrapštė: – Štai, viso labo, kiek gavau iš moterų už daržus ir kiaušinius, tiek parnešiau: vienas auksinas ir trys skatikai!

Maršalas baisiai supyko ir norėjo iš karto vaitą pakarti ant vartų. Bet neturėjo laiko. Tik auksiną su trimis skatikais į savo kišenę įsidėjo, o ant vaito suriko:

– Tik tiek, begėdi? Turbūt viską pragėrei?

Bet vaitas pasiteisino:

– Dar negirdėta, kaip pasaulis stovi ir karalystė laikos, kad už savo pinigų gertų alų vaitas. Ten iš vakaro buvo užklydęs į Gyvakarų karčiamą kažkoks Besąsparis ir iš vieno miežio grūdo alaus bačką padarė. Tai karčiamninkas už dyką vaišino.

– Tai ko neatvedei tokio aludario į pilį? – maršalas prispyrė.

– Kaip atvesiu, kad jis išlindo iš kamaros pro aukštinį ir išnešė lašinių paltį.

Maršalui įgriso girta vaito suktybės ir jis pritrūko kantrybės.

– Tu man niekų nekalbėk! – pagaliau tarė. – Bet žiūrėk – raitas ar pėsčias – dvigubai mokesčių turi surinkti. Reiks atstatyti pilį ir naują karalių išrinkti. O jeigu dar kartą sugrįši dykas ir girtas į pilį, pakarsiu kaip šunį ant vartų. Toks mano paskutinis žodis.

Vaitas išbalo kaip drobė ir visai ant kojų nebeplastovi. Ar tik nesipildo to prakeikto vaiko pranašystė? Tai puolė ant kelių ir prašė pasigailėti pačios ir būsimų vaikelių.

Bet maršalas buvo labai supykęs, vaitą kaip šunį paspyrė ir neatšaukiamai baisią bausmę paskyrė. O kad neužmirštų, ką sakė, liepė vežikui pašaukti kalvį, kad vaitą nuvestų už tvartų ir ten gerai prablaivytų su rykštėmis.

Vaitas, kai išgirdo tokį sprendimą, sudribo kaip maišas iš to susigraužimo. Čia pat išsitiesė ant žemės pastiręs, nei gyvas, nei miręs. Tik burbuliuoja apie savo kuilį deglą, kurį taip nelentai prarado, ir prašo pasigailėti su ašarom.

Bet maršalas buvo be gailesčio ir nieko nenorėjo girdėti.

Netrukus čia pribuvo kalvis Plikakaktis su devyniais parankiniais, pakaustęs varnas ir gavęs naujo darbo. Paėmė vaitą už sprando, parankiniai už kojų, ir nusitempė už tvartų kaip su rogėm.

Vaitas pagiriomis iš karto nesuvokė, kur jį gabena taip patogiai. Tik tada susiprato, kai nutempė už tvartų ir paguldė į lovį.

Vaitas visai prasiblaivė ir ėmė prašyti, kad neduotų rykščių.

Bet jau buvo po laiko.

Kalvis visu stropumu įsakymą vykdė ir iš peties pylė. Parankiniai už kojų laikė ir kirčius skaitė.

Vaitas kaip ant žarijų raitės ir kaip veršis bliovė. Bet įsismaginęs kalvis nesiliovė, visą kapą rykščių su kaupiu atskaitė, kol vaitas visiškai prasiblaivė.

– Na, dabar gali eiti, kur tau reikia, – tarė kalvis, darbą pabaigęs.

Bet vaitas negalėjo paeiti.

O maršalas nelaukė, kol vaitas prasiblaivė, tiktai tuščią išdą į savo kapšį susikrapštęs ir tą auksiną su trimis skatikais įsidėjęs, liepė vežikui kariatą su ketvertu arklių pakinkyti ir išvažiavo į Suvalkų mugę nusipirkti naujos maršalo lazdos ir keturkampės kepurės su gaidžio plunksna.

DVIDEŠIMT PENKTOJI KLAJONĖ, kaip pralenkė mane maršalas su arklių ketvertu ir apnešė dulkių debesiu, o aš, akis prasikrapštęs, atradau ant kelio pinigų kapšį, dėl kurio vos neužsimušė du pirkliai – Paknys ir Kapnys.

O aš tą rytą, kai nuo Karalkrėslio kalvės pasprukau, nustebęs išgirdau: trinka bilda aplinkui keliai. Skamba visi pašaliai.

Tai bajorai, Karalkrėslio pily susikirtę ir karaliaus neišrinkę, patys vieni baigti karo su turkais nujojo. O paskui jiems į pagalbą skrido pakaustytos varnos, net užtamsino visą padangę.

Aš paskui pėsčias ėjau ir atsilikau.

Beeidamas svarsčiau, kas čia bus, jeigu karas užgrius. Visą kraštą sumins ir sutremps, nepaliks akmens ant akmens. Maža vilties, kad bajorai apgins. Greičiau visus sunaikins. Nebent varnos padės, kiek galės. Atskris kaip naktis ir iškapos bajorams akis.

Taip aš ėjau nusiminęs ir dėl turkų karo susigraudinęs. Bet pralėkė pro šalį Karalkrėslio pilies maršalas su arklių ketvertu ir apnešė mane dulkių debesiu.

Visai tamsu pasidarė.

Bet akis prasikrapštęs ir iš dulkių išsikrapštęs, pamačiau ant kelio pamestą pinigų kapšį.

Kas jį pametė – nežinojau, gal maršalas, o gal bajorai? Kaip dabar juos pasivysi? Ir kam pinigų gražinsi? Jeigu vieni jojo ir nujojo, o kitas nušvilpė su karieta ir arklių ketvertu, kad paskui tik dulkių stulpai sukos kaip viesulai.

Aš vidury kelio sustojau ir ką daryti nežinojau.

Besvarstydamas prisiminiau, kad pinigai – taip ar kitaip – galvažudžiai (o gal avių spirai, kaip man

vaitas buvo davęs), tai lazda užsimojau ir per kapšį tvoju.

Kapšys sprogo ir iškrito – vienas auksinas ir trys skatikai. Nustebau ir spoksau, kad net akys sprogs.

Juk tai visas lobis!

Ką aš dabar su juo darysiu?

Bet nespėjau apsidairyti, žiūriu – atvažiuoja du pirkliai. Iš priešakio – pakulų ir šerių pirklys Paknys, o iš užpakalio – vištų ir kiaušinių pirklys Kapnys.

Privažiavo prie manęs ir sustojo, kaip tyčia. O aš, kad greičiau jais atsikratyčiau, lazda mosuoju ir per kapšį tvoju, kad nepamatytų, ką aš suradau. Bet auksinas ir trys skatikai į šalis vienas per kitą skraido ir kibirkštis svaido.

Pirkliams iš godumo net akys apraibo.

– Vaike, ką čia darai? – užsipuolė mane abudu pirkliai.

– Nagi, matot, pinigai, – sakau, – o pinigai, kaip žinot, galvažudžiai. Tai lupu, kiek galiu.

– Kvaili! Ar tu pasiutai? – pastūmė mane į šalį pakulinis pirklys Paknys. – Man pinigai ištikimiausi draugai.

– Ir man ne priešai! – atsiliepė vištų ir kiaušinių pirklys Kapnys ir Paknį už krūtų griebė. – Neliesk! Čia mano pinigai!

– Ar tu juos radai? – nenusileido Paknys.

– Ir ne tu! – šoko vienas prieš kitą kaip gaidžiai.

Argi pinigai ne galvažudžiai?

Norėjau juos perskirti, bet kur tau? Jie laiko vienas kitą už krūtų ir sukasi ratu. Vienas ištrūkęs puola prie kapšio kniūpsčias, kitas už skverny atitraukia ir trenkia per pakaušį.

– Susipraskit! Ko jūs pešatės dėl svetimo kapšio?

Bet pirkliai manęs nepaiso, toliau už krūtų tąsos, vienas kitam antausius skaldo ir plūkiasi kaip padūkę.

Taip jie mušėsi plūkėsi, kol abudu vos negyvai neužsimušė. Vienas nuvirto į vieną pusę, kitas į antrą, ir guli vidury kelio su praskeltom galvom, užverstais pilvais ir kriokia.

Ką tu veiksi su pakvaišėliais tokiais?

Aš nieko nedariau, paslikus ant kelio palikau, kol jie patys atsipeikės ir susitaikys. Tik kad vėl nepradėtų muštis, palikau jiems ant kelio kapšį tuščią, o auksiną ir tris skatikus įsidėjau į kišenę ir toliau nuskubėjau, vengdamas kelio ir takelio, kad jie manęs nepasivytų ir pinigų neatimtų.

Tai drožiau nosies tiesumu per laukus. Tik neapsižiūrėjau, kad mano kišenė buvo kiaura. Kažkur iškrito tas auksinas ir trys skatikai. Bet atgal bijojau sugrįžti, kad su pirkliais nesusitikčiau.

Kas gi tada būtų? Jei patys neužsimušė, tai mane tikrai užmuštų. O man dar gyventi reikia, nes mano klajonės toli gražu nesibaigia.

DVIDEŠIMT ŠEŠTOJI KLAJONĖ, kaip vaitas Padraika, prablaivytas su rykštėm, išėjo dvigubai mokesčių rinkti, bet negalėjo nusiraminti, vėl į Gyvakarų karčiamą užklydo ir su Pakarkliu susipyko.

Vargšas vaitas Padraika tą rytą, už tvartų kalvio prablaivytas su rykštėm, išėjo pėsčias, be lazdos ir kepurės, tiktai kasydamasis pasturgalį, iš naujo dvigubai mokesčių rinkti.

Bet negalėjo nusiraminti.

Pakeliui vėl užklydo į Gyvakarų karčiamą atsipagirioti ir savo nelaimingos dalios apraudoti.

– Kaip sekas? – paklausė Pakarklis.

– Pasaulio galas! – atsakė vaitas. – Visai po gyvenimo! Jaučiuos maždaug kaip šuva, į šulinį patekęs: nei išlipti, nei išlakti. Tai duok atsipagirti bent lašą!

– Ką duosiu, kad viską išgėrėte iš vakaro, – atsakė Pakarklis.

– Na, dar vis gal prisuksi gurkšnį! – vaitas atsiduso ir atsisėdo į kertę.

Pakarklis, pečiais patraukęs, prisunkė nuo bačkos dugno išrūgų ąsotį, atnešė ir pastatė ant stalo.

– Gerk, kad taip nori! – tarė.

Bet vaitas, alaus išrūgų paragavęs, neskaniai atsirūgo ir nuliūdo. O paskui, putą nuo ūsų nupūtęs, baisia įširdo.

– Koku čia smirdalu mane girdai?

– Juk sakiau, kad tik padugnės liko, – atsakė Pakarklis supykęs. – Negerk, kad nenori.

Bet vaitas buvo labai ištroškęs, tai išgėrė dar gurkšnį ir pradėjo purkšti.

– Kam tu išmetei naktį iš karčiamos tą prakeiktą vaiką, – užsipuolė Pakarklį. – Jį reikėjo tikrai pakarti.

– Ir už ką gi? – Pakarklis nustebo. – Negi vis dar už tą kuilį deglą?

– O kaipgi! – pritarė vaitas. – Be to, jis tikrą teisybę pasakė!

– Kokią? – Pakarklis nesuprato.

– Argi jis nesakė, kad, grįžęs į pilį girtas, gausiu rykščių?

– Tai ir kas, kad sakė? – Pakarklis dar labiau nustebo ir vieną ūsą pakraipė.

– Nagi, kai paryčiu ne visai prasiblaivęs grįžau, tai ir gavau su magaryčiom visą kapą.

– Na, tai ir į sveikatą! – pritarė Pakarklis ir antrą ūsą užraitė.

– Maža to, – vaitas nuliūdo. – Tas vaikas tikras pranašas buvo.

Pakarklis pagalvojo, kad vaitas pagiriomis visai pablūdo ir jo galvoje viskas susimaišė. Tai pečiais patraukė ir paklausė:

– O ką jis išpranašavo?

– Nagi maršalas ketino, – nusiminęs vaitas prisipažino, – jei dvigubai mokesčių nesurinksiu ir dar kartą girtas į pilį grįšiu, pakarti ant pilies vartų.

– Tai ką gi, – Pakarklis tarė, vieną ir antrą ūsų pusę pakraipė, – prasiblaivyk, kad neįvyktų tokia baisi pranašystė, ir mokesčius surink.

– Bet kaip aš pėsčias surinksiu? – vaitas paprašė Pakarklį patarti.

Bet Pakarklis, nors vieną ir antrą ūsą pakraipė ir užsiraitytė, nežinojo, ką daugiau patarti, tai pasiūlė dar išgerti.

Vaitas išgėrė ir savo kaily nesitvėrė, prisiminė vėl kuilį deglą, kurį taip nelemtai prarado, ir pradėjo verkti.

Pakarklis negalėjo vaito nuraminti ir nežinojo, kaip jo atsikratyti.

O vaitas, verkšlendamasis ir gerdamas, ligi pavakarės karčiamoje užsisėdėjo ir savo aimanavimais Pakarkliui ligi gyvo kaulo įkyrėjo.

Tada Pakarklis, netekęs kantrybės, pasiūlė vaitui pakulų pantį, kurį paliko Besąsparis, išsinešęs lašinių paltį, pačiam pasikarti, kad nebereiktų be reikalo vargti, nes vis tiek mokesčių nesurinks, o sugrįžęs maršalas, jei nepakars, tai sulaužys lazda į sprandą, ir bus galas.

Vaitas pats tą suprato, bet supuvęs pakulų pantis vaito sielvarto neatlaikė. Jis nukrito ant žemės ir prasiblaivė.

– Koks tu man draugas, kad neužjauti mano vargo ir dar siūlai pasikarti? – užsipuolė Pakarklį. – Tu pats pasikark, jei nori! O aš kaip gyvas tavo karčiamos daugiau nelankysiu. Vaitas buvau ir būsiu ir iš tavęs pirmo trigubus mokesčius išlupsiu.

– Į gaidžio skiauterę papūsi! – atsakė Pakarklis, net ūsų nepakraipęs, ir girtą vaitą pro duris

ištūmė.

Pasipiktinęs vaitas nusikeikė ir prisiekė – niekada kojos neperkelti per Gyvakarų karčiamos slenkstį.

Tik savo žodžio neišlaikė.

DVIDEŠIMT SEPTINTOJI KLAJONĖ, kaip pavakare vaitas Padraika iš Gyvakarų karčiamos išėjo prasiblaivęs ir pasiryžęs trigubai mokesčių surinkti, bet kryžkelėje čigonus sutiko ir parsivedė juos į nakvynę, kad gautų nepaprastą kiaušinį.

Pavakare išėjo vaitas Padraika iš Gyvakarų karčiamos prasiblaivęs, baisiai pasipiktinęs ir pasiryžęs ne tik iš karčiamų, bet ir iš visų kaimų trigubai mokesčių surinkti, kad jį pagirtų sugrįžęs maršalas.

Bet jau saulė slinko į vakarus.

Tai kryžkelėje sustojo ir suabejojo. Tuoju imti mokesčius rinkti ar kitai dienai atidėti?

Bet kada pėsčias suspėsi?

Vėl savo nelaimę prisiminė ir nusiminė. Ko reiktų, jei būtų raitas! Tada dar suspėtų, kol saulė nusileistų, apjoti bent pusę kaimų ir mokesčius – nuo dūmo ir nuo dūšios – jei ne trigubai, tai dvigubai išlupti.

O dabar nėra ko nė pradėti, reikia kitai dienai atidėti. Bet kaip be mokesčių į pilį ar namo sugrįžti? Jei nėra maršalo, tai ką pačiai pasakysi? O vaito pati buvo smarki. Per daug su ja nesiginčysi. Duos per galvą su kačerga, ir galas!

Vienaip ar kitaip svarstė vaitas, bet niekaip negalėjo pasiryžti: nei mokesčių eiti rinkti, nei namo grįžti. Gal būtų visą naktį taip ir prastovėjęs kryžkelėje, niekaip nepasiryždamas.

Bet, vaito laimei, leidžiantis saulei, pro šalį čigonai važiavo.

– Ko stovi, panižė, toks sugižęs? – paklausė senis čigonas atsigrižęs.

Vaitas jam savo bėdas apsakė, kaip neteko kuilio deglo, o dabar negali pėsčias mokesčių surinkti ir nežino, kur pats dingti.

– Nenusimink, panižė! – tarė čigonų karalius Čičiris, vaitą pažinęs. – Aš čia turiu tokį nepaprastą kiaušinį, iš kurio gali išperėti kumelį staininį. Tik reikia niekam nesakyti, vienam kamaroj užsidaryti, kubile ant to kiaušinio atsitūpti, tris paras patupėti, nieko nekalbėti, tik kaip vištai kvaksėti. Jei tik sugebėsi, bematant kumelį išperėsi ir jodinėti galėsi.

Vaitas ir apsidžiaugė.

– Tai duok man jį! – tarė. – Kaip nors išstupėsiu tris paras kamaroj.

– Nenorėk už dyką tokio gero dalyko! – pertarė čigonas ir kiaušinį parodė. – Jei priimsi čigonus naktį ir duosi lašinių paltį, tai gausi kiaušinį.

Vaitas nusiminė ir pasikasė pakaušį.

Nedidelis daiktas priimti čigonus į nakvynę, kad gautum kiaušinį. Bet kaip nudžiausi nuo aukšto lašinių paltį? Kas bus, kai pati sužinos? Neišvengsi pylos!

Bet negalima praleisti geros progos. Reikia, nors verkiant, tą kiaušinį gauti. Tai vaitas – šiaip ir taip pasvarstęs – nutarė pačią kaip nors apgauti, o jeigu nepasisektų, suversti ant čigonų visą kalnę.

Taip apsisprendęs, vaitas, saulei leidžiantis, parvažiavo namo su čigonais ir, savo laimei, pačios namie nerado. Ji, kai rytą išgirdo, kad vaitas grįžo girtas į pilį ir gavo rykščių, baisiai įsirdo ir išėjo pas savo kūmą pasitarti, kaip gyventi su tokiu nevykėliu vyru. Bet, matyt, ilgai tarėsi, kad ligi vakaro nesugrįžo.

O vaitas, pačios namie neradęs, jos nepasigedo, tik labai apsidžiaugė. Tuoju nuo aukšto lašinių paltį nukabino ir gavo iš čigonų nepaprastą kiaušinį – trijų pūdų moliūgą.

Čigonai, po kiemą apsidairę, patarė vaitui laiko negaišti. Tuoju iš vakaro užsidaryti kamaroje, kad niekas nesutrukdytų, atsitūpti ant kiaušinio kubile ir pradėti kumelį perėti.

Vaitas taip ir padarė.

Senis čigonų karalius dar pamokė, kaip perėti, apkamšė, apklostė ir palinkėjo geros kloties.

Bet čigonai kažkodėl pas vaitą nenakvojo, – kur tu nakvosi pas tokį kvaišą? – tiktai visus namus išvalė ir prieš aušrą savo keliais išvažiavo.

Bet vaitas to nepastebėjo, kubile ant kiaušinio tupėjo ir, kad neužmigytų, visą laiką kaip višta kvaksėjo.

Geri buvo vaito norai, tik nieko neišėjo.

DVIDEŠIMT AŠTUNTOJI KLAJONĖ, kaip paklydęs užėjau paprašyti nakvynės, bet namie buvo viena marti ir neišdrįso priimti nepažįstamo, kad nebūtų vagis, tai aš jai apsakiau, kas girdėti naujo tėviškėje, ir ji mane priėmė kaip tikrą giminę.

O aš tą pavakarę, po laukus klaidžiodamas, paklydau. Tai saulei leidžiantis užėjau į pirmą sodybą paprašyti nakvynės.

Bet vyrai buvo iš vakaro į Suvalkų mugę išvažiavę. Namuose buvo likusi viena marti, atitekėjusi iš toli ir labai baili.

Ji manęs nepažįsta ir į nakvynę priimti nedrįsta, kad nebūčiau koks vagis.

– Čia jau buvo andai vakarą užėjęs toks Besąsparis, – pagaliau ji pasakė, – ir atnešė lašinių paltį iš pragaro. Tai jį uošvis atgal išvarė. O kai jis išėjo, mes apsižiūrėjom, kad ant aukšto kumpių ir dešrų neliko. Gal ir pats toks esi?

– Na, Besąsparis, – aš tariu, – žinomas vagis ir melagis. O aš ieškau išminties ir teisybės.

– Tai iš kur toks esi? – nustebo ji.

– Nagi iš ten, kaip ir pati, – atsakiau, nes matau, kad už teisybę negausiu nakvynės.

– Aš iš Kreivakiškių, – apsidžiaugė moteriškė. – Gal žinai, kaip gyvena mano tėvai?

– Kaip nežinosiu? – atsakiau. – Aš neseniai pas juos nakvojau. Nepaprastai pralobo: dūmus su rezginėm iš trobos neša ir auksą su vyžom iš tvartų veža. O šiaip neblogai gyvena. Turi vieną šaukštą ir su bulve karšta laksto per kiemą į klėtį rūgusio pieno užsrėbti.

– Taip jie visada darė, – susigraudinus martelė tarė ir paklausė: – O kaip laikos mano broliai?

– Ar medžiotojai?

– Taigi, tie patys.

Aš apsakiau, kaip jie nelaimingai medžiojo Žuvinte antis ir nuskendo.

– Jiems iš mažens trūko proto, – martelė pasakė ir apsiverkė, bet greitai ašaras nusišluostė ir paklausė:

– O kaip tas akmuo, kur prie durų slenksčio buvo?

– Nebėra, – atsakiau, – jau supuvo.

– Taigi, vis šlapias ir šlapias buvo, – pritarė martelė. – O kaip tas šaltinėlis, kur aš jauna gėriau?

– Sudegė, – atsakiau, nes matau, kad priekvaišą sutikau.

– Taigi, vis būdavo kas rytas rūksta ir rūksta, – martelė atsiduso ir pradėjo klausinėti apie kaimynus, įnamius, paukščius ir gyvulius.

Aš jai pasakiau, kad kaimynai neblogai sugyvena, tik kas rytas dėl įžeistos garbės kelia tarpusavio karą.

– Kaip jiems ir nenusibodo? – martelė nusižiovavo. – O kaip tas mūsų kaimynas Besikirskis, ar vis kas rytas į kelnes šoka?

– Ką veiks nešokęs, kad mažas kelnėm apsimauti neišmoko.

Martelė nusijuokė.

– O mano vyras, – pasigyrė, – pats kelnėm apsimaua kas rytas. Tik vargas su marškiniais. Neatskiria, kur kairė ir dešinė, ir vis apsivelka atvirkščiai.

Matau, kad netoli martelė nuo savo kaimo pabėgo ir nedaug ką gero svetur rado.

O ji susimąstė ir paklausė:

– O kaip tas mūsų gaidys? Ar dar vis gieda ir kelia prieš aušrą iš miego?

– O ką veiks negiedojęs? – atsakiau. – Tiktai jam nusibodo giedoti, kai visi ligi priešpiečių miega. Tai j vargonininkus išėjo.

– Taip aš ir maniau, – pritarė martelė. – O kaip tas katinas rainakis? Ar vis dar ant pečiaus tupi ir murkia?

– Ne, – atsakiau, – jis labai nutuko ir j klebonus išėjo.

– Taigi, sakau, – pritarė martelė, – vis būdavo poteriauja ir poteriauja. O kaip ta degloji kiaulė? Ar dar vis po dvylika paršiukų veda?

– Ne, – atsakiau, – ji padarė apžadus ir pas kleboną už šeiminkę išėjo.

– Taip ir maniau, – moteriškė atsiduksėjo, – ji vis, būdavo, paršiukus nuguli ir tiesiai iš migio skuba j virtuvę. O kaip ta žalmargė karvė? Ar dar vis po daug pieno duoda?

– Ne, – atsakiau, – pasidarė senmergė ir visai užtrūko.

– O kaip gaila! – tarė martelė. – Geriau būtų kur j marčias išėjus...

Taip mudu gražiai pasikalbėjom. Aš jai apsakiau, kas girdėti tėviškėje. O ji viskuo patikėjo. Paskui man šaunią vakarienę iškėlė ir j nakvynę priėmė, kaip tikrą giminę.

Aš puikiai išsimiegojau po duknom seklyčioje. O iš ryto, po sočių pusryčių, ji man dar kelionei paviržio įdėjo ir palinkėjo laimingo kelio. Be to, dar paprašė, kad grįždamas užsukčiau ir apsakychiau, kas naujo pasaulyje girdėti.

Aš prižadėjau, tiktai nesuspėjau.

DVIDEŠIMT DEVINTOJI KLAJONĖ, kaip septyni bajorai vedė j mugę vieną ožį, mane pralenkė su ilgvežimiu Besąsparis ir purvynu aptaškė, o čigonai pasiūlė joti ant kuino, bet aš pasibaisėjau ir toliau nuėjau pėsčias.

Druokia po truputį smulkus lietutis. Visai kaip vėlyvą rudenį. O žemė iš vakaro plonu ledu, kaip stiklu, ampalu apšalus.

Kas žingsnis slysti, bet ką padarysi? Čiuožiu, kur galiu. Bet ledas braška, gali paskęsti. Tai pasukau j kelią. Bet ir ten balos ir purvynas ligi kelių.

Eidamas sutikau septynis Kreivakiškių bajorus vedant j Suvalkų mugę žilą ožį. Bet ožys visą laiką spyrės, ir bajorai vos ne vos per purvyną yrės.

Be to, matyt, amžinai kariaudami, buvo visai nusigyvenę, kad viena koja buvo batuota, kita vyžota, o prie šono vietoje kardo turėjo prisisegę po balaną.

– Sveiki, vyrai! – tariu juos pasivijęs ir norėjau perduoti linkėjimus nuo martelės.

Bet jie, man nieko neatsakę, nusigrįžo j šalį. Ko jie čia prasidės su kažkokiu vaikėgaliu?

Tada aš j juos pasižiūrėjau, jų vargo pasigailėjau ir patariau:

– Turit tokį šaunų žirgą, tai ko minkot purvyną?

Bajorai nustebę sustojo: nagi iš tikro kuo ožys ne žirgas? Kaip jie anksčiau apie tai nepagalvojo? Bet kaip septyniese josi ant vieno ožio?

Jie pradėjo tartis ir pagaliau bartis. Kiekvienas norėjo pirmas išbandyti žirgą. Vos nesusikirto ir

nepradėjo tarpusavio karo.

Bet jų laimei, pasivėlavęs atbėgo dar vienas bajoras viduriu kelio, pasiraitojęs kelnes. Bene tas pats Besikirskis, kuris kas rytas nuo krosnies šoko. Dabar jis, pasivijęs susiginčijusius kaimynus, nieko nesakęs, šoko ant ožio ir nujojo.

Bajorai tik išsižiojo ir šoko akiplėšą vytis. Vargu būtų pasiviję, bet ožys užsispyrė ir nė žingsnio per purvyną. Tada kiti bojorai pasivijo, nenaudėję nuo ožio nusodino, kelnes numovė ir išvoliojo po purvyną.

Bet patys, vėl nesusitarę, kuriam pirma joti ant ožio, pradėjo kirstis su balanom.

Tai bent buvo kautynės!

Bet aš atgal negrįžau ir jų neišskyriau. O jie su vyžom ištaškė ant kelio visą purvyną, nusibalnojo nosis su balanom, bet kirstis nesiliovė. Kuris laimėjo, nežinau, nes, juos palikęs, savo keliu nuėjau.

Tik kelias toliau dar labiau pabjuro. O čia dar apsiniukęs dangus prakiuro, ir ėmė lietus kaip iš kibiro pilti.

Visai nėra kur dingti.

O čia dar žiūriu – tiesiai per laukus kaip patrakęs kažkas atlekia su ilgvežimiu ir arklių ketvertu.

Pamaniau, kad Didvyžių dvaro tijūnas Karačiūnas, tas žiurkių perkūnas, mane vejas, o gal ponas Pats-Pasturleckas į mugę lekia.

Tai nusigandęs šokau per griovį.

Bet žiūriu – nagi Besąsparis su Didvyžių dvaro ilgvežimiu ir arklių ketvertu lekia kaip akis išdegęs.

Nespėjau paklausti, kur jį galas neša. O jis arklių nesustabdė ir man nieko nepasakė, tik tai nuo kojų ligi galvos purvynu aptaškė.

Tegu jį galas, tą Besąsparį, visur jis man painiojas ant kelio! Bet kaip jis Didvyžių dvaro ilgvežimį su arklių ketvertu gavo? Turbūt apgavo.

Aš nusispjoviau ir toliau per purvyną klampojau.

Netrukus privažiavo čigonai su visu taboru, jie paskui būdą vedės prisirišę nuvartytą kuiną. Atrodė, lyg kažkur būtų matytas. Ar tik ne tas Sangrūdodos malūnininko šyvis, kuriuo į dangų su pavakariais jojau ir palikau prie tilto, kad jį vilkai sudraskytų? Bet šitas buvo juodbėris kaip derva. Matyt, ne tas.

Paprašiau čigonų pavėžėti. Bet senis čigonas, iš būdos galvą iškišęs, man pasakė, kad būdoje nėra vietos, ir pasiūlė, jei noriu, ant vedamo kuino joti.

Aš pasižiūrėjau į kuiną ir pasibaisėjau. Kur čia ant jo raitas sėsi? Jis ir taip gali sugriūti.

Tai čigonams padėkojau ir nuėjau toliau pėsčias. Niekas man nedega. Suspėsiu. Dar nueidamas girdėjau, kaip ožys bliauna ir bajorai kaunas. Matyt, dar vis nesusitarė, kuriam pirma joti ant ožio. Bet aš jų nelaukiau ir savo keliu patraukiau.

TRISDEŠIMTOJI KLAJONĖ, kaip vaitas Padraika kamaroje kumelį perėjo, bet į trečią parą namo pati parėjo, davė vaitui per galvą su kažerga ir į Suvalkų mugę pėsčią išvarė nusipirkti tikro žirgo.

Visi, kas gyvas, į Suvalkų rudens mugę vyko, nors keliai buvo baisiai pabjurę.

Tik vienas vaitas Padraika tą laiką, kamaroje užsitaręs, kubile tupėjo, kaip višta kvaksėjo ir kumelį perėjo.

Taip jis parą ir antrą laimingai pratupėjo. O pati iš didelio susigraužimo vis dar nebaigė su kūma pasitarimo ir namo nesugrįžo.

Bet vaitas jos nepasigedo. Tikėjosi ramiai kumelį išsiperėti ir greitai išjoti raitas maršalui dvigubai,

o sau trigubai mokesčių rinkti. Tai pati nieko nesužinos, kur dingio lašinių paltis nuo aukšto, ir nekvaršins jam galvos.

Bet, vaito nelaimei, pati į trečią parą namo parėjo pažiūrėti, kas namie girdėti, ir kaip laikos jos nevykėlis vyras – pakvaišėlis vaitas, kad apie jį nieko negirdėti.

Bet parėjusi žiūri – vaito nė kvapo, o visi namai išbuvę. Kas čia atsitiko, kad namuose nieko neliko – nei šaukšto, nei samčio, o ant aukšto nė vienos lašinių palties ant karties.

Kas gi čia buvo, kad viskas pražuvo.

Moteriškė negalėjo suprasti.

Tik girdi – kamaroje kvaksi lyg višta užmiršta.

Tai apsidžiaugusi puolė į kamara, bet žiūri – kas gi čia daros? – nagi jos netikėlis vyras kubile tupi ir kvaksi kaip perekšlė višta.

– Ar tu padūkai? – moteriškė taip nustebo, kad žado neteko. – Tušti namai, o tu į kubilą įsigrūdai?

Bet vaitas, pačią pamatęs, nieko nesako, tik kirkia kaip gūžtoj višta:

– Kir-kir! – ir nosim, kaip snapu, bando kirst.

Moteriškė kantrybės pritrūko, mato – vaitas pagiriomis visai pablūdo. Ir, pagriebusi iš kampo kažergą, davė vaitui per galvą.

– Kir-kir! – vaitas tik suriko kaip gaidys, iš kubilio pašoko ir užsipuolė bobą: – Ką tu, kvaiše, padarei? Kam man kumelį perėti sutrukdei?

– Kokį kumelį? – nesuprato moteriškė. – Ar tau galvoje visai negerai?

– Ogi štai! – parodė vaitas pačiai kubile užperėtą moliūgą, kuris betupint visai pažliugo.

Bet pati nė nežiūri.

– Ką čia dabar prasimanai? – tiktai supyko ir palaikė vaitą girtu. – Tušti namai, o tu dar kamara kažkokiu šlamštu pasmardinai!

Moteriškė visai padūko, vaitą su perskelta galva iš kamoros išgrūdo, paėmė iš kubilio pažliugusį moliūgą ir, išnešusi laukan, sviedė per tvorą.

Moliūgas buvo nunokęs ir su balsiu trenksmu sprogo. O iš patvorio nusigandęs kiškis išsoko.

– Na, matai, ką tu, kvaiše, padarei? – susiėmė už galvos vaitas, visai apkvaišęs. – Dar būčiau parą patupėjęs ir kumelį turėjęs. O dabar ką darysiu? Kaip maršalui dvigubai mokesčius pėsčias surinksiu? Ir ką sau pelnysiu?

Vaitas apsakė pačiai, koks laukia jo likimas, kai sugrįš maršalas.

Moteriškė pati pamatė, kad pasikarščiavusi blogai padarė. Tai atidavė paskutinius skatikus, surinktus už kiaušinius, ir išvarė pėsčią vaitą su praskelta galva į Suvalkus, kad mugėje tikrą žirgą nusipirktų ir mokesčius laiku surinktų.

TRISDEŠIMT PIRMOJI KLAJONĖ, kaip, atvykęs į Suvalkus, po mugę basas valkiojaus, bet taip pasitaikė, kad Pakarklis už vaško kumelaitę man numetė kepurę, čigonas dovanojo batus, o Pyragius už nujotą švį ragaišio bandą davė.

Pagaliau, baisiai pavargęs ir išalkęs, atvykau į Suvalkus. O ten jau buvo privažiavę į mugę daug ponų, bajorų, pirklių, arkliavagių ir visokių valkatų. Tai ir aš, tariau, tarp jų nepražūsiu ir gal ne paskutinis būsiu.

Bet priėjęs prie miesto vartų, žiūriu – skelbimas, amžiną atilsį prūsų karaliaus Pričkaus Pirmojo palikimas: „Kas ateis su vyžom į miestą, tą prie vartų patiesti ir rykščių kapą įkrestil!“

Tai tau! Kaip gerai, kad mano vyžos suplyšo! Aš jas atsargiai nuspyriau į pavartę, kad niekas nepamatytų, ir nuėjau į miestą basas. Truputį šalta, bet niekas nepasakys, kad esu kaltas ir nepaisau

amžiną atilsį karaliaus valios. O jei kas prikibs, spjausiu į akis ir pabėgsiu. Kas mane basą pavys?

O patekau į Suvalkų miestą kaip tik per pačią mugę. Žmonių daugybė susigrūdę – pėsčių ir važiuotų, basų ir batuočių – visi ką nors perka ir parduoda, tik man nieko už dyką neduoda.

O aš ketinau kaip tik nusipirkti kepurę ir dūdą, o paskui į savo Paketurių kaimą kaip vyras sugrįžti. Bet kur tu be pinigų nusipirksi? O dar batų mirštamai reikia.

Tai stypčioju nuo kojos ant kojos kaip garnys ir dairausi į šalis. Kaip čia man batus gauti?

Nebent nuo kokio girto bajoro numauti? Bet bajorai, nors ir neblaivūs, dar ant kojų laikos ir po mugę kaip povai švaistos.

O aš, kur einu, visur mane stumdo alkūnėm, mindo ant kojų, o jos ir taip kaip garnio raudonos.

– Ko čia tam basam vaikui mugėje reikia? – piktai į mane šnairuoja. – Dar į kišenę įlįs ir pinigus iškrapštys.

Bet man svetimų pinigų nereikia. Tiktai batų, nors verki.

Bet kur tu juos be pinigų gausi?

Po mugę šen ir ten bastausi, bet niekur nerandu.

Pagaliau sutikau Gyvakarų smuklininką Pakarklį. Na, dabar aš iš jo pareikalausiu savo vaško kumelaitės. Bet jis pirma prisiminė:

– Kur dėjai, vaike, savo stirnenas? – paklausė, vieną ūsą pakreipęs. – Aš tau už jas nupirkčiau kepurę ir dar magaryčių dūdą.

– Tai kad iš jų šventas Petras kailinius pasisiuvo, – aš jam atsakiau nusiminęs. – O man ne tiek kepurės, kiek batų reikia.

– Na, matai, valke, – jis man prikišo. – Ar nesakiau, kad tave apgaus? Dabar žinokis, kad žioplys tokis.

– O kur tu nudėjai mano vaško kumelaitę? – aš jį užsipuoliau.

– Atstok, valke! – Pakarklis išsigynė. – Aš nežinau jokios tavo kumelaitės. O tu džiauakis, kad aną kartą išmečiau tave iš karčiamos, tai nepraradai savo galvos.

Tai buvo teisybė, nieko nepasakysi. Jeigu būtų tada man nepadėjęs, vargu dabar po mugę būčiau vaikštinėjęs.

Bet čia kažkas šalia suriko:

– Vagies kepurė dega!

Pakarklis, kažko nusigandęs, griebėsi už kepurės ir trenkė ją į žemę, o pats spruko į šalį.

Aš pasilenkiau pasiimti kepurę, o čia vėl sušuko iš visų pusių:

– Laikykite arkliavagį! – ir ant manęs kažkoks čigonas užgriuvo.

Ar tik ne tas pats buvo, kuris Karalkrėslio vaitui davė kiaušinį išsiperėti kumeliui staininiam. Bet nespėjau pamatyti. Jis, ant manęs sugriuvęs, nusimetė kiaurus batus ir nubėgo su vienais autais, kad jo nepagautų.

Tada aš jo batais apsimoviau, užsidėjau Pakarklio kepurę ir kaip vyras nudrožiau per mugę. Bet čia mane pamatė Sangrūdės malūnininkas Pyragius, su kitu arkliu ir miltų vežimu į mugę atvažiavęs.

– Na, tik sykį, vaike, – Jis mane sulaikė, – dabar tu man atsakysi, kur nujojai mano šyvį?

Aš norėjau pasprukti, metęs į šalį Pakarklio kepurę ir čigono batus (gal jie tikrai arkliavagio?), bet Pyragius, mane sučiupęs, nepaleidžia.

Matau, kad neištrūksiu, tai sakau:

– Nagi, kaip liepėte, su Jūsų šyviu apgaviką pasivijau, atėmiau iš jo pavakarius ir sermėgėlę. Bet Jau temo, tai nujojau tiesiai į dangų ir viską atidaviau Jūsų sūnui. Jis labai apsidžiaugė. Tik buvo toks nusivaręs, jog visai nebepaėjo. Tai paprašė palikti ir šyvį, kad būtų geriau ganyti. Aš jam ir palikau.

Tik, pėsčias grįždamas iš dangaus, užtrukau ir nespėjau jums pasakyti.

Gal ir suprato Pyragius mano klastą, bet, matyt, nelabai pasigedo šyvio aklo, tik apsidžiaugė, kad sūnus danguje ant jo raitas kiaules gano.

– Tai gerai, vaike, padarei! – pagyrė mane Pyragius ir priedo ragaišio bandą davė.

Dabar tai galima gyventi! Visai patenkintas po mugę bastaus ir ragaišio bandą raitau. Turiu batus, nors ir kiaurus, turiu kepurę, nors ir prakiurusią. Gal kur surasiu ir dūdą.

Vadinas, ne veltui per tokį vargą atėjau į Suvalkų mugę!

TRISDEŠIMT ANTROJI KLAJONĖ, kaip stumdžiaus po mugę, norėdamas surasti dūdą, bet sugriaudėjo būgnas dėl pamesto maršalo kapšio, ir aš nusigandęs, kad manęs neįtartų, šokau per tvorą ir užmyniau garsų Kreivakiškių bajorą.

Toliau stumdžiaus po Suvalkų mugę ir ieškojau, kur man gauti dūdą.

Bet vis negalėjau tokios rasti, kokios man reikia. O man reikėjo paprastos, molinės dūdelės, kad uždūdavus pačios kojos kilnotų ir visi šoktų.

Ta Pakarklio kepurė buvo per didelė, vis smuko ant akių – nieko nesimatė. O ir čigono batai ant kojų nesilaikė – strapaliojau kaip neblaivus.

Tai supykęs, kad manęs nepalaikytų už girtą, įsikišau į batus šiaudų grįžtes, o kepurę užsiverčiau ant šono ir einu kaip bajoras.

Vieni lenkiasi man iš kelio, kiti sutikę stebis ir vieni kitų klausia:

– Iš kur čia mugėje atsirado gyva žvirblių kaliausė?

Aš nustebęs dairausi, kur čia ta kaliausė, bet nieko nematau. Tai einu sau toliau. Bet žiūriu – seka paskui mane visas žiopių būrys.

– Žiūrėkit! – vienas per kitą rėkia. – Eina karalius juokdarys. Kokių jis čia juokų padarys?

Aš supykau ir atsigrįžau?

– Ar neatstosit, žiopiai? Jūs patys juokdariai!

Bet jie mane apstojo ir spokso išsižioję.

Tada aš jiems sakau:

– Na, pamatysit, aš Jums taip padarysiu, kaip mano tėvas padarė.

– O ką gi jis padarė? – jie nustebę paklausė.

– Nagi nusispjovė ir nuėjo į šalį! – aš jiems atsakiau.

– Didelio čia daikto! – tarė jie nusivylę. – Mes patys mokam taip padaryti.

Ar jie taip darė ar dar ką prasimanė, nežinau, nes toliau per mugę nuėjau ir išgirdau mušant būgną. Kas gi ten atsitiko, kad net visas miestas dunda?

Turbūt kažkas nepaprasto įvyko. Visi bėga pažiūrėti, tai ir aš neatsilikau. Bet mane į šalį pirkliai nustūmė ir žiopiai užbėgo už aklų.

Bet atėjau laiku ir žiūriu: nagi eina būgnininkas per mugę ir muša iš peties kaip į kubilą – būgną. O aplink jį pirklių ir žiopių didžiausia minia grūdas.

Tada būgnininkas vidury aikštės sustojo, sudavė tris kartus į būgną, prasižiojo visa burna ir užbaubė kaip iš boso dugno:

– Visi, kas gyvas, klausykit ir kitiems pasakykit! Šviesiausias Karalkrėslio maršalas Radvila-Begalvis, važiuodamas į Suvalkus, pametė pinigų kapšį. Kas jį atrado ir gražins, tai gaus vėjo valaką, o kas neprisipažins, tas gaus rykščių kapą!

– Klausykit, klausykit ir visiems pasakykit! – būgnininkas dar kartą sudavė į būgną ir toliau nuėjo per mugę.

Pirkliai ir žiopliai visi išsižiojo: kas rado tokį didelį lobį? Bet niekas neprisipažįsta, tik įtaria vienas kitą.

O aš kai išgirdau, tai visas nutirpau. Juk ne kas kitas, tik aš radau maršalo kapšį! Bet kaip dabar prisipažinsiu, kad neturiu ko gražinti? O Jei neprisipažinsiu, tai gausiu rykščių.

Nežinau, ką daryti, tai stoviu su čigono batais kaip prikaltas ir tyliu, užsismaukęs kepurę ant akių.

O čia visi į mane sužiuro.

– Ar tik ne šitas kaliausė, – kažkas paklausė, – maršalo kapšį surado ir nieko nesako?

Aš nusigandęs, kad negaučiau rykščių, norėjau trenkti Pakarklio kepurę į žemę, – gal ji iš tikro dega! – ir sprukti į šalį.

Bet kur paspruksi per tokią spūstį?

Tad užsimoviau kepurę ant akių ir šokau per tvorą. Bet šokdamas pamečiau čigono batus, – tegu juos galas, gal jie iš tikro arkliavagio! O peršokęs per tvorą netyčia užmyniau patvory Kreivakiškių bajorą, bene tą patį Besikirskį, kuris, nusodintas nuo ožio, pats kelnėmis apsimauti išmoko ir atvyko į mugę visiems pasirodyt, koks jis šaunus vyras.

Bet aš nespėjau gerai jo pamatyti, nes jis aukštelininkas apvirto, o aš į jo pilvą basas atsispyriau ir nulėkiau kaip nuo sūpynių, galas kur žino – net ligi kreivatikių-netikėlių bažnyčios.

O bajoras prasiblaivė, nusigandęs apsidairė, koks čia paibelis jo pilvą taip nežmoniškai sumaigė, kad net kelnės sprogo? Bet pamatė iš tolo ant bažnyčios bokšto vėjarodį gaidį ir dar labiau pasibaidė, kad tasai ant jo nešoktų ir visai neužkapotų.

Tai susiėmė į saują kelnes ir pasileido per mugę bėgti:

– Gelbėkit! Gelbėkit! – ėmė nesavu balsu rėkti, kad kažkoks velnias jam pilvą sumaigė ir sudraskė kelnes.

Taip jis ir nubėgo rėkdamas.

O aš nusigandęs, kad nepamatytų, jog ne kas kitas, tiktai aš tas velnias, sprukau kuo greičiau į bažnyčią.

Tiktai ir šį kartą apsirikau.

TRISDEŠIMT TREČIOJI KLAJONĖ, kaip pasislėpiau bažnyčioj, kad negaučiau rykščių, o ten kunigužis Piktuižis sakė pamokslą apie šiaučiaus pamazginę, kuri nežinia kur dingo, ir mane užsi puolė, kai nesusilaikiau nenusijuokęs.

Pasislėpiau bažnyčioj, kad negaučiau rykščių už pamestą maršalo kapšį ir nereiktų už suplyšusias bajoro kelnes atsakyti.

Bet kokia ta kreivatikių-netikėlių bažnyčia, nespėjau gerai pamatyti. Tik vietoje šarkų keliaklupsčiais ėjo, rožančiais barškindamos, kelios davatkos.

Kad jos manęs nepamatytų ir neapniktų, aš pasislėpiau bobinčiuje už pilioriaus ir kepurę ant akių užsimoviau.

Bet jos manęs nepamatė, nes užsimerkusios giedojo litaniją apie saldžiausią kopūstėlį, kurį šalna pakando.

– Verskis per galvą! – graudžiai davatkos traukė.

O nuo vargonų staiga kad užbaubs:

– Kas tau, durniau, darbo?

Aš nusigandau ir norėjau pasprukti, nes iš tikrųjų, kas man darbo, ką šalna pakando ar nepakando. Juk ne mano daržas.

Bet čia kunigužis Piktuižis, naktį kortom su bajorais prasilošęs, išėjo sakyti pamokslo. Tai nutariau

pasiklausyti. O jis persižegnojo:

– Vardan varna, darže šarka, – kažko nepatenkintas apsidairė ir iš karto ėmė bartis: – O jūs, velnio patarškos ir pragaro pagaikščiai, kur buvot, kad nieko nematėt ir man nepasakėt? Jūs tik cypiat ir norit dangaus karalystę gauti už dyką. Bet aš tik sykj jums pasakysiu, kad dangaus karalystės kaip savo ausų nematysit, jei neatsirišit savo pamazginių ir man neiškrapštysit po auksiną ir po skatiką.

Davatkos susigraudino ir ėmė cypti, kad jos nieko neturi, o kunigužis Piktuižis, dar labiau supykęs, ėmė kumštimi sakyklos kraštą trankyti:

– Aš jums apsakysiu vieną nusidavimą, – pagaliau tarė nusiraminęs, – paimtą iš pamazginės amžiną atilsį prūsų karaliaus malūno didžiojo rato devinto krumplio ir padėtą amžinai apsaugai Suvalkų šiaučiaus Motiejaus sename čebatų aule.

Bet tas šiaučius Motiejus buvo didelis latras ir tris paras Kaušpėdos karčiamoje baltakę lakė. Paskui nuvirto po suolu, pritrūko oro, žiopt žiopt ir nusprogo. Dar prieš galą pasispardė, bet neteko kvapo, spakt, spakt ir užgeso kaip žvakė. O jo dūšia nuspaksėjo į amžiną pragarą ir dabar ten smalą laka.

Man ašaros drimba iš akių, pagalvojus apie tokį baisų galą. Bet aš neisiu į jo pagrabą ir jam duobės nepašventinsiu. Tegu kirmėlės suryja tokį galviją, jei našlė nesusipras ir man nesuras jo pamazginės su auksiniais. O jeigu suras ir atneš, tai aš jam, nors ir paskutiniam latrui, nugrįšiu iš pragaro auksinį tiltą į dangaus karalystę.

O jeigu jūs nesusiprasit ir man savo pamazginių su auksiniais neatnešit, tai visos, kaip tas šiaučius Motiejus, po mirties pragare smalą laksit. Tik aš vienas gyvas į dangaus karalystę nuvyksiu, prie pono Dievo sosto po dešine su visais šventaisiais atsisėsiu ir kaip liktoružis žibėsiu.

– Tiek šį kartą švento atpirkimo ožio apreiškimo žodžių, – baigė kunigužis pamokslą ir persižegnojo: – Amen bupt, jums tą ožį lupt, man pinigus skaityt, o jums mano žodžių klausyt!

Aš, klausydamas pamokslo, netyčia pagalvojau, kad kunigužis Piktuižis bene bus dar didesnis apgavikas ir melagis, negu Besąsparis. O kai jis persižegnojo, neiškenčiau ir prunkstelėjau į saują.

Visos davatkos į mane atsigrįžo ir pasipiktino. O kunigužis Piktuižis, lipdamas iš sakyklos, mane pamatė ir suriko:

– Ko tas vaikas bobinčiuje tupi už pilioriaus su kepure ir dar juokias? Gal jis, varlė, žino, kur šiaučius Motiejus nudėjo savo pamazginę?

Tai tau dabar ir gražiausia!

Pasislėpiau bažnyčioje, kad negaučiau rykščių už maršalo kapšį ir bajoro kelnes, o čia dar teks atsakyti už kažkokio šiaučiaus pamazginę?

Nusispjovęs norėjau greičiau pasprukti, bet prišokęs klapčiukas nuo mano galvos kepurę pačiupo, o pasipiktinusios davatkos pradėjo krykšti kaip šarkos.

Bet aš vis dėlto spėjau pro duris pasprukti, palikęs kepurę, kad didesnės bėdos neprasimanyčiau, kaip šarkų bažnyčioj.

Tesižino su savo pamazginėm! O man kas rūpi, kur jos dingo?

TRISDEŠIMT KETVIRTOJI KLAJONĖ, kaip niekas neprisipažino atradęs maršalo kapšį ir atsilikę bajorai išlakstė, o čigonai norėjo pasipjauti ožį, bet vaitas pasimaišęs ant ožio nujojo raitas ir visą mugę išvaikė.

Man besislapstant toje kreivatikių-netikėlių bažnyčioje, mugėje ant rinkų įvyko nepaprasti dalykai.

Miesto būgnininkas perėjo skersai ir išilgai per mugę, mušdamas būgną ir skelbdamas apie

pamestą maršalo kapšį, bet niekas neprisipažino atradęs ir nenorėjo gauti vėjo valako, o juo labiau rykščių su magaryčiom.

Tada maršalas supykęs norėjo apsupti rinkas ir visus paeiliui išplakti. Bet vienas su vežiku Naviku to negalėjo padaryti. Tai įsakė atsilikusią plikbajorių kariauną su balanom sutelkti į pagalbą.

Bet kai tas Kreivakiškių garsus bajoras Besikirskis, kurį užmyniau, šokdamas per tvorą, rékdamas per mugę nubėgo, laikydamas saujoje kelnes, tai jo kaimynai, atvedę į mugę ožį, nusigandę pamanė, kad atsilikusiems nuo karo plikbajoriams mauna kelnes, paskui jį galvotrūkčiais pabėgo, kad ir jų neištiktų panaši gėda. Tik vieną neparduotą žilą ožį paliko, pririšę prie čigonų vežimo.

Mugėje kilo didžiausias sumišimas.

Čigonai norėjo tuo sąmyšiu pasinaudoti ir pasipjauti pietums ožį. Tai nušoko nuo vežimų ir ėmėsi peilius į akmenis galąsti.

Bet ožys, peilių pabūgęs ir nusigandęs būgno, nuo vežimo atitrūko ir nulėkė per mugę kaip padūkęs, bliaudamas nesavu balsu, tarsi atradęs maršalo kapšį.

Bet ką tu iš ožio gausi?

Čigonai norėjo jį pasigauti ir pietums pasipjauti.

Bet ožys lakstė po mugę kaip padūkęs, barzdą kratė, ragais badės, ir čigonai visai nusivarė nuo kojų, bet negalėjo pagauti ožio.

Neaišku, kaip būtų ten pasibaigę, bet čia pasimaišė su praskelta galva Karalkrėslio vaitas Padraika, pakeliui karčiamose pačios skatikus iššvaistęs ir praradęs viltį nusipirkti žirgą.

Bet atvykęs į Suvalkų mugę ir pamatęs ožį po rinkas dūkstant, iš karto suprato, kad gerą žirgą surado.

Tai nieko nelaukęs, ožį už ragų nusitvėrė ir raitas atsisėdo.

Ožys bliovė ir spardės, nagais ir ragais grindinį ardė, bet vaitas buvo geras raitelis, tai išsilaikė ant ožio raitas ir nujojo.

Tiktai čigonai užsipuolė.

– Na, tik, panižė! – rėkė pasipiktinę. – Argi tu neišsiperėjai žirgo, kad mums ožį iš po nosies nujojai?

Vaitas atsigrįžo ir čigonus pažino.

– O kas mano namus išbuvo?

– Mes nieko nežinom, kas tavo namuos buvo, – atsakė čigonai nusiminę. – Kaip buvom susitarę, taip ir padarėm: pernakvojom ir išvažiavom prieš aušrą. Gal pats neapsižiūrėjai, kas tavo namuos dėjos?

Bet kaip ten vaito namuose buvo – nebuvo, išsiaiškinti laiko trūko. Būgnas griaudėjo kaip perkūnas, ir ožys baisia nerimo. Tai vaitas, kojomis pasispirdamas, nujojo ant ožio raitas ir visą mugę išvaikė.

Oi, tas vaitas – vaitų vaitas! Jei ne ant kuilio, tai ant ožio raitas.

Bet kam jis mugę prieš laiką išvaikė?

O man, netekus svetimos kepurės ir batų, dar mirštamai reikia surasti dūdą. Be jos iš Suvalkų aš į savo Paketurių kaimą nepareisiu. O jei pareisiu, tai ką veiksiu?

TRISDEŠIMT PENKTOJI KLAJONĖ, kaip pasivėlavę į mugę atvažiavo pirkliai Paknys ir Kapnys, ir jiems iš pusės teko pripildyti auksiniais maršalo kapšį.

Taip Suvalkų mugę pakriko ir neliko, kas atsako už maršalo kapšį, o manęs, pasislėpusio kreivatikių-netikėlių bažnyčioje, nesurado.

Maršalas, pamatęs, kokia velniava mugėje pasidarė, norėjo sugrįžti į sudegusią Karalkrėslio pilį ir paimti vaitą į naga, ko jis nerenka dvigubai mokesčių, kaip įsakė, o galas žino kur švaistos ir mugę išvaiko.

Bet čia pasivėlavę į Suvalkų mugę atvažiavo pakulų ir šerių pirklys Paknys, o paskui jį kiaušinių ir vištų pirklys Kapnys. Jie pagaliau atsipeikėjo ant kelio ir susiprato, pamatę, kad be reikalo mušėsi dėl tuščio kapšio. Tai susitaikė, gražumu pusiau kapšį pasidalino ir pasiėmė atminimui, kad daugiau nesipyktų.

Tik neilgai truko jų draugystė.

Vos atvykę į mugę ir sustoję vidury rinkų, tuojau sužinojo, kas čia atsitiko, kad turgus pakriko, tik būgnas kaip perkūnas dunda, ir ožys lyg smaugiamas bliuana, o čigonai kaip pakvaišę jį vaikos ir su peiliais švaistos.

Visa laimė, kad ožį laiku nujojo vaitas.

Bet abudu pirkliai vis tiek labai nusigando, kad jų neįtartų suradus maršalo kapšį, ir norėjo, vienas antram nematant, savo pusę kapšio atsikratyti, kad nereiktų už viską atsakyti.

Bet kaip tą padaryti, kad antras nepamatytų?

Pirmas Paknys susiprato ir, Kapniui nematant, patyliukais numetė savo pusę kapšio po Kapnio vežimu.

Bet ir Kapnys neatsiliko, kai Paknys nusigrįžo, savo pusę kapšio paspyrė po Paknio vežimu.

Abudu pirkliai buvo patenkinti, kad pagaliau bėdos atsikratė.

Bet čia po pakrikusią mugę besivalkiodamas, Karalkrėslio vežikas, bene tas pats Navikas, kuris putrą ežere plakė ir lakė, netyčia pamatė, kaip pirkliai vienas kitam numetė po vežimu po pusę kapšio.

– Štai kas atrado maršalo kapšį ir nieko nesako! – staiga ant visų rinkų suriko.

– Ar nenutiksi, bjaurybe! – abudu pirkliai užsigynė, kad jie nieko nežino.

Bet po vieno ir kito vežimu rado po pusę kapšio. Pirkliai, tai pamatę, labai pasipiktino ir griebė vienas kitą už krūtų:

– Tai tu, niekše, mane apgavai!

– Tai tu, sukčiau! – ir ėmė purtyti vienas kitą už krūtų.

Kaip būtų pasibaigusios pirklių rungtynės, pasiliko neaišku, nes čia pat pripuolusi sargyba juos išskyrė. O paskui norėjo patiesti abudu vidury rinkų ir abiem įkrėsti po kapą rykščių su magaryčiom, kad prisipažintų, suradę maršalo kapšį. Tiktai tada pirkliai, pamatę, į kokią bėdą pateko, pagaliau susiprato ir abudu ėmė rėkti:

– Nedarykit mums tokios gėdos! Ne mes atradom maršalo kapšį, bet kažkoks vaikas prašalaitis, kuris pinigų iššvaistė, o mums galvas praskėlė ir pabėgo. Jis čia kur nors mugėje turi būti ir jį reikia lupti. Mes tik pasidalinom po pusę kapšio atminimui ir galim su pagarba maršalui grąžinti.

Pirkliai vienas per kitą rėkė, kiek galėdami, bet nieko jiems tai nepadėjo. Kad negautų rykščių, turėjo išsipirkti ir iš pusės maršalo kapšį auksiniais pripildyti.

Oi, kaip gaila jiems buvo savo pinigėlių, bet nieko padaryt negalėjo. Tokia nelaukta bėda ir netikėta gėda! O jiems, net savo prekes pardavus, pinigų neužteko ir dar į skolą įlįsti teko.

Bet nieko nepadarysi, puolęs į balą, sausas neliksi.

O maršalas netikėtai vėl prasigveno ir norėjo sugrįžti į savo sudegusią pilį. Bet kol kas dar užtruko, ieškodamas lazdos ir keturkampės kepurės.

Tiktai visai be reikalo, nes tokių daiktų Suvalkų pirkliai nelaikė. Nebent į Vilnių ar Varšuvą nuvažiuoti reiktų. Bet maršalas tuo tarpu neturėjo laiko ir veltui Suvalkuos sugaišo.

TRISDEŠIMT ŠEŠTOJI KLAJONĖ, kaip Kreivakiškių bajorai norėjo už savo ožį nusavinti pusę čigonų taboro, bet karalius Čičiris, iš būdos iššokęs, juos išgąsdino ir, bėgdamas nuo bajorų, ant Žaliaduonio arklio nujojo.

Bet ir suradus, kas atsako už maršalo kapšį, vis dar Suvalkų mugėje galas žino kas darės.

Praėjus pavojui, sugrįžo išsislapstę Kreivakiškių bajorai ir užsipuolė čigonus, kur jie nudėjo jų ožį.

Čigonai iš pradžių gynėsi, kad nieko nežino, bet pamatę, kad taip lengvai neatsikratys bajorų, pasakė:

– Nagi Karalkrėslio vaitas nujojo ant ožio raitas.

– Tai ko nesulaikėt? – neatstojo bajorai.

– Kaip sulaikysi tokį pasiutusį raitelį? – čigonai pasiteisino.

Bet bajorai nepasitenkino ir už nujotą ožį pareikalavo pusę taboro su būdom, su pačiom ir marčiom, ir blusom visom.

Bet čigonai nesutiko ir su bajorais susikirto.

Bajorai puolė su balanom, o čigonai gynės su botagais.

Kažin kaip ten būtų pasibaigęs karas, jei čigonų karalius Čičiris būtų neapsisapnavęs. Jis nuo mugės triukšmo ir sėkmingų mainų buvo nuvargęs truputį ir būdoje kiek užsnūdo, tik staiga susapnavo, tarsi jį bevagiant arklį pagavo.

Tokios gėdos nesitikėjo senas čigonų karalius, tai, kaip akis išdegęs, iš būdos šoko. Neapsižiūrėjęs tris Kreivakiškių bajorus nutrenkė nuo kojų, o kiti patys išlakstė, pamane, kad jį mūšį stoji pats velnias.

Tiktai po kiek laiko bajorai atsipeikėję pamatė, kad čia ne velnias buvęs, tiktai senas čigonų karalius juos išgąsdinęs, ir šoko jį vytis.

Bet čigonų karalių tuo laiku kaip tik reikalas prispyrė, ir jis dūmė į pašalį, kur nors į krūmus.

O čia skersai kelio, kaip tyčia, stovėjo išsižergęs Žaliaduonis ir porą arklių laikė už pavadžių, bijodamas, kad jų nepavogtų.

Jis buvo atvykęs į mugę su mano pražudyto jungo jaučių kailiais. Po ilgų derybų pardavė juos pelningai, o paskui spėjo, gerai pasiderėjęs, iš Besąspario ketverto porą arklių nusipirkti ir norėjo greičiau namo sugrįžti, kad prieš pavasarį spėtų skynimų kelmus išrauti, išarti ir užsėti.

O čia, kaip iš pragaro, iššoko čigonų karalius. Arkliai, pamatę atrūkstantį čigoną, pasibaidė ir metėsi į šonus, kad vos neperplėšė pusiau Žaliaduonio.

– Trp! – nenulaikydamas arklių, Žaliaduonis sušuko. – Ko čia padūkot?

O pribėgęs čigonas, nieko nežiūrėdamas, ant vieno arklio šoko ir čia pat bematant iš po akių nujojo.

– Ar pasiuto šitaip akiplėšiškai iš po akių arklį pavogti? – Pasipiktinęs Žaliaduonis šoko ant antro arklio čigono vytis. Bet kur tu jį pasivysi, kad jis tarsi kiaurai žemę prasmego.

Taip Žaliaduonis ir nesugavo čigonų karaliaus.

O pribėgę Kreivakiškių bajorai pamosavo balanom, bet nusivylę, kad ir jie nepavys senio, kuris juos taip išgąsdino, atgal sugrįžo į mugę nusavinti visą taborą – su būdom, su pačiom ir marčiom, ir blusom visom.

Bet, sugrįžę į rinkas, bajorai dar labiau nusivylė. Čigonai čia buvo, čia kažkur pražuvo, tarsi kiaurai į žemę prasmego su visu savo taboru.

Jie nelaukė, kol bajorai pagaus jų karalių, ir išvažiavo, nes mugė baigėsi ir nebuvo ko veikti.

TRISDEŠIMT SEPTINTOJI KLAJONĖ, kaip Besąsparis Suvalkų mugėje su bajorais užė ir su

čigonais arkliais mainė, kol jam aklas kuinas liko, kurį Karalkrėslio maršalui įkišo.

Tiktai vienas Besąsparis, pirma visų į Suvalkų mugę atvažiavęs su Didvyžių dvaro ilgvežimiu ir arklių ketvertu nupirkti tokių sėklų, kurios nepaprastai užderėtų, ir surasti tokių meistrų, kurie pastatytų rūmus ligi debesų, nei vienu, nei kitų nesurado, o šiaip neblogai gyveno.

Tik aš su juo nesusitikau ir nelabai pasigedau.

Jis per naktis su bajorais karčiamose ūžė ir lošė iš durnių, vaidindamas didžiūno sūnų, o iš ryto pagiriomis su čigonais arkliais mainė.

Bet taip nusiūžė ir nusimainė, kad iš ketverto arklių tik vienas kuinas liko, kuris, kaip čigonų karalius Čičiris sakė, tik avižų neėdė (nes buvo be dantų) ir į medį nelipo (nes buvo aklas ir nėjo per tiltą), o šiaip arklys buvo geras.

Turbūt čia tas pats šyvis (bet jis buvo juodbėris!), kurį man Pyragius davė apgavikui pasivyti ir pavakariams atimti, o aš negalėjau ant jo perjoti per tiltą ir palikau, kad vilkai sudraskytų.

Bet ten jį, matyt, pravažiuodamas čigonų karalius Čičiris atrado ir pamanė, kad geras arklys pamestas ant lauko, tik netikusio plauko. Tai derva jį perdažė, iš šyvio juodbėrį padarė, kad jo niekas neatpažintų, ir atsivedė į Suvalkų mugę su priedu išmainyti.

Tiktai ir čigonas, nors arklių žinovas, su tuo perdažytu šyviu daug bėdos prasimanė. Ilgai vedžiojo po rinkas, mankštino, šokdino ir gyrė prisispirdamas kaip nepaprastą žirgą, bet vis neatsirado, kas jį norėtų pirkti ar išmainyti. Pagaliau vieną rytą sutiko pagiriotą Besąsparį ir jam įkišo, davęs priedo nudilusį auksiną ir surūdijusį dvylekį.

Prasiblaivęs Besąsparis pamatė, kad čigonas jį negražiai apgavo, bet neturėjo ką daryti su tuo žirgu – nebent su plikbajoriais iškeisti pagerinti veislei. Bet plikbajoriai buvo visai nusigėrę ir nieko neturėjo. Tai ką iš jų pelnysi?

Besąsparis daug vargo turėjo, bet negalėjo visais savo melais, gudrybėm ir apgavystėm to aklo kuino išmainyti ir neturėjo kur jo dėti. Tai prie tvoros pririšo ir paliko.

Paliktas kuinas nusižvengė, lyg jį smaugti kas rengias, ir savo padarė, kaip per pastarąją.

Atsigręžęs Besąsparis pamatė ir suprato, ką toliau daryti. Kišenėje pasikrapštęs, atrado auksiną ir dvylekį, kurį jam čigonas priedo davė. Tai delne pavartė ir apsisvarstė, kad neverta ir priedo pasilikti.

– Tiek jau to! – tarė ir paskutinį tą auksiną ir dvylekį užsimojęs į mėšlą metė. – Kur mano neprapuola!

Bet čia staiga pamatė atvažiuojant Karalkrėslio maršalą su karieta ir arklių ketvertu. Tuojau suprato, kad nėra ko nusiminti, gera proga pasipelnyti. Tai pasilenkęs pasiėmė pagalį ir ėmė mėšlą krapštyti.

Kai maršalas važiavo pro šalį, Besąsparis iškrapštė dvylekį.

Maršalas nustebęs arklius sustabdė.

– Ką gi čia darai? – paklausė.

– Nagi, štai! – atsakė Besąsparis ir maršalui dvylekį parodė.

Maršalas nuspjovė, – galas žino, ką čia valkata prasimano! – ir norėjo toliau važiuoti.

Bet čia Besąsparis, jam bematant, iš mėšlo auksiną iškrapštė.

– Kas čia per galas? – maršalas nustebo, o Besąsparis nužemintai paaiškino:

– Aš, kaip žmogus vargšas, neturiu kuo gerai savo kuino pašerti. Tai jis man kartais padeda auksiną, kartais dvylekį. O ponas maršalas, jeigu jį dobilais ir avižom pašertum, tai kiekvieną kartą atrastum mėšle po auksinių tuziną ir dvylekių kapą.

– Parduok man tą kuiną! – įsigėdė maršalas.

– Kaip jūs mylistai, negaliu atsakyti, – sutiko Besąsparis, – tik jis mano maitintojas. Pigiai negaliu atiduoti.

– Tai kiek norėsi?

– Kiek ponas negailėsi, – atsakė nužemintai Besąsparis.

Maršalas pasiderėjo ir Besąspariui už kuiną sumokėjo šimtą auksinių, kuriuos jis gavo iš Paknio ir Kapnio už suplėšytą kapšį.

Bet to nesigailėjo, nes tikėjosi su tuo kuinu aukso kalnus įsigyti ir sudegusią Karalkrėslio pilį atstatyti.

O ir Besąsparis nenusiminė, gavęs už kuiną šimtą auksinių. Toliau uliojo po Suvalkų mugę ir lošė su bajorais iš durnių, vaidindamas didžiūno sūnų. Bet greitai prasilošė ligi paskutinio skatiko ir vėl liko, koks buvo, toks pat driskius, melagis ir apgavikas.

Bet mudu kol kas nesusitikom.

TRISDEŠIMT AŠTUNTOJI KLAJONĖ, kaip, einant į šiaučiaus Motiejaus pagrabą, pralenkė mane davatkos ir našlei vos akių neišdraskė dėl tos pamazginės, o našlė, kasant duobę, rado puodynę su auksiniais.

Kaip ten buvo, kaip nebuvo mugėje, aš nieko tikro nežinojau, nes, pasprukęs iš kreivatikių-netikėlių bažnyčios be kepurės, bijojau pasirodyti ant rinkų, kad manęs nepažintų.

Tai ilgai klajojau aplinkui, nežinodamas, kur dingti.

Pagaliau apsisvarstęs nutariau padaryti gerą darbą ir nueiti į šiaučiaus Motiejaus pagrabą.

Ten manęs tikrai niekas nepažins, o aš padėsiu našlei palaidoti nabašninką ir gal palaikų gausiu kokius kiaurus batus.

O jeigu sužinosiu, kur dingo ta pamazginė, tai našlei pranešiu, kad neneštų kunigužiui Piktuižiui, nes jis, matyt, didesnis apgavikas ir melagis, negu Besąsparis, ir nieko nepadės jos vyrui nabašninkui.

Bet kol aš aplinkui klaidžiojau, mane pralenkė davatkos. Jos tiesiai iš bažnyčios nulėkė kaip šarkos ir našlei dėl tos pamazginės vos akių neišdraskė.

– Atstokit, beprotės! – našlė išsigynė. – Kokios jums čia pamazginės? Nei aš jos mačiau, nei girdėjau.

Bet davatkos nepatikėjo. Išgriozdė visus kampus, vos neišvertė nabašninko iš grabo, o paskui nubėgo į Kaušpėdos karčiamą paklausti, ar kartais šiaučius Motiejus nepragėrė pamazginės su paskutiniais batais.

Kaušpėda nustebeš tik pečiais patraukė ir atsakė, kad paskutinį kartą šiaučius Motiejus buvo karčiamoje basas ir pragėrė paskutinę porą kurpalių.

– Kur tie kurpaliai? – davatkos susidomėjo, tikėdamos atrasti pamazginės pėdsakus.

– O galas juos žino? – atsakė karčiamninkas abejingai. – Jei nesukūreno, tai gal pasivogė čigonai šunims batus pasiūti. Kas man rūpi?

Davatkos, it musę kandusios per pusę, iš karčiamos išdūlino ieškoti šunų su batais. Bet ar surado – nežinau, nes pats basas kaip šuva buvau.

O Besąsparis, tuo metu su Kreivakiškių bajorais gėręs alų, nugirdo apie pamazginę ir labai susirūpino, kaip ją surasti, tik nežinojo, kur ieškoti. Bet vilties neprarado, nes turėjo ant pečių galvą.

O vargšė našlė, nieko nesulaukus į pagrabą, pati viena su ubagais palaidojo savo vyrą nabašninką, kuriam kunigužis Piktuižis, dėl pamazginės įtūžęs, duobės nepašventino. Bet, kasant duobę, našlės ir ubagų nuostabai, jie netyčia atrado vietoje pamazginės pilną puodynę su

auksiniais.

Bet kur ją padėjo – nesužinojau.

Gal su ubagais pasidalino, kad pasimelstų už nabašninko dūšią ir jai nereiktų amžinai pragare smalą lakti, o gal nunešė kunigužiui Piktuižiui, kad jis nepyktų ir jos nabašninkui vyrui auksinį tiltą nugrįstų iš pragaro į dangaus karalystę.

Kas ten žino, ką našlė padarė iš tokio didelio susigraužimo? Gal namo parsinešė ir po lova pasislėpė? Jei taip, tai visai be reikalo.

O aš tą vakarą pasivėlavęs nuėjau į pagrabą, nieko nesuradau ir jokių palaikų negavau. Tiktai ant mėšlyno užtikau kiaurą čebato aulą. Gal jame ir buvo kažkada paslėpta pamazginė, bet aš jos nesuradau. Tai apsidžiaugęs, iš to aulo nagines susiraukiau ir atgal į miestą sugrįžau.

Bet ir tai buvo gerai! Bent kojos nešalo.

TRISDEŠIMT DEVINTOJI KLAJONĖ, kaip maršalas, parsivedęs bėrą kuiną į pilį, baisiai nusivylė, nes šeriamas bėris pasidarė šyvis ir užvertė kojas, o vaitas išjojo ant ožio apgaviko valkatos be sąžinės ieškoti.

Karalkrėslio maršalas Radvila-Begalvis, nusipirkęs iš Besąspario kuiną aklą ir praradęs viltį keturkampę kepurę ir lazda nusipirkti, pagaliau apleido Suvalkų mugę ir išvažiavo į savo dvarą, ketindamas greitai pilį atstatyti.

Grįždamas sutiko vaitą Padraiką ant žilo ožio raitą.

– Kur joji? – maršalas jį užsipuolė.

– Nagi, šviesiausias maršale, – vaitas ožį sustabdė, – pagaliau įsigijau žirgą ir joju, kaip sakėte, dvigubai mokesčių rinkti.

– Tiek jau to, – tarė maršalas, – dabar josi paskui mano karietą ir rinki juodbėrio mėšlą.

Vaitas nustebo, ką čia tas maršalas prasimano, bet neišdrįso priešintis karaliaus vietininko valiai. Tai ant ožio paskui karietą jojo ir juodbėrio uodegą sekė.

Bet juodbėris buvo išbadėjęs ir nė karto uodegos nepakėlė. Tik kai privažiavo prie Vingriarykštės upės tilto, kuinas – copt viena koja, copt – kita koja, pasibaidė ir atbulas šoko.

Paskui visai užsispyrė ir nė žingsnio iš vietos.

Patraukė atgal maršalo karietą su arklių ketvertu ir vos nenuvertė po tiltu. Ką tik nedarė – su botagais plakė, su kojom spardė, bet nepervarė per tiltą, – copt viena koja ir sustoja.

Tada vaitas, ant ožio įsijojęs, trenkė kuinui su ragais į kulnis ir šiaip taip paknopstom pervarė per tiltą. Bet čia atsitiko, ko vaitas nesitikėjo. Bėris uodegą pakėlė ir padėjo visą krūvą mėšlo.

Vaitas neturėjo kur jos dėti, tai susikrovė į kepurę ir toliau paskui karietą nujojo, sekdamas bėrį.

Bet bėris daugiau uodegos nepakėlė, ir visi laimingai sugrįžo į Karalkrėslio pilį.

Tada maršalas vaito kepurę iškratė, bet nerado nei auksino, anei dvylekio. Bet dėl to nenusiminė.

Kuiną į tvartą uždarė ir abudu vežikus – Naviką ir Tilviką – pristatė dobilais ir avižomis jį šerti, o vaitą prižiūrėti – mėšlą kapstyti ir auksinus rinkti.

Taip jie dieną ir naktį pravargo, bet nieko neišėjo iš jų gerų norų ir kruopštaus darbo.

Kuinas nieko neėdė. Tiktai nusišėrė – iš Juodbėrio šyvis pasidarė.

Kas čia per galas?

Vaitas nuėjo maršalui pranešti.

– Šviesiausias maršale, – nužemintai tarė, – tas kuinas iš bėrio šyvis pasidarė ir nieko neėda.

– Negali būti! – maršalas nepatikėjo ir pats nuėjo savo akim pažiūrėti.

Bet atėjęs pamatė – kas čia per dyvai? – nagi, iš tikro bėris pasidaręs šyvis!

Kaip čia atsitiko – negalėjo suprasti.

Nebent vaitas, susitaręs su vežikais, išmainė kuiną ir jį apgavo.

Maršalas norėjo vaitą ir vežikus paimti į nagą – įkresti rykščiu, kad prisipažintų, padarę apgavystę.

Bet vežikai ir vaitas visais šventaisiais prisiekė ir išsigynė.

O šyvis išsišiepė, lyg kažką pasakyti ar nusižvengti norėdamas, ir visi pamatė, kad jis be dantų. Tai kaip jis avižas ės ir auksinus dės?

Bet nespėjo išsiaiškinti, kai, visiems bematant, kuinas užvertė kojas ir pakratė kanopas.

Tada maršalas baisiai nusivylė ir suprato, kad jį Suvalkų mugėje bus apgavęs kažkoks be sąžinės valkata.

Tai vežikams įsakė nusišėrusio kuino kailį nulupti ir padaryti būgną, o vaitui sėsti ant ožio ir tuojau joti to apgaviko ieškoti.

Vaitas ir išjojo.

Pakeliui į Gyvakarų karčiamą užjojo, nors ir buvo su Pakarkliu susipykęs. Bet kaip į tokią didelę kelionę išvyksi, nepasakęs tokių nepaprastų dalykų?

Tai su Pakarkliu susitaikė, po alaus ašotį išgėrė ir ėmė klausinėti, ar negirdėjo, kas tas be sąžinės valkata, kuris maršalą taip negražiai apgavo.

– Turbūt tas pats Besąsparis, – įtarė Pakarklis, – kuris aną kartą man iš vieno miežio alaus bačką padarė, o pats su Devinduonių turtuoliais ligi padugnių išgėrei.

– Tfu! – vaitas nuspjovė, supratęs, kokį jis alų gėrė, paskui nusikeikė ir dar kartą prisiekė – niekada pas Pakarklį alaus negerti.

Bet vis dėlto ne be reikalo užjojo vaitas į Gyvakarų karčiamą. Ten sužinojęs, kas tas be sąžinės valkata, sėdo ant savo ožio ir išjojo Besąspario ieškoti. Tiktai ne taip lengva buvo jį surasti. Jis visur buvo, čia pat pražuvo, sumėtydamas pėdas ir nepalikdamas pėdsakų, tiktai gandą, kad vėplų visur atsiranda.

Tuo gandu sekdamas, vaitas antrą kartą į Suvalkus atjojo ir Kaušpėdos karčiamoje apsistojo, pririšęs prie pastovų ožį.

Ten sužinojo, kad Besąsparis dieną su čigonais, naktį su bajorais alų geria, o šį kartą kažkur išvyko, nieko nepasakęs: Galbūt sugrįš greitai.

Vaitas nutarė jo palaukti. Bet ligi vėlos nakties užsisėdėjo, o Besąsparis neatėjo. Kur jį galas nešioja? Vaitas išėjo apsidairyti, ar jo kur nematyti. Bet išėjęs pamatė, kad prie pastovų nebėra ožio. Tiktai vieni apgraužti kaulai ir nagai.

O kur dingo ragai su kailiu, vaitas negalėjo išsiaiškinti. Jis įtarė, kad tokią kiaulystę galėjo padaryti tik Besąsparis.

Dabar vaitas su Besąspariu turėjo dvigubas sąskaitas, tik vis negalėjo su juo susitikti ir atsiskaityti.

KETURIASDEŠIMTOJI KLAJONĖ, kaip Besąsparis mane pavaišino Kaušpėdos karčiamoje už kąsnį po auksiną, o pats dar išsiderėjo priedo dvylekį, tik nežinau, ar gavo.

O aš, susiraukęs iš kiauro aulo nagines, ėjau iš šiaučiaus Motiejaus pagrabo ir – galas man davė – susitikau Besąsparį.

Jis stovėjo ant kampo susimąstęs ir pakaušį krapštė, tarsi jį būtų ištikusi kokia nelaimė ar kažką būtų sprendęs.

Aš, jį pamatęs, norėjau praeiti pro šalį, nieko nesakęs.

Bet jis, mane pamatęs, labai apsidžiaugė, lyg sutikęs seną draugą, ir paklausė:

– Na, vaike, kaip laikais?

– Neblogai, – atsakiau. – Maždaug kaip šuo į eketę patekęs. Maluos po mugę, o negaliu įsigyti nei kepurės, nei batų, o juo labiau surasti dūdos.

– Na, matai, – tarė Besąsparis, primerkęs vieną akį. – Gal dabar mudu susidėsime?

– Ne, – atsakiau, – man vienam patogiau.

– Kaip matau, tu vis dar nieko neišmanai, – tarė Besąsparis nusivylęs. – O mudu abudu gerai pasipelnytume ir po mugės.

– Ką čia su tavim pasipelnysi? – atsakiau, pritrūkęs kantrybės. – Juk andai mane su žuvim apgavai ir dar nusinešei mano maišą.

– Kas buvo – pražuvo! – tarė Besąsparis. – O dėl to tuščio maišo nesipyksim. Aš juo tik kartą pasinaudojau, Gyvakarų karčiamoje alaus padaręs ir išsinešęs lašinių paltį. O dabar einam į Kaušpėdos karčiamą, aš tave pavaišinsiu.

Ką gi, buvau labai išalkęs, tai sutikau su Besąspario pasiūlymu, vis tiek neturiu ką prarasti, o gal ir gausiu užkąsti.

Nusivedė mane Besąsparis į garsią Kaušpėdos smuklę prie pat mugės, kur Jis ne kartą su bajorais ir čigonais per naktis ūžė.

Bet jau baigėsi mugė, ir buvo tuščia karčiama.

O karčiamninkas, Besąsparį pamatęs, nelabai apsidžiaugė, tiktai susiraukė.

– Ko raukai? – tarė jam Besąsparis. – Matai, kad atsivedžiau nebuvelį svečią, duok greičiau užkąsti.

– Kad dar neužsimokėjai už pereitą kartą, – atsakė karčiamninkas nepatenkintas.

– Nebijok, skolingas neliksiu, – pertarė Besąsparis. – Jei gerai pavaišinsi, tai iš karto užmokėsiu už viską.

Karčiamninkas suabejojo; bet pamatęs, kad mudu labai išalkę, tarė:

– Gerai. Bet šį kartą skaitysim už kąsniį po auksiną.

– Ar man? – paklausė Besąsparis.

– O kam? – nustebo Kaušpėda.

– Na, tai gerai! – sutiko Besąsparis. – Duok greičiau, ką turi – kumpių, dešrų ir vėdarų.

Patenkintas karčiamninkas prikrovė pilną stalą.

Mudu su Besąspariu vienas nuo kito neatsilikom ir taip kirtom, kad net ausys linko.

Bematant kumpį ir dešrų ritinius suraitėm, o karčiamninkas kąsnius skaitė.

Paskui prisėdom prie vėdaro ir tą bematant sutašėm.

Besąsparis paprašė dar ką nors atnešti.

Bet Kaušpėda jau nieko neturėjo.

– Na, tai kiek? – paklausė tada Besąsparis. – Tiktai nesiderėk ir už kiekvieną kąsniį po auksiną užmokėk.

Karčiamninkas tiktai išsižiojo ir pradėjo rėkti, kad Besąsparis jam apmokėtų senas sąskaitas ir dar už kiekvieną kąsniį po auksiną, kurį dabar suvalgėm.

O Besąsparis reikalavo, kad jam pirma apmokėtų po auksiną už kiekvieną kąsniį, kurį dabar suvalgėm, o paskui jis iš karto apmokės visas senas sąskaitas.

Bet pasipiktinęs Kaušpėda nesutiko.

– Matau, kad esi didelis sukčius! – pagaliau tarė Besąsparis. – Todėl tavo karčiamoje tuščia. Jei nori – tebus lygiai, ir aš dar tau taip padarysiu, kad prigužės pilna žmonių karčiama.

Kaušpėda pasikasė pakaušį, – ką čia dabar padarysi? – pažinojo Besąsparį kaip gerą apgaviką ir sutiko.

– Na, gerai, – tarė, – padaryk, kaip sakai. Aš dar tau pridėsiu porą dvylekių ant kelio.

Besąsparis nieko neatsakė, tiktai paėmė nuo stalo tuščią lėkštę ir Kaušpėdai per galvą tėškė.

Karčiamninkas vos nesugriuvo ir, susiėmęs už galvos, nesavu balsu ėmė rėkti:

– Gelbėkit! Gelbėkit!

Tuojau karčiama pilna žmonių užgriuvo, vos neišvertė durų. Visi norėjo pažiūrėti, ko tas karčiamninkas taip nežmoniškai rėkia.

Aš nusigandęs pabėgau.

O Besąsparis, savo padaręs, pareikalavo iš karčiamninko dvylekio. Bet ar gavo – nežinau, nes aš atgal nesugrįžau.

KETURIASDEŠIMT PIRMOJI KLAJONĖ, kaip Besąsparį, beieškant pamazginės pėdsakų, aplenkė kunigužis Piktuižis, ožiui kailį numovęs ir atėmęs iš našlės vietoje pamazginės puodynę su auksiniais.

Pasibaigė mugė, o Suvalkuos vis dar kelmai žino kas darės ir visur maišės Besąsparis. Vienur jis primelavo, kitur apgavo, bet vis dar nerado niekur galo.

O aš, po vaišių pas Kaušpėdą, iš tolo vengiau su juo susitikti, kad manęs jo bendrininku nepalaikytų ir drauge su juo nepakartų kur nors ant miesto vartų.

Bet jis nieko nepaisė ir toliau po Suvalkus švaistė, sumėtydamas pėdas ir nepalikdamas pėdsakų, norėdamas sužinoti, kur dingo ta šiaučiaus Motiejaus pamazginė, kurios ieškojo Kaušpėdos karčiamoje davatkos ir nesurado.

Bet Besąsparis buvo vyras su galva ir vilties neprarado. Jis tikėjosi ją surasti, nors iš po žemių atkasti. Tiktai, nors ir aptiko pėdsakus, bet pasinaudoti nesusėjo.

Jį pralenkė kunigužis Piktuižis, iš davatkų nugirdęs, kad našlė, laidodama nabašninką, vietoje pamazginės atrado puodynę su auksiniais, dalį ubagams išdalino, o kas liko – su visa puodyne namo parsinešė ir pasidėjo po lova.

Kunigužis Piktuižis, tai sužinojęs, labai pasipiktino, kad našlė neatnešė jam puodynės su auksiniais, ir nuėjo vakare į Kaušpėdos karčiamą pasvarstyti, kaip tokius netikėlius išganyti.

Bet, nuėjęs prie karčiamos, pamatė prie pastovų pririštą ožį ir suprato, ką reikia daryti. Tuojau tą ožį papjovė, kailį su ragais numovė, ir pats, į jį įlindęs, nuėjo naktį, velniu apsimitęs, pas našlę atsiimti puodynės.

Atėjęs į langą su ragais pabarbeno ir subliovė kaip velnias:

– Atiduok mano puodynę su auksiniais, o jei neatiduos, tai nunešiu gyvą į pragarą ir ten su savo vyru laksi smalą!

Našlė pažiūrėjo pro langą ir baisiai nusigando. Persižegnojo ir apsiverkė, bet velnias neatstojų nuo lango ir vis graudeno, tai neiškentus ištraukė iš palovio puodynę ir atidavė.

Velnias iš džiaugsmo nusižvengė ir su puodyne dingo už lango, palikęs tik ožio kailį su ragais.

Našlė iš tos baimės nepamatė, kur dingo velnias, tik iš ryto atrado po langu jo kailinius. Tai labai nusigandus, nunešė juos pas kunigužį Piktuižį ir apsakė, koki baisūs dalykai atsitiko naktį.

– Na, matai, – tarė kunigužis pasipiktinęs, – pasigailėjai auksinių Dievo garbei, tai juos velnias nudergė. Pati esi kalta. Tai dabar tylėk ir poterius kalbėk. O šitą kailį tuojau sudegink, kad velnias, jų pasigedęs, tave pačią neneštų į pragarą.

Nusigandus moteriškė taip ir padarė. Tuojau velnio odą sudegino už šventoriaus. Kunigužis pašventino pelenus ir išbarstė ant savo daržo.

Taip vaitas ir nesužinojo, kas naktį jo ožį nujojo, kad liko prie pastovų tik šunų apgraužti kaulai ir nagai, o kur dingo kailis su ragais – ir suprast negalėjo.

O Besąsparis, nors buvo aptikęs pėdsakus, kur dingo pamazginė, tik nesuspėjo surasti galo. Bet vilties neprarado, nes vyras buvo su galva.

KETURIASDEŠIMT ANTROJI KLAJONĖ, kaip Didvyžių dvaro ponas savo žento Besąspario nesulaukė, o vaitas su juo pas Kaušpėdą alų vaikė, tiktai nepažino, tai be sermėgos ir kepurės liko.

Tuo laiku Didvydžių dvaro ponas Pats-Pasturleckas, nesulaukęs Besąspario pažadėtų sėklų ir meistrų, kurie pastatytų rūmus ligi debesų, pasigedo ne tiek ilgvežimio ir arklių ketverto, kiek žento, už kurio galvos galėtų ramiai nukaršti, kaip pas Dievą už ančio.

Tai laukdamas nieko nedarė, tik žvalgė pro langus ir baisiai nerimavo. Pagaliau neiškentęs, išleido tijūną Karačiūną su kalviu Didžiagalviu surasti Besąspario tėvo dvarą ir paklausti, ko jis taip ilgai negrįžta į dvarą, kur jo ponas laukia ir nesulaukia ir duktė sužadėtinė labai nerimauja.

Bet tijūnas su kalviu visus dvarus aplinkui už devynių mylių apvažiavo ir arklius nuo kojų nuvarė, bet nerado Besąspario tėvo dvaro, nors apie patį Besąsparį visur gandas sklido, kaip apie baisy melagį ir apgaviką. Tik niekur jo paties neužtikio.

Pagaliau po mėnesio sugrįžo pėsti į dvarą ir ponui apsakė, kad tas Besąsparis, matyt, melagių karalius, ir poną – taip ar kitaip – o negražiai apgavo.

Bet ponas nenorėjo tikėti.

– Negali būti, – tarė, – kad bajoras, nors ir melagis, savo garbės žodžio neištesėtų.

O duktė įsižeidus ėmė rėkti:

– Tie muzikai juodnugariai begėdiškai šmeižia mano sužadėtinį! Juos reikia abudu nuplakti!

Kaip ten toliau buvo – tijūnas su kalviu gavo rykščių už šmeižtą ar išsisuko, tikrai nesužinojau. Tiktai ponas toliau laukė savo žento, o duktė savo sužadėtinio, kurio belaukdama taip įsimylėjo, kad be jo visai negalėjo gyventi.

Bet nelemtas jaunikis, matyt, savo nuotaką užmiršo ir prasilenkė su savo laime. Toliau po Suvalkus klajojo ir pamestos pamazginės ieškojo. Jau buvo pėdsakus susekęs, bet vėl prarado pereitą naktį.

O vaitas Padraika tą naktį, ožio netekęs ir ragų nesuradęs, išėjo pėsčias Besąspario ieškoti. Visas karčiamas paeiliui aplankė ir ne kartą Besąsparį sutiko, tiktai nepažino.

Pavakare abudu pas Kaušpėdą gėrė alų ir labai susidraugavo.

Vaitas pasiguodė, kaip jam su žirgais nesiseka, vieną prarado per kažkokį vaiką prašalaitį, antrą sukliudė pati išperėti iš moliūgo, o trečiam – galas žino kas numovė su ragais kailį.

– Labai gaila, – tarė Besąsparis, išklausęs apie vaito nelaimės, – aš kaip tik turėjau gerą žirgą, kuris pačiam labai tiktų mokesčiams rinkti ir sugauti apgavikui. Nežinojau, kad sutiksiu draugą gerą, ir jį pigiai pardaviau Karalkrėslio maršalui.

– Ar tik ne tą bėrį, kuris nusišėrė ir nė vieno skatiko nepadėjo? – vaitas išpūtė akis ir pats sau nenorėjo tikėti: negi jis su Besąspariu alų geria?

– Ne, – atsakė Besąsparis, pamatęs, kad jį įtaria vaitas. – Aš žinau, kas maršalą apgavo. Jei nori, galiu, kaip draugui, padėti jį pagauti.

– Būk toks geras draugas! – vaitas įsitikino, kad apsiriko ir be reikalo įtarė padorų žmogų. – Padėk man tik jį sugauti. O aš jau skolingas neliksiu ir gerai atsilyginsiu.

– Kam to reikia? – atsakė Besąsparis vaitui. – Tu čia palauk, o aš jį pagausiu ir tuojau atvesiu.

Besąsparis kepurę užsidėjo ir išėjo, už alų neužmokėjęs. O vaitas nekantriai laukė ir toliau alų vaikė.

Bet nesulaukė grįžtant Besąspario.

– Su kuo aš čia alų gėriau? – pagaliau karčiamninką paklausė.

– Nagi su Besąspariu, – atsakė Kaušpėda nustebęs.

– Kad tave kur galas! – nusikeikė vaitas. – Kaip jis mane per akis apgavo!

Pakilęs nuo stalo, norėjo vaitas iš karčiamos išeiti. Bet tarp durų Kaušpėda sulaikė:

– Matau, kad esi Besąspario geras draugas ir nori mane apgauti. Neišleisiu, kol neužmokėsi už abiejų išgertą alų.

Bet vaitas ir už save neturėjo kuo užmokėti. Tada Kaušpėda nutraukė jam nuo pečių sermėgą, o priedo nuo galvos kepurę, ir pliką vaitą iš smuklės išstūmė.

Vargšas vaitas tą naktį vos nesusalo. Bet šiaip taip ryto sulaukė, patvory prisiglaudęs, ir toliau pėsčias Besąsparį gaudė, kol visai sušilo.

KETURIASDEŠIMT TREČIOJI KLAJONĖ, kaip Besąsparis, bėgdamas iš Suvalkų, kunigužį Piktuižį išnešė gyvą į dangų, o vaitas už ožį su juo atsiskaitė ir gavo atleidų trisdešimt trejus metus.

Pradėjo šalti, o Besąspariui pasidarė Suvalkuose karšta. Jį ne tik Karalkrėslio vaitas Padraika, į talką visus miesto žioptius pasitelkęs, ant visų kampų gaudė, bet dar atvyko iš Didvyžių dvaro pasiuntiniai ieškoti pražuvusio žento.

Besąsparis pasijuto kaip gaidys, į degutą patekęs: nei savo meluos nuskęsti, nei nuskrusti su visom apgavystėm, kad jo niekas nepasivyty, kaip jis ir norėjo padaryti.

Bet čia, kaip tyčia, apstojo jį iš visų pusių driskiai ir klausia:

– Na, Besąspari, melagių karaliau, ką dar apgausi ar naujo pameluosi?

– Mielai, – sutiko Besąsparis ir aplinkui apsidairė, ar jo nesiveja vaitas, – tik neturiu laiko. Girdėjau, šią naktį Vištyčio ežeras išskrido, tik vienos žuvys paliko ir trokšta ant ledo. Tai bėgsiu prisirinkti žuvų krepšį prūsų karaliui pasninkui nunešti. Kai iš jo gausiu aukso kalną, tada sugrįšiu ir jums apsakysiu, kas naujo pasauly.

Nustebę driskiai išsižiojo: o galas žino tą Besąsparį, gal jis šį kartą nemeluoja, o tikrą teisybę pasakė?

Tai pirma jo nubėgo pažiūrėti tokių dyvų, ar tikrai Vištyčio ežeras išskrido ir žuvys trokšta, ant ledo palikusios.

O Besąsparis taip pat neatsiliko. Tiktai pasispardęs, spruko į priešingą šalį. Bet pakeliui nugirdo, kad kunigužis Piktuižis, įlindęs į ožio kailį ir apsimetęs velniu, atėmė iš našlės vietoje pamazginės puodynę su auksiniais. Besąsparis baisiai pasipiktino, įširdo, kad tai padarė ne jis pirmas.

Tai nutarė kunigužiui Piktuižiui nedovanoti ir jį gyvą nugabenti į dangų, nes žemėje dviem gudriem melagiams ir apgavikams per ankšta.

Išėjęs iš Suvalkų, prie Sudegėlės upės išsikirto eketę ir vėžių prisigaudė pilną krepšį. Paskui naktį atėjo į kunigužio sodą, vėžiams į žnyples įspaudė žvakes, užžiebė ir paleido. Vėžiai į šalis išrėpliojo, ir kunigužio sodas sumirgėjo kaip rojus.

O pats Besąsparis, pasiėmęs dvikartį maišą ir apsisupęs balta paklode, po kunigužio langu atsistojo.

– Kelkis, Dievo tarnel! – prabilo kaip griausmas. – Aš esu Dievo pasiųstas angelas tave gyvą nunešti į dangų už tavo gerus darbus.

Pabudęs kunigužis Piktuižis pasižiūrėjo pro langą ir baisiai išsigando. Jis visai nenorėjo gyvas keliauti į dangų. Bet ką padarysi, jei angelas už lango stovi.

– Pildyk Dievo žodį! – angelas vėl prabilo. – Nieko nebijok ir, kaip stovi, pro langą šok. Tik pasiimk puodynę su auksiniais, nes teks su šventaisiais iš pinigų lošti, ir tau bus atlyginta dešimteriopai.

Kunigužis ir susigundė. Pasiėmė puodynę iš palovio ir šoko vienmarškinis pro langą. Bet puodynę pačiupo iš rankų angelas, o jis pats pateko į maišą.

Toliau Besąsparis laiko negaišo. Pasikišo puodynę po pažasčia, o maišą užsivertė ant pečių, nunešė ir pakabino tarp bažnyčios vartų. O šalia lazdą pastatė ir parašė:

„Kas suduos į maišą tris kartus, tas gaus atleidų trisdešimt trejus metus.“

Taip ir paliko. O pats iš Suvalkų patamsiais išvyko su auksinių puodyne.

Anksti iš ryto atėjo susigraudinęs vaitas, keikdamas Besąsparį (buvo tikras, kad ne kas kitas, tiktai tas apgavikas jo ožį nudžiovė) ir norėdamas pasimelsti, kad jam geriau sektųs.

Bet atėjęs rado tarp vartų maišą kabant, o šalia padėtą lazdą ir parašą. Tai apsidžiaugė, kad taip lengvai gaus atleidų, lazdą pastvėrė ir iš peties užsimojęs per maišą šėrė.

Bet maiše kažkas pradėjo rėkti. Vaitui pasirodė, kad Besąsparis, pakliuvęs į spąstus, rėkia. Tai be pasigailėjimo ėmė lupti, kol maišas prakiuro, o maiše pasislėpęs ėmė nesavu balsu staugti.

– Taip tau ir reikia! – tarė vaitas nesiliaudamas. – Žinosi, kaip mane apgauti ir mano ožį nudžiauti.

Gal būtų taip ir užplumpinęs.

Bet čia subėgo davatkos ir iš balso pažino kunigužį Piktuižį. Maišą atrišo ir iš tikro – vos gyvas kunigužis Piktuižis iš maišo iškrito.

Vaitas ir davatkos baisia nustebo.

Bet kaip kunigužis į maišą pateko, jiems nieko nepasakė, tiktai, atėmęs lazdą iš vaito, davė jam per galvą, o davatkas išvaikė.

Tiek vaitas gavo atleidų ir nuėjo, kasydamasis pakaušį. Ar žinai žmogus, ką gausi, nors tavo norai ir geriausi.

O Besąsparis tą naktį, kaip girdėjau, laimingai su aukso puodyne į prūsų karalystę nuėjo ir ten pasidarė pirmas karaliaus patarėjas. Todėl taip puikiai prūsų karalystė laikės, o mūsų visai baigės.

KETURIASDEŠIMT KETVIRTOJI KLAJONĖ, kaip auksakalio Pikčilingio paklausiau, kiek vertas aukso gabalas kaip mano galva, o jis galas žino ką įtaręs, gražiai pavaišino, o paskui, aukso negavęs, į teismą nusivarė kaip kokį galvažudį.

Aš toliau po Suvalkų miestą kaip vėlė be vietos valkiojau. Vienur vandenį nešiojau, kitur malkas kapojau, bet niekur neapsistojau ir visą laiką buvau alkanas. O kartą prie auksakalio Pikčilingio lango sustojau ir užsižiopsojau. Lange buvo išstatyti daiktai nematyti – sidabrinės lėkštės ir auksiniai šaukštai.

Kas su jais ir valgo?

Turbūt ponai, kurie turi sidabro kalnus ir aukso galvas.

O kažin kiek būtų vertas aukso gabalas kaip mano galva?

Šiaip ir taip svarsčiau, bet nieko neišmaniau, tai neiškenčiau, užėjau pas auksakalį ir paklausiau:

– Kiek verta aukso galva?

Auksakalys nusteбęs įtartinau į mane pažiūrėjo.

– Kokia galva? Ar kaip tavo? – paklausė nesupratęs, o paskui pasvarstęs atsakė: – Nieko neverta!

Aš nusiminęs norėjau išeiti, bet auksakalys, kažką įtaręs, mane tarp durų sulaikė:

– Palauk, vaike! – tarė, apžiūrėjo mane nuo galvos ligi kojų, lyg pasverdamas, paskui pagalvojo ir paklausė: – O pats kiek už ją norėtum?

– Ką čia daug norėsi? – atsakiau, – jei bent kartą gaučiau pavalgyti iš sidabro lėkščių su aukso šaukštu, tai nieko daugiau nenorėčiau ir nuo visų bėdų atsigaučiau.

– Na, tiek daug gali gauti! – sutiko auksakalys, kažko apsidžiaugęs, ir dar kartą paklausė: – Ar tikrai kaip tavo galva?

– Tikrai, – patvirtinau.

– Na, tai einam, pasikalbėsime, – tarė auksakalys ir nusivedė mane prie stalo, kur ant sidabro lėkštės prikrovė visokių skanėstų ir šalia padėjo aukso šaukštą.

Aš nieko nelaukiau, stvėriau už to šaukšto ir pradėjau viską paeiliui šveisti, bijodamas tik vieno, kad tokios vaišės su visais skanumynais man iš po nosies kaip sapnas nedingtų.

Bet auksakalys mane, kaip retą svečią, vaišina, o pats iš džiaugsmo rankas trina.

– Tai sakai, kaip tavo galva? – vis klausia. – Nebijok, aš tavęs neapgausiu. Niekam nesakysiu ir brangiai nupirksiu, tu visą laiką galėsi valgyt su aukso šaukštu iš sidabro lėkščių ir kaip ponas su karieta važinėti.

Ką gi, būtų neblogai. Tik aš daugiau pratęs vaikščioti pėsčias. Kam man tos karios? Ponas būsiu nebūsiu, o ant stalo valgių šūsnyš, tai aš tyliu ir viską, kaip Sangrūdės malūnininkė, į burną kemšu.

Pagaliau atsirūgau, prisisotinęs ligi kaklo, o patenkintas auksakalys man sako:

– Na, tai parodyk man tą aukso galvą!

– Ogi štai! – aš jam savo galvą parodžiau.

Auksakalys nustebeš tik žiopt ir išsižiojo.

– Na, vaike, nejuokauk, aš tave skaniai pavaišinau, o tu nori mane negražiai apgauti! – pasipiktino.

– Kuo gi aš noriu sveiką apgauti? – nustebau. – Aš tik norėjau paklausti, kiek aukso vertas gabalas kaip mano galva?

– Tu man kvailių ne vaidink ir gražiuoju prisipažink! – neatstoja auksakalys. – Aš viską žinau. Juk tu suradai Karalkrėslio maršalo pinigų kapšį? O gal sužinojai, kur dingo šiaučiaus Motiejaus pamazginė? O gal jo našlę apgavai ir atėmei puodynę su auksiniais?

Tai dabar ir gražiausia! Pavaišino ir galas žino ko klausia.

Aš išsigyniau, kad nieko nežinau, kur dingo šiaučiaus Motiejaus pamazginė ir kur našlė padėjo puodynę su auksiniais.

– O maršalo kapšį gal radau, gal neradau, – prisipažinau. – Bet atvažiavo du pirkliai ir dėl tuščio kapšio vos neužsimušė, o aš pabėgau.

– Tai šitoks tu galvažudys! – pasipiktino auksakalys. – Ne tik pono maršalo kapšį radai, bet dar du pirklus nužudei? Ir dar mane apgavai! Na, gerai! Aš taip tavęs nepaleisiu. Eisim į teismą ir ten viską išaiškinsim. Dar tokio galvažudžio, apgaviko ir valkatos, kaip pasaulis stovi, nebuvo Suvalkuos.

Kas čia žino – buvo ar nebuvo toks valkata Suvalkuos? Bet puolęs į balą, sausas neliksi. O į teismą, – ką gi? – kai sotus, galima nueiti. Dar nebuvo girdėta, kaip visos karalystės laikos, kad sotų kada nors nuteistų.

O auksakalys Pikčilingis laiko negaišo, tuojuo savo krautuvę uždarė, trijų pūdų spyna užrakino ir mane per miestą į teismą nuvarė.

Na ką gi, pažiūrėsime, kas teisme dės.

KETURIASDEŠIMT PENKTOJI KLAJONĖ, kaip Pikčilingis varė mane į teismą ir visi manė, kad Besąsparį, bet sutikau abudu pirklus ir vaitą, kurie mane pažino ir kaltinimus palaikė, tai aš, atradęs akmenį, susisukau į skudurį ir įsikišau į užantį.

Taip ir nuvarė mane tas auksakalys Pikčilingis, kad jį kur galas, per Suvalkus į teismą kaip valkatą

ir galvažudį baisų, kad aš jo paklausiau, kiek verta aukso galva, o jis norėjo mane apgauti ir pavaišino iš sidabro lėkščių su aukso šaukštu.

Bet niekas nežinojo, kuo aš nusikaltau, tai visi manė, kad sugavo Besąsparį, ir bėgo pažiūrėti.

Bet atbėgę pamatė, kad toks mažas, ir nepatikėjo. Tai nuspjovė ir savo keliu nudrožė.

Pasiliko tik žioplių būrys, kuris paskui mane sekė ir pirštais badė.

– Ką su tuo vaikigaliu darys? – vienas kito klausė. – Juk čia tas pats mugės kaliausė. Turbūt iš miesto išvays ir šunimis užpjudy.

Na, tai būtų dar ne baisiausia.

O aš, apstotas iš visų pusių matau, kad niekur nepaspruksi. Bet vilties nepraradau, gal teisme kaip nors išsisuksi.

Didelis čia mano nusikaltimas, kad paklausiau, kiek verta aukso galva, ir kartą pavalgiau iš sidabro lėkštės su aukso šaukštu.

Tai ramiai į teismąėjau. Bet pakeliui sutikau pakulų ir šerių pirklių Kapnij, kuris, kaklą atsisegęs, tempė vežimą, įklimpusį į purvyną.

Aš apsidžiaugiau, kad nereiks man atsakyti už jo galvą. Bet jis, mane pamatęs, šaukia į pagalbą:

– Padėk, vaike, iš balos ištraukti kumelaitę!

Aš neatsisakiau. Jis traukė kumelaitę už galvos, o aš už uodegos. Bet uodega neišlaikė – pokšt ir nutrūko. Kumelaitė pasibaidė, bematant ištraukė vežimą iš purvyno ir nulėkė per Suvalkus, drabstydama pakulas.

Tik prie miesto vartų sargai ją sulaikė.

O Paknys mane pažino ir labai pasipiktino:

– Ak, tai tu čia, vaike! Palikai mums ant kelio maršalo kapšį tuščią, o mudu su Kapniu turėjom atsakyti ir iš pusės auksiniais pripildyti. O dabar tu dar tyčia nutraukei mano kumelaitei uodegą! Na, eisim į teismą ir atsakysi man už visus nuostolius.

Ką dabar padarysi? Varo jau du. Tai einu.

Einant toliau, pamačiau vištų ir kiaušinių pirklių Kapnij, įstrigusį su vežimu ties pakriaušiu. Aš, nieko nesakęs, norėjau praeiti pro šalį. Bet jis, mane pamatęs, paprašė:

– Padėk, vaike, atkelti vežimą, kad nesudužtų kiaušiniai.

Kaip čia dabar praeisi nepadėjęs. Padėjome visi, kaip galėjome. Bet vežimas buvo sunkus, o pakriaušis slidus, aš neišlaikiau paskutinio rato ir paslydau. Vežimas apsvirtė į pakriaušį, ir visi kiaušiniai susidaužė.

Kapnys mane pažino ir labai pasipiktino, girdi, aš tyčia apverčiau vežimą ir sudaužiau jo kiaušinius šimtatrynius, ir drauge su kitais nusivarė mane į teismą, kad ir už jo nuostolius atsakyčiau.

Matau, kuo toliau, tuo blogiau. Bet ką padarysi? Varo mane į teismą jau trise.

Viena bėda ne bėda, kaip dvi trys susisėda, tai, sako, žmogų suėda. O čia dar ketvirta atsirado. Kaiėjom pro Kaušpėdos smuklę, išvirto pro duris girtas Karalkrėslio vaitas Padraika.

– Kur varot tą vaiką? – paklausė.

– Į teismą! – atsakė visi trys.

– O kaipgi! – pritarė jiems vaitas, akis išsprogino ir mane pažino. – Nuo šito vaiko prasidėjo ir mano visos nelaimės. Varykit į teismą, ir aš drauge eisiu.

Tai tau, dar ketvirta bėda prasidėjo. Trūksta tiktai Didvyžių dvaro pono Pats-Pasturlecko ir jo tįjūno Karačiūno, to žiurkių perkūno su bizūnu, kad visai pražūčiau.

Bet jų kol kas neatsirado. O aš sau tariau:

– Kas bus, tas bus, bet vyras su aukso galva nepražus.

Eidamas radau akmenį, susisukau į skudurį ir įsikišau į užantį.
Kai tokia didelė bėda, tai atsarga gėdos nedaro.

KETURIASDEŠIMT ŠEŠTOJI KLAJONĖ, kaip atvarė mane į teismą, o ten po mugės buvo nusikaltėlių eilės susigrūdusios ir teisė čigonų karalių Čičirį, kuris vieną Žaliaduonio arklį iš po aklų nujojo, o antrą su visais įrodymais.

Pagaliau atvarė mane auksakalys, du pirkliai ir vaitas į teismą. Bet ten po mugės buvo nusikaltėlių eilės prisigrūdę. Tai sustojom prie durų, pasistiepę per galvas žiūrim ir laukiam, kada čia ateis mūsų eilė.

Bet bylos nesibaigia, viena po kitos eina, o galo nesimato.

Visą laiką grūdas, alkūnėm stumdos, o kiti visai be eilės veržias prie teisybės.

Maniau, kad mano kaltintojams pritrūks kantrybės, jiems stumdytis nusibos ir nuo manęs atstos.

Bet kur tau!

Auksakalys nepaleidžia mano pakarpos, pirkliai įsikibę už skverną, o vaitas, kad pro kojas nepasprukčiau, visą laiką iš užpakalio laikos. Bet kur paspruksi, kai tokia spūstis? Apsidžiaugiau gavęs bent truputį pritūpti ir kiek nusenūsti.

Pabudęs išgirdau, kad teisia čigonų karalių Čičirį, kaip seną arkliavagį, kuris aną kartą, vejamas per mugę, man kiaurus batus paliko, o paskui, Kreivakiškių bajorų nekaltai prispirtas dėl ožio, Žaliaduonio arklį iš po akių nujojo.

– Kaipgi ten buvo? – paklausė teisėjas liudininkų, nenorėdamas tikėti.

Bet liudininkai, nors jų buvo daug, nė vienas nespėjo gerai pamatyti, kaip ten iš tikrųjų atsitiko. O aš, nors iš tolo mačiau, bet tylėjau, nes bijojau, kad Žaliaduonis manęs nepažintų ir nepatrauktų į teismą už jaučių jungą, kurį varmai skynimuos užkapojo.

Turiu ir be to nemažai bėdos ant savo galvos.

Pats Žaliaduonis kaltino čigoną išsijuosęs, kad tokio akiplėšos kaip gyvas nematęs, kad iš po akių pavogtų arklį, kurį laikė už pavadžio.

O paskui, kai tą akiplėšą vagį už miesto krūmuos sugavo, tai pavogto arklio nesurado, ir dar, bjaurybė, išsigynė, kad jis nieko nežino.

Bet čigonas ir teisme neprisipažino.

– Na, tik, panižie, – tarė Čičiris pasipiktinęs, – kas gi tai matė, kad čigonų karalius vogtų svetimus arklius? Man tik šlovę nuplėšė ir turės brangiai užmokėti.

Toliau čigonas ramiai išdėstė, kaip viskas buvo:

– Kai tie bepročiai Kreivakiškių bajorai nekaltai čigonų taborą užsipuolė dėl ožio, aš kaip tik, iš būdos iššokęs, skubėjau savo reikalui per mugę. O čia žmonių susigrūdę ir dar kaip tyčia tas Devinduonių šykštuolis Žaliaduonis, porą pasiutusių arklių pastatęs ant kelio, laiko už pavadžio ir manęs nepraleidžia.

Aš norėjau ramiai praeiti pro šalį, bet einu pro vieno arklio priekį – pasiutęs arklys su dantim griebia, einu pro antro užpakalį – ir tas abiem kojom spiria.

O mane reikalas visai prispyrė.

Tai ką aš darysiu?

Žaliaduonis savo arklių nepatraukia nuo kelio ir dar šalpos iš manęs senio. Tai aš įsibėgėjęs šokau per vieną arklį, o tas, kaip pasiutęs, tarp mano kojų patekęs, visai padūko, nuo pavadžio atitrūko ir nunešė mane per mugę už miesto, kad aš vos gyvas likau ir širdies priepuolį gavau, nusivertęs per galvą į krūmus. O kur tas pasiutęs arklys pabėgo, aš nepastebėjau.

– Taigi, šviesiausias teisėjas, – čigonas teisintis baigė, – ne mane reikia teisti, bet tą pasiutusį arklį, o Žaliaduonis man turi atsilyginti už priepuolį ir garbę nuplėštą.

Bet teisėjas nenorėjo čigonų karaliaus žodžiais tikėti ir liepė įrodyti, kaip ten iš tikrųjų viskas buvo prie jo paties ir liudininkų.

Tada Žaliaduonis atvedė antrą arklį, pastatė skersai kelio ir laikė už pavadžio, o čigonas turėjo pro šalį praeiti ir įrodyti, ar iš tikro tas arklys spiria ir kanda.

Bet čigonas įrodyti nė nebandė.

Tik pasižiūrėjo prisimerkęs, įsibėgėjo ir šoko ant arklio, atgalia koja nuspirdamas Žaliaduonį. Arklys pasibaidė, Žaliaduonis pavadžio neišlaikė ir apsvirtė aukštyn kojom, o čigonų karalių tiek ir tematėm su visais jo įrodymais.

Visi nustebę tik išsižiojo.

– Laikykit arkliavagį! – suriko teisėjas, atgavęs kvapą. – Aiškiai įrodyta, kad jis kaltas.

Bet kaip jį sulaikysi raitą? Vienas Žaliaduonis, ant kojų pašokęs, bandė pasivyti, bet greitai nusivylęs sugrįžo, laikydamas rankoje nutrūkusį pavadį. O čigonų karalius nulėkė, kaip akis išdegęs, be pavadžių, ir atgal nesugrįžo. Kur jį nunešė pasibaidęs arklys – galas žino.

Tada pasipiktinęs teisėjas Tūbaūsis paskelbė rūstų sprendimą: čigonų karalių Čičirį, kaip įrodytą akiplėšišką arkliavagį, pagauti ir už akių pakarti, o tą bausmę įvykdyti pavedė Žaliaduoniui ir visiems kitiems, kuriems mugėje iš po akių arkliai prapuolė.

KETURIASDEŠIMT SEPTINTOJI KLAJONĖ, kaip teisme mane apkaltino baisiai, o aš pasiteisinau, kad daug kvailių sutikau, ieškodamas išminties ir teisybės, kaip nusijuokė teisėjas ir pasviro į mano pusę svarstyklės.

Pagaliau priėjo mano eilė. Auksakalys, du pirkliai ir vaitas – pastatė mane prieš teismą.

Priešais už stalo sėdėjo užsirūstinęs teisėjas Tūbaūsis, o už jo stovėjo užrištom akim teisybė, vienoje rankoje laikanti kardą, o kitoje – pasvirusias svarstyklės.

Aš į ją pasižiūrėjau ir pasibaisėjau: kokios teisybės gali laukti iš tokios baidyklės? Tai nenorom akmenį užantyje pačiupinėjau.

O teisėjas Tūbaūsis pasižiūrėjo į mane rūščiai ir paklausė:

– Už ką šitą vaiką atvedėt į teismą?

– Šviesiausias teisėjas! – auksakalys Pikčilingis pradėjo. – Jis baisus nenaudėlis: norėjo mane apgauti ir parduoti aukso galvą. Bet tik prižagė aukso šaukštą ir sidabro lėkštę. Kur aš dabar ją dėsiu? O jis, be abejo, atrado Karalkrėslio maršalo pinigų kapšį ir pasisavino.

– O kaipgi, – pridėjo abudu pirkliai Paknys ir Kapnys. – Mes patys matėm, kaip jis ant kelio į Suvalkus pinigų kapšį su lazda tašė. Mes norėjom iš jo atimti ir su pagarba maršalui gražinti. Bet jis mums galvas praskėlė ir su pinigais pabėgo. O mes apturėjom gėdą, ir dar teko pripildyti iš pusės auksiniais maršalo kapšį.

– Taigi, taigi, – pritarė vaitas Padraika, – nuo šito vaiko prasidėjo ir mano visos nelaimės.

Ir vaitas susigraudinęs apsakė, kaip nelaimės viena po kitos jį sekė nuo kuilio deglo ligi žilo ožio, ant kurio atjojo Besąsparlo ieškoti. Būtų jį tikrai sugavęs, bet vėl – bene per šitą vaiką – ožio neteko.

– Be to, – pridėjo pakulinis pirklys Paknys, – jis, vedamas į teismą, mano kumelaitei uodegą nutraukė, o ta pasibaidė ir pakulas išdrabstė. Dar kartą jis man baisių nuostolių padarė.

– Taip pat ir man, – pritarė kiaušinių ir vištų pirklys Kapnys, – jis tyčia apvertė vežimą į pakriaušį ir devynias kapas kiaušinių šimtatrynių sudaužė. Turi už viską atsakyti.

– O ką tu pasakysi, vaike? – teisėjas į mane kreipė.

– Aš niekuo nekaltas, kaip avinėlis baltas, – atsakiau teisėjui. – Tik visiems padėti norėjau, bet nežinau, kodėl taip nelemtai išėjo. Gal todėl, kad ieškojau išminties ir teisybės, bet jų nesuradau, tik daug kvailių sutikau.

– Tai kas – gal aš kvailys? – įsižeidė auksakalys.

– O gal mes kvailiai? – pasipiktino abudu pirkliai.

– Tik jau ne vaitas kvailas, ant kurio visa karalystė laikos! – pabaigė Padraika ir ūsą užsiraitė.

Aš nutylėjau.

O teisėjas pasižiūrėjo į vaitą ir galvą pakraipė.

– Na, matai, vaike, – vėl teisėjas į mane kreipė, – tu baisiai suklydai. Kam tau reikėjo ieškoti išminties ir teisybės? Per nesusipratimą padarei tiek daug nusikaltimų, kad net mano galva nebežino, kokią tau skirti bausmę.

Kaltintojai ėmė reikalauti man skirti bausmę baisiausią. Tik negalėjo sutarti, kuriam pirma turėčiau nuostolius atlyginti. Tai pradėjo tarp savęs tartis ir bartis.

O teisėjas tylėjo ir svarstė.

Aš jau norėjau akmenį iš užančio išsitraukti ir trenkti į pirmą galvą, kuri daugiausia reikalauja, o, pats, nieko nelaukęs, greičiau pro duris mauti.

Bet pamačiau, kaip nusijuokė užrištom akim teisybė ir pasviro į mano pusę svarstyklės.

Tai nutariau palaukti.

KETURIASDEŠIMT AŠTUNTOJI KLAJONĖ, kaip kunigužis Piktuižis bylą sumaišė ir norėjo našlę priversti ant manęs visą kaltę suversti, bet negalėjo įrodyti, kas jį patį maiše į dangų nešė, tai viskas niekais baigė.

Byla gal būtų laimingai pasibaigus, bet čia į teismą atbėgo kunigužis Piktuižis, baisiai įtūžęs, ir viską sumaišė.

Jis išgirdo, kad be jo teisia apgaviką baisų, ir atbėgo įsitikinti, ar tą patį, kuris jį gyvą į dangų nešė ir padarė baisią sarmatą.

Atbėgęs iš karto mane pažino.

– Aš šitą vaiką gerai atsimenu! – tarė, kvapą atgavęs. – Jis visą bažnyčią papiktino, kai aš sakiau pamokslą apie šiaučiaus Motiejaus pamazginę. Turbūt jis žino, kur ta pamazginė dingo. Ir, be abejo, ne kas kitas, tik tai šitas apgavikas, įlindęs į ožio kailį ir apsimetęs velniu, apgavo našlę ir atėmė iš jos puodynę su auksintais, kurią turėjo man atnešti.

– Taigi, – pritarė vaitas. – Dabar man aišku, kas mano ožiui kailį su ragais numovė.

– Reikia įrodyti, – tarė teisėjas.

Bet nebuvo kailio ožio, tai kaip čia įrodysi?

O aš išsigyniau, kad nemačiau jokio ožio, nors ir girdėjau, kad už jo kailį vaitas su kunigužiu atsiskaitė. Gal jis ir žino, kas atėmė iš našlės puodynę?

Bet kunigužis neprisipažino.

Tada teisėjas liepė šiaučiaus Motiejaus našlę iškviešti liudininke, kad pasakytų, kaipgi ten iš tikrųjų buvo.

Našlė apsiverkus atėjo, pro ašaras į teisėją ir į mane pažiūrėjo, bet nepripažino.

– Ne šitas, – pagaliau pasakė. – Tas buvo kaip jautis, nors ir įlindęs į ožio kailį, – ir pašnairavo į kunigužį Piktuižį, nes iš balso velnią pažino, tik tai nedrįso pasakyti.

– Pamatysi, kaip tave velnias nuneš į pragarą! – pasipiktinęs kunigužis Piktuižis prigrasino ir norėjo našlę priversti ant manęs visą kaltę suversti.

Bet našlė tylėjo ir poterius kalbėjo,

Tada neiškentė teisėjas.

– Tai gal ir patį į dangų nešė? – paklausė.

Kunigužis pasišiaušė ir piktai atsakė, kad jis naktį gerai neprimatė.

Bet teisėjas reikalavo įrodyti kaltę: kunigužiui Piktuižiui įlįsti į maišą, o man bent ligi durų panešti.

Aš pasižiūrėjau ir suabejojau: kur tu paneši tokį veršį?

O ir kunigužis Piktuižis užsispyrė ir nesutiko kaip gyvas antrą kartą į maišą įlįsti ir keliauti į dangaus karalystę.

Taip ir liko neįrodyta, kur dingo šiaučiaus Motiejaus pamazginė ir kas atėmė iš našlės puodynę, nes buvo neaišku, kas kunigužį maiše į dangų nešė.

Bet ir nuo manęs kaltinimai atkrito.

Tik kunigužis Piktuižis nesutiko ir reikalavo mane kaip bedievį, apgaviką, melagį ir eretiką viešai Suvalkų mugės aikštėje sudeginti.

Aš norėjau jau sviesti jam į galvą akmenį ir pabėgti.

Bet teisėjas, liudininkus apklausinėjęs, storas įstatymų knygas vartyti pradėjo, o mane iš visų pusių kaltintojai apsėdo ir neatstojo kunigužis Piktuižis, kaip velnias įtūžęs.

Tai kur tu pabėgsi?

Tik viena našlė apsiverkus išėjo, nesulaukus bylos galo, nes ir taip suprato, kas čia kaltas. Bet negalėjo pasakyti, nes kunigužis Piktuižis buvo jai įsakęs tylėti ir poterius kalbėti.

Tai už ką turėjau nekaltai kentėti?

KETURIASDEŠIMT DEVINTOJI KLAJONĖ, kaip teisėjas rado, kad aš nekaltas prieš įstatymus, nes per mažas, tik kunigužis vis nesutiko ir reikalavo mane ne tik sudeginti kaip eretiką, bet dar iš patrankos iššauti pelenus į dangų.

Teisėjas Tūbaūsis, apklausinėjęs liudininkus ir bylą išnagrinėjęs iš visų pusių, pradėjo svarstyti, ką su tokiu nenaudėliu daryti, kuris drįsta paklausti, kiek verta aukso galva.

Bet, įstatymų knygas pavartęs ir visas aplinkybes apsvarstęs, atrado: aš nekaltas dėl maršalo kapšio, nes už jį iš pusės du pirkliai atsakė, o antrą kartą už tą patį negalima teisti.

O dėl šiaučiaus Motiejaus pamazginės buvo iš viso neaišku, kur ji dingo, gal ją nusinešė į pragarą nabašninkas, tai reiktų jo atsiklausti. Bet kas sutiks ten keliauti?

Pirkliai pečiais patraukė, vaitas nesmagiai apsidairė, o kunigužis Piktuižis atatupstas pasitraukė ir įtartinais žvilgsniais mane pažiūrėjo.

– Gali nesitikėti, – aš jam atrėžiau. – Dėl tavo pamazginės aš į pragarą nebėgsiu. Gali pats eiti, jei tau reikia.

Taip šitas dalykas ir baigėsi.

O kas vaito ožiui kailį su ragais numovė, pasiliko neįrodyta, nes nusikaltimo palaikus našlė sudegino ir pelenus išbarstė ant kunigužio daržo.

Taip pat iš bylos aplinkybių negalima buvo nustatyti, kas atėmė iš našlės auksinių puodynę ir kas nešė kunigužį Piktuižį į dangų gyvą.

O kad vaikas auksakalio paklausė, kiek verta aukso galva, tai dar nenusikalto, o kad prižagė sidabro lėkštę su aukso šaukštu, tai pats auksakalys kaltas, kam jis davė. Turbūt norėjo apgauti.

O kad, vedamas į teismą, padėjo pirkliui Pakniui ištraukti pakulų vežimą iš purvyno, dar nepadarė jokio nusikaltimo, tik be reikalo perdaug pasistengė ir kumelaitei uodegą nutraukė.

O kad neišlaikė pirklio Kapnio vežimo paskutinio rato, tai gal pritrūko kvapo, ir pats vežimas,

apsivertęs į pakriaušį, kiaušinius sudaužė.

– Tai kiek čia tų nusikaltimų, už kuriuos reiktų nubausti? – pagaliau teisėjas paklausė.

Pirkliai, pamatę, kad byla tuščiai baigias, atsargiai apsidairė ir pasitraukė, kad jiems patiems nereiktų atsakyti už teismo išlaidas.

O vaitas visai susimaišė, nes jam pasidarė visiškai neaišku, kas jo ožiui kailį su ragais numovė, pašnairavo į kunigužį Piktuižį ir galvą pakraipė.

Bet kunigužis Piktuižis, baisiai jtūžęs, ėmė rékti, kad mane vis tiek, kaip bedievį ir eretiką, kuris per pamokslą bažnyčią papiktino, reikia ne tik viešai Suvalkų aikštėje sudeginti, bet dar iš patrankos iššauti pelenus į dangų.

– Bet kur gausi tiek daug malkų, kai taip baisiai šalta, ir dar patranką? – teisėjas suabejojo. – Be to, iššovęs iš patrankos, dar gali išdaužyti langus, o sukūręs tokį didelį laužą, dar sukelsi mieste gaisrą.

– Geriausia jį būtų nuvesti į kunigužio daržą ir pakarti po nusvirusiu beržu, kitaip sakant, priartinti prie dangaus vartų, kad pats ponas Dievas tokį bedievį nuteistų.

Kunigužis Piktuižis apsidžiaugęs pritarė, kad taip būtų geriausia ir teisingiausia.

O teisėjas Tūbaūsis toliau svarstė:

– Bet kokia iš to bus mums nauda ir kas atlygins pirkliais skriaudas?

Nebent iš galvos padarytum gaublį,

iš nosies – straublį,

iš pilvo – būgną,

iš gerklės – dūdą,

iš plaučių – dumtuves,

iš blauzdų – kultuves,

iš blužnies – svambalą,

iš širdies – skambalą,

kurį visi tampytų už bambos

per didžiąją Suvalkų mugę... –

– Ar pasiuto? – tariau nusigandęs, norėjau teisėjui akmenį sviesti į galvą, o pats šokti per langą.

Bet pirkliai sulaikė.

– Taip jam ir reikia! – pritarė apsidžiaugę ir ėmė reikalauti greičiau įvykdyti bausmę.

Patenkintas vaitas ūsą užsiraitė ir kunigužis Piktuižis griežtai reikalavo.

– Palaukit, dar ne galas! – pertraukė juos teisėjas ir toliau dėstė: – Taigi, kad tampytų už bambos per didžiąją Suvalkų mugę, kad visi apgavikai ir sukčiai neturėtų kur dėtis, o pirkliai, viską pamatę, bėgtų į kreivatikių-netikėlių bažnyčią pasiklausti kunigužio pamokslą, kaip gyviems nuvykti į dangaus karalystę, kur bus visiems atlyginta šimteriopai už visas suktybes.

Pirkliai baisiai nusivylė.

– Kas per kiaušystė! – tarė kunigužis išblyškęs ir nesmagiai apsidairė, ar tik iš jo nesišaiपो?

O vaitui viskas galvoj susimaišė.

Bet į juos teisėjas nekreipė dėmesio ir toliau dėstė:

– Taip tai taip, viskas būtų gerai, – pagaliau baigė, – bet kad toks mažas ir be ūsų, tai nieko neišeis ir viskas perniek būtų. Nebent pirma reikia jį tais kiaušiniaus šimtatryniais atšerti, kad bent devynis pūdus svertų. O jeigu būtų dar per maža, tai reiktų pridėti tą prižagtą šaukštą ir lėkštę, kad belaižydamas užspringtų. O jeigu gyvas liktų, tai kunigužis turėtų pasakyti tokį pamokslą, kad jis vietoje iš juoko sprogtų. Bet jeigu ir tas nepadėtų, tai reiktų tą beuodegę kumelaitę atiduoti, kad greičiau iš Suvalkų išvažiuotų. O jeigu nepavežtų kumelaitė, tai nebent ant vaito parjotų raitas, kad

byla greičiau pasibaigtų.

Bet vaitas nesutiko ir pirkliai pasipiktino. O kunigužis Piktuižis, baisiai įtūžęs, prisiekė teisėją apskusti karaliui ir Dievui.

Taip iš viso teismo neišėjo nieko.

PENKIASDEŠIMTOJI KLAJONĖ, kaip teisėjas paskelbė galutinį sprendimą, bet pats, aukso negavęs, čia pat jį atmainė ir nutarė mane su akmeniu į maišą įkišti ir nuskandinti su visa aukso galva.

Pagaliau teisėjas Tūbaūsis, kantrybės pritrūkęs ir baisiai pavargęs, negalėdamas patenkinti visų pusių, dar kartą bylą apsvarstęs ir visus įstatymus išvartęs, paskelbė tokį galutinį sprendimą:

Metuose šiuose, tuose, anuose,
galas žino kuriuose,
kai pristatė mums į teismą
nusikaltėlių baisy,
vyrą nedidelį,
kaip kubizdalį,
vardu – Jurgį,
pavarde – Paketurį,
kuris nieko neturi,
pabėgo iš Didvyžių dvaro
ir po Suvalkų mugę valkiojos,
kur – be abejo –
daug eibių pridarė,
kurių teismas nenustatė,
o kurias nustatė –
kaltintojai atsisakė,
tik vienas kunigužis nesutiko,
bet gal jis pats,
sakydamas pamokslą,
bažnyčią papiktino,
o Jurgio Paketurio,
kuris pabėgo iš bažnyčios be kepurės,
didžiausias nusikaltimas,
kaip jis pats prisipažino
ir nustatyta bylos aplinkybių,
kad išminties ir teisybės ieškojo
ir tuo pačiu bažnyčios
ir visos karalystės
pamatus griovė,
už ką turi atsakyti
prieš Dievą, įstatymus ir karalių,
bet kadangi toks mažas,
gal tai padarė ne iš blogos valios,
bet per savo neišmanymą,

todėl bylą iš visų pusių apsvarstęs
ir įstatymus nuo pradžios ligi galo išvartęs,
šitaip Dievo ir karaliaus vardu nutarsiu:
turi pasitaisyti,
išdaigų daugiau nedaryti,
visų čia pat atsiprašyti,
į savo Paketurių kaimą sugrįžti,
ponui, Dievui ir karaliui
visa dūšia ir kūnu priklausyti.
– Ar sutinki? – manęs paklausė.
Ką veiksi nesutikęs? Džiaugiausi sveikas išlikęs.
– Sutinku! – atsakiau ir čia pat visų nužemintai atsiprašiau.
– Reikia mums jo atsiprašymo! – tarė nepatenkinti pirkliai, o kunigužis Piktuižis, baisiai pasipiktinęs, dar kartą prisiekė apskūsti sprendimą karaliui ir Dievui.
– Velnias žino, koks čia sprendimas! – tarė ir vaitas, galvą pakraipęs.
Taip mano baisioji byla baigės.
Pasipiktinę kaltintojai pro duris dūlino, o teisėjas, po visų vargų atsidusęs, į mane kreipė:
– Na, vaike, duok man iš užančio tą aukso galvą už teisingą teismą!
– Kad aš užantyje tik akmenį turiu! – išsitraukiau ir parodžiau. – Jei teisėjas būtum mane neteisingai nuteisęs, tai būčiau davęs į galvą ir pabėgęs.
– Tai šitoks tu apgavikas! – pasipiktino teisėjas ir suriko: – Laikykit, kad nepabėgtų!
Kaltintojai atsigrįžo nuo durų ir sugavo mane į glėbį. O teisėjas tarė:
– Matau, kad esi per daug gudrus. O kas dar bus, kai užaugsi? Visą pasaulį apgausi. Tai sprendimą atmainau. Reikia tave, kol dar mažas, į maišą įkišti, šitą akmenį pridėti ir nuskandinti su visa tavo aukso galva.
Taip ir padarė, kad juos kur devyni karaliai! Bematant į maišą įkišo, akmenį įdėjo ir užrišo.
Aš nespėjau pamatyti, ar praregėjo teisybė, tiktai išgirdau, kaip apsvirtė svarstyklės.
Tai tau ir po viso teismo!

PENKIASDEŠIMT PIRMOJI KLAJONĖ, kaip nuvežė mane nuskandinti, bet upė buvo užšalus ir pravažiuodamas maršalas mane iš maišo išvadavo, o visi mano neprieteliai dėl aukso, kaip akis išdegę, sušoko į eketę.

Visko mačiau – juodo ir balto, karšto ir šalto, tik dar nė karto maiše nebuvau. O ten buvo visai neaišku ir tamsu, kaip už pečiaus.

Maniau, gal tik pabaugins ir nebus tokie beširdžiai – neskandins.

Bet kur tau!

Pakulinis pirklys Paknys tuojau surado savo beuodegę kumelaitę ir atvažiavo prie teismo. Čia pat visi sukibę bematant įvertė mane į vežimą ir nuvežė galas kur žino.

O paskui nusekė, kaip per laidotuves, visi mano kaltintojai: kunigužis Piktuižis, baisiai įtūžęs, auksakalys Pikčilingis lyg užspringęs, vištų ir kiaušinių pirklys Kapnys, pasipūtęs kaip gaidys, vaitas Padraika, ūsus užraitęs, ir pats teisėjas Tūbaūsis, kaip naktis apsiniaukęs rūsčiai.

Nuvežė mane už Suvalkų miesto prie Sudegėlės upės ir tarias, kur čia mane geriau paskandinti, kad nė atminimo neliktų.

Bet Sudegėlė upė buvo užšalus.

Tai išmetė mane maiše prie tilto ant ledo.

Pakulinis pirklys Paknys nuvažiavo atsivežti kirvio kaplio eketei prakirsti. O visi kiti penki nuėjo į Kaušpėdos karčiamą pasišildyti.

Aš vienas likau maiše ant ledo ir matau, kad jau galas.

Tai ėmiau šaukti:

– Nemoku skaityt nei rašyt, o nori mane karalium pastatyt!

Mano laimei pro šalį važiavo su karieta ir arklių ketvertu Karalkrėslio maršalas Radvila-Begalvis pats ieškoti Besąspario, kurio vaitas ant ožio raitas nepagavo. Tai išgirdęs mano šauksmą ant ledo, labai nustebo ir arklius sustabdė.

– Aš moku skaityt ir rašyt, – sako, – reiktų mane pagaliau karalium pastatyt!

– Tai paleisk mane iš maišo, o pats lįsk į maišą! – aš jam atsakiau. – Tada galėsi per amžius karaliaut!

Taip jis ir padarė, nes seniai svajojo tapti karalium. O aš maišą stipriai užrišau ir su jo karieta kuo greičiau nuvažiavau į šalį.

Ar jis pasidarė karalium, tikrai nežinau. Tiktai, kai aplinkui mylią apsukęs, atgal grįžau, sutikau su tuščiu vežimu atvažiuojant pakulinį pirklių Paknį ir vežant kirvį kaplį. O paskui, neišsiteddami ant kelio, žąseles varinėjo, susikibę už skverny: kunigužis Piktuižis ir teisėjas Tūbaūsis, auksakalys Pikčilingis ir pirklys Kapnys, o ant galo vaitas Padraika vos ant kojų laikės.

Visi jie buvo labai patenkinti, tarsi gerą darbą padarę ir Suvalkų miestą nuo baisaus galvažudžio išvadavę.

Bet kai mane atvažiuojant su karieta karklių ketvertu pamatė, nustebę išsižiojo ir akis stulpais pastatė:

– Kur, vaike, karietą su arkliais gavai? Turbūt vėl ką apgavai?

– Ne, – atsakiau. – Aš, kaip gyvas, nieko neapgavau. Tik kai jūs mane paskandinot, dugne atradau vandeninį. O jis tenai už dyką karietas dalina. Davė ir man vieną. Tai ir važiuoju.

– Ar tik per akis nemeluoji? – jie dar labiau nustebo.

– Ką aš čia jums meluosiu? Juk patys savo akim matot! – supykęs atsakiau ir norėjau važiuoti toliau. Ką čia su tokiais galvažudžiais gaiši laiką.

Bet jie mane sulaikė:

– Sakyk, vaike, ar ten dar karietų liko?

– O kaipgi, – atsakiau, – ne tik karietų, bet ir vežimų, prikrautų aukso ir sidabro kaip ledo. Bet man jų nereikia, nes neturiu ką su jais veikti. Tai karietą su arklių ketvertu pasirinkau, apsisukau ir namo pro properšą išvažiavau. O čia jus sutikau.

Jie buvo patenkinti, ir nieko manęs daugiau neklausė. Tiktai apsidžiaugę, vienas už kitą greičiau prie upės patraukė.

Pirmas pakulų pirklys Paknys su savo beuodege kumelaite apsisuko ir prie upės rūkte nurūko. O paskui jį nulėkė be kvapo visi kiti, kad neatsiliktų, ir daugiau aukso ir sidabro gautų.

Kiekvienas norėjo pirmas nuo tilto į eketę šokti ir aukso ar sidabro vežimą pasigrobt. Bet bijojo nusisukti sprandą. Tai vienas per kitą atsargiai nuo tilto nusirito, o paskui prie eketės stumdė ir grumdė, kol ledą aplinkui sulaužė, ir visi iš karto į dugną nugarmėjo.

Kaip jiems toliau sekės, patekus į eketę, nežinau, nes jų daugiau nesusitikau.

PENKIASDEŠIMT ANTROJI KLAJONĖ, kaip su karieta važiavau, pavargėlį senelį sutikau, jam karietą dovanojau, o jis man davė nepaprastą dūdelę, su kuria uždūdavęs, išgirdau, kaip juokias po ledu upeliai.

Aš sau ramiai su karieta nuvažiavau. Tik buvau pratęs vaikščioti pėsčias, tai vis nenurimau: kur aš su ja ir arklių ketvertu pasidėsiu? Juk niekas nepatikės, kad už dyką gavau, ir dar galiu vėl bėdos prasimanyti.

Bevažiuodamas sutikau tokį pavargėlį senelį, kuris ėjo, krepšiais apsikrovęs, vos pavilkdamas kojas.

Aš jo pasigailėjau ir pasiūliau pavėžėti.

– Tai dėkui, vaikeli! – jis man tarė, sėsdamas į karietą. – Kol būčiau parėjęs, parlingavęs su krepšiais iš Suvalkų, tai manęs senė su anūkais ligi pavasario būtų nesulaukus.

– Ar iš toli, seneli? – aš jo paklausiau.

– Nagi iš Devynduonių, – atsakė senelis atsikvėpęs, – kur patys be duonos ir elgetoms nieko neduoda.

– Ar nepažįsti Žaliaduonio? – paklausiau nustebęs, kad ir senelis iš to paties krašto.

– Kur nepažinsiu to šykštuolio? – atsakė atsidusęs senelis. – Dar jis pernai, nieko nedavęs, šunims užsiundė mane rudenį.

– O aš pereitą pavasarį buvau pas jį už pusbernį, – pasakiau. – Jis mane išvarė skynimų arti, kelmų rauti, bet aš į bėdą pakliuvau ir jaučių jungą praradau. Tai nenorėčiau pas jį patekti antrą kartą, kad jis manęs nepasiliktų už berną. O tu, seneli, pas jį nuvažiuok ir šitą karietą su arklių ketvertu už jaučių jungą atiduok. Tegu jis baigia šį pavasarį skynimus arti, užsėja kviečiais ir miežiais, kad rudenį pats duonos ir kruopų turėtų ir pavargėliams negailėtų.

– Tai dėkui, vaikeli, už gražų linkėjimą! – pritarė senelis. – Kad taip iš tavo lūpų tiesiai į Dievo ausį! Tada galima būtų gražiai gyventi pasauly.

Aš labai nustebau, jog taip mažai reikia, kad galima būtų gražiai gyventi. Argi ligi šiol niekas nebūtų pasakęs apie tai Dievui? O gal jis apkurtęs ir žmonių gyvenimu visai nesirūpina?

Norėjau senelio paklausti, bet varžiausi. O jis, lyg žinodamas, į mane pasižiūrėjo ir nusišypsojo. Gal jis ne kartą su Dievu kalbėjo, bet vargu ar jo paklausė, kaip geriau tvarkyti pasaulį.

Tai kur aš čia, vaikas, kišiu nosį? Seneliui padėkojęs už gerą žodį, arklius sustabdžiau ir tariau:

– Važiuok, seneli, pas Žaliaduonį ir jam perduok mano linkėjimus. O aš nepratęs su karietom važinėti, tai geriau eisiu namo pėsčias. Be to, per laukus man ir arčiau! – perdaviau pavargėliui vadeles ir pats iš karietos išlipau.

– Palauk, vaikeli! – sulaikė mane senelis. – Kad tu toks geras, tai aš tau duosiu dūdelę; ją papūtęs, tu užmirši visas nelaimes. Visos bėdos atšoks nuo tavo galvos, o tavo neprieteliai šoks kaip pakvaišę, skvernus pasikaišę, prie tavęs nesikabins ir po teismus netampys.

– O iš kur žinai, seneli, kad mane po teismus tampė? – nustebęs paklausiau.

– Aš viską žinau, vaikeli! – atsakė senelis ir man davė paprastą molio dūdelę, kokios ieškojau po visą Suvalkų mugę ir neradau.

– Tai dėkui, seneli! – tariau apsidžiaugęs. – Dabar aš linksmas namo keliausiu.

– Tik neprarask dūdelės, kad neištiktų tavęs nelaimės! – perspėjo senelis. – Tai žinok, kada uždūduoti.

Aš prižadėjau kaip gyvas niekada su dūdele nesiskirti ir dūduoti, kai bus man liūdna ar linksma.

– Tik atsimink, kad uždūdavęs, gerus žmones pralinksminsi, o blogus supykinsi! – dar kartą mane perspėjo senelis ir nuvažiavo.

Aš palinkėjau jam laimingo kelio, o pats tiesiai per laukus į savo Paketurių kaimą patraukiau. Dar pagrioviais buvo sniego ligi kelių, bet pro debesis jau žvalgės pavasaris.

Aš pavargęs atsisėdau ant kelmelio, pasiėmiau dūdelę ir uždūdavau.

Tai gera ant širdies pasidarė!

Tikrą teisybę sakė senelis. Visos nelaimės nuslinko į šalį, šviesu linksma pasidarė. Tik aplinkui nieko nebuvo – nei gero žmogaus, nei blogo, tai niekas nešoko.

Bet man ir taip gera buvo. Tai dūdavau ir džiaugiaus. O paskui išgirdau, lyg kažkas aplinkui juokias. Apsidairiau ir nieko nepamačiau. Negi taip linksmi groja mano dūdelė?

Ne, po ledu juokės upeliai!

Artinos pavasaris.

Tai nubėgau jo pasitikti ir drauge su juo į savo kaimą sugrįžti.

Vis dėlto iš Suvalkų mugės aš parsinešiu nepaprastų lauktuvių!

Oi, kaip gera buvo!

PENKIASDEŠIMT TREČIOJI KLAJONĖ, kaip su pavasariu lenktyniauvau, savo vaško kumelaitę atgavau ir, padangėmis jodamas, daug naujo pamačiau, o mano senelis, Žaliaduonio nesuradęs, atidavė arklius Beduoniui, kad pats duonos turėtų ir pavargėliams negailėtų.

Su pavasariu lenktynių ėjau ir linksmi dūdavau.

Bet pavasaris mane pralenkė.

Jis skriejo vėjo sparnais, ir upeliai išsiliejo nemunais. Laukai ir pievos patvino kaip marios, – negalėjau tiesiai praeiti ir turėjau sugrįžti į kelią.

Bet ir ten purvynas buvo ligi kelių.

Tai pagrioviais, pašaliais šokinėjau ir ėjau, kur sausiau. O paskui žiūriu, kažkas atjoja keliu, kad net visą purvyną ištaško ir padangą apdrabsto.

Koks gi čia jotų atsilikęs bajoras?

Bet prijėjo arčiau, ir aš pamačiau: nagi ant mano vaško kumelaitės Gyvakarų smuklininkas Pakarklis joja, apynių ryšuliais apsikoręs, kad net mano vargšė kumelaitė linksta ir į purvyną klimpsta.

Aš neiškenčiau, išsitraukiau dūdelę ir uždūdavau.

Mano vaško kumelaitė pasispardė ir pradėjo šokti. O Pakarklis supyko ir ėmė ją kančiumi plakti. Bet kumelaitė dar labiau pasispardė ir Pakarkliu su jo visais apynių ryšuliais atsikratė. Jis nuvirto į griovį ir užvertė kojas. Taip jam ir reikia, kad nesisavintų svetimos kumelaitės.

Tai šitaip mudu su Pakarkliu pagaliau už viską atsiskaitėm. Jis dabar turėjo pėsčias per purvyną su savo apyniais į karčiamą pareiti.

O aš pasigavau savo vaško kumelaitę, užsisėdau ir nujojau, nesiekdamas žemės kojom. Mano kumelaitė iš džiaugsmo pakilo ir kaip vėjas skrido.

Dabar aš greitai namo sugrįšiu ir pavasarį pasivysiu. Tiesiai per laukus joju, peršoku per patvinusius griovius. Kumelaitė lekia šuoliais, bet aš nuo jos nenupuolu ir linksmi su dūdele dūduoju.

Įsismaginus kumelaitė pakyla taip aukštai, kad net man po kojų mirga pažįstami kaimai ir dvarai. Pasižiūriu iš padebesių į žemę ir matau: Pūstapėdžių kaime jau negaudo vyrai su maišais vėjo, bet vasarųjų sėja.

O pačiame kaime nauji namai su langais, o seni su kaminais.

Visai gerai!

Tai aš iš to smagumo nusileidau žemiau ir uždūdavau. Žiūriu, apie senį ir senele, kurie tempė ant stogo karvę, susirinko vaikaičiai ir linksmi ratelį žaidžia.

Norėjau ir aš drauge su jais pažaisti, bet neturėjau laiko.

Toliau pro Kreivakiškių kaimą prajojau, kur gyveno smulkūs bajorai. Bet ten vis dar buvo suirusios tvoros ir prakiurusiais stogais trobos. Kaip jie ir begyvena? Turbūt vis dar kertas dėl įžeistos garbės su balanom. O ar tas šaunus bajoras Besikirskis laimingai sugrįžo iš mugės ir kelnėm apsimauti išmoko, ar vis dar kas rytas nuo pečiaus šoka ir pargriauna bobą, nespėjau pamatyti pro kiaurą stogo plyšį.

Kaip ten buvo toliau, visko nepamačiau. Kada čia dairysies, kai reikia greičiau į savo kaimą sugrįžti. Tik prajodamas pamačiau ant kartuvių kalno, kur buvo Karalkrėslio rūmai, kaip vėjas plaukstė ir žarstė griuvėsius. O pakalnėje kalvis Plikakaktis su devyniais parankiniais varnų nekaustė, tik stovėjo prie kalvės susimąstęs ir pakaušį kasė.

Turbūt neturėjo ką veikti.

Aš norėjau nusileisti ir duoti jam savo kumelaitę sidabro pasagom pakaustyti. Bet apsigalvojau. Ko čia gaiši? O jis dar pakaustęs gali mane į turkų karą išsiųsti bajorams į pagalbą. Tegu jie patys kariauja, kaip išmano, tegu jiems padeda varnos!

Nesustodamas prajojau pro Gyvakarų karčiamą, kuri buvo beveik visai sugriuvus. Tai ką dabar sugrįžęs Pakarklis veiks su savo apyniais?

Be abejo, antrą kartą Besąsparis neužklys ir alaus nepadarys, o vaitas su Devinduonių turtuoliais vargu ar karčiamą lankys.

Tai karčiamninkui nebus ko veikti su apyniais ir turės išeiti šunų lodyti pakiemiais.

O gaila! Buvo žmogus neblogas, nors ne visai doras.

Prajodamas pro Devinduonių kaimą, pamačiau, kad mano išarti skynimai vėl atžėlę ir kaip dūmai pasikėlę. Tik Žaliaduonio niekur nesimatė. Turbūt jis vis dar gaudė čigonų karalių Čičirį ir norėjo jį pakarti už pavogtą iš po akių vieną ir kitą arklį.

O skynimus toliau su arkliais plėšė ir kelmus vertė Beduonis. Turbūt jam senelis, neradęs Žaliaduonio, atidavė karietą su arkliais, kad pats duonos ir kruopų turėtų ir pavargėliams negailėtų.

Bet kur jis padėjo karietą? Nagi, žiūriu, pakluonėje apversta ir padaryta žvirbliams perykla.

O pats senelis už kaimo prie kelio ant grioviakrančio sėdėjo, vyžas saulėje džiovino, plutas griovy mirkė ir kramtė.

Tai ir į sveikatą!

Turbūt pasistiprinęs namo pareis pagrioviais, senę paguos ir su vaikaičiais pažais. O paskui gal dievui pakuždės į ausį, kaip geriau sutvarkyti pasaulį.

Tai būtų iš tikro visų geriausia!

PENKIASDEŠIMT KETVIRTOJI KLAJONĖ, kaip širdis iš džiaugsmo šoko, pamačius savo kaimą iš tolo, bet, nusileidus arčiau žemės, kumelaitę pagavo už pavadžių tijūnas ir mane nusivarė į dvaro rūmus.

Pro pavasario ūkanas pamačiau savo mielą Paketurių kaimą iš tolo ir pats nežinau, kas atsitiko, tiktai pajutau, kad širdis iš džiaugsmo krūtinėje šoka.

Kaip malonu po visų klajonių pagaliau sugrįžti namo!

Tai linksmi uždūdavęs, nusileidau arčiau žemės ir smagia ristele pro Didvyžių dvaro laukus tiesiai į savo kaimą jojau.

Bet nustebęs išsižiojau.

Didvyžių dvaro laukai, turbūt belaukiant Besąspario pažadėtų sėklų, pasilikę nesėti, apaugo varpučiu ir varnalėšom, po kuriais priviso neišpasakyta kiškių daugybė.

O ir kiškiai buvo nematyti: įsiganę kaip buliai, ir jų akys kaip kukuliai.

Mano kumelaitė jų pasibaidė ir šoko į šalį. O čia, nežinia iš kur atsiradęs, pagriebė ją už pavadžių Didvyžių dvaro tijūnas Karačiūnas, tas žiurkių perkūnas. Tuoju mane pažino ir nuo kumelaitės nusodino.

– Na, vaike, dabar neištrūksi! – tarė. – Negana, kad samanę praganei, bet dar nežinia kur pats visus metus basteis ir kokių eibių pridarei. O per tave vos dvaras nesugriuvo. Na, eisim pas poną, tegu jis pasakys, ką su tokiu nenaudėliu daryt.

Ir nusivarė tijūnas, pliauškindamas bizūnu, tiesiai per laukus mane į dvarą.

Nesitikėjau ten sulaukti nieko gera, ir jau norėjau ištraukti dūdelę ir uždūduoti, kad jis nuo mano galvos atstotų ir pats šoktų. Bet bijojau, kad neatimtų dūdelės, nes tada ištiktų mane visos nelaimės.

Tai užantyje paslėpiau dūdelę ir tylėjau. Tik mano vaško kumelaitė neiškentus pasispardė ir nusižvengė.

Bet tijūnas ją sutramdė. Pirma mane su bizūnu varė, o iš paskos kumelaitę už pavadžių vedė.

Taip ir atvarė į dvarą.

Bet žiūriu – kas gi čia pasidarė, kad dvaro rūmų stogai prakiurę, – bene belaukiant Besąspario meistrų? – ir visi pastatai – tvartai, kluonai ir daržinės – vos nesugriuvę.

Matyt, dvaras visai nusigyveno, kad sudribo kaip grybas ant kelmo.

Bet kas man darbo? Turiu savo vargo ir dar rūpesčio, kaip man tijūnu su jo bizūnu ir ponu atsikratyti.

Prie pakrypusių dvaro vartų sutiko mane visai nusenęs panaktinis Stabinis.

– Vis dėlto pakliuvai, vaikelį? – tarė nusiminęs. – Dabar nuplaks tave rykštėmis ir išvays kiškių ganyti. O kiškiai, įsiganę kaip buliai, ir gali tave negyvai užbadyti.

– Nenusimink, seneli, – aš jam tariau. – Gal viskas pasibaigs niekais ir išeis tik juokai.

Tijūnas piktai pašnairavo:

– Pamatysi, kokie čia bus tau juokai, kai ant galvos pasišiauš plaukai! – tarė.

Tuoju pat mano vaško kumelaitę prie vartų pririšo ir panaktinį jos saugoti pristatė, o mane, pliauškindamas bizūnu, nusivarė į dvaro rūmus, nedavęs nė namo užsukti, kad jis kur sprandą nususuktų.

Tik kur jis tau nususuks toks įsiganęs, kaip bulius?

Bet ir aš, nors mažas ir suvargęs, jaučiausi nepražuvas. Tai nuėjau į dvarą apsidairyti, ką čia reiks padaryti, kad jį greičiau griebtų galas.

PENKIASDEŠIMT PENKTOJI KLAJONĖ, kaip rūmų kertėje ponas snaudė ir, laukdamas savo žento Besąspario, nieko nedarė, o mane už praganytą bitę ganyti kiškių išvarė, ketindamas priimti už žentą.

Taip ir nuvarė mane tijūnas, kad jį kur giedrią dieną perkūnas, pliauškindamas bizūnu, per dvaro rūmus, kur ponas Pats-Pasturleckas kertėje snaudė ir, laukdamas savo žento Besąspario, nieko nedarė, tik muses gaudė!

– Štai, atvariau tą nelemtą bičių piemenį, – tarė tijūnas, nusilenkęs trilinkas per liemenį, – kuris anais metais vieną samanę praganė ir nuo to prasidėjo dvare visos nelaimės.

Ponas prasimerkęs pažiūrėjo į mane rūščiai ir pradėjo purkšti:

– Kur buvai? Kodėl samanę praganei? Ar žinai, kiek man bėdos padarei?

Kur aš čia viską žinosiu?

Bet ponas nedavė man nė prasižioti. Pats klausė, pats ir atsakė.

– Na, gerai! – pagaliau tarė. – Meluok melą, išvesk galą! Jei gerai pameluosi ir mane prajuokinsi, tai pats iš bėdos išsivaduos.

Bet ką aš meluosiu? Ir kaip tokį pūzrą prajuokinsiu? Norėjau iš karto uždūduoti, kad abudu su tijūnu pašoktų. Tai būtų bent juoko! Bet bijojau, kad man dūdelės neatimtų ir nesugriūtų rūmai. Dar gyvas gali iš po griuvėsių neišsikapstyti.

Tai apsakiau visą teisybę, kaip krosnies kaktos šviesybę – kaip, samanės beieškodamas, paklydau ir negalėjau surasti kelio į dvarą, o paskui atsidūriau Suvalkų mugėj, kur norėjau nusipirkti kepurę, bet pats vos nepražuvau.

– Tai gal sutikai ten mano žentą Besąsparį? – ponas paklausė.

– Kaip nesutiksiu, – atsakiau. – Jis man visur painiojas ant kelio. O paskutinį kartą dar Kaušpėdos karčiameje mane pavaišino ir pats kaip į vandenį dingo. Paskui, kaip girdėjau, į prūsų karalystę nuėjo ir ten pasidarė pirmas karaliaus patarėjas.

– Matai, kaip aukštai iškilo! – ponas nusistebėjo. – Turbūt dabar nesugrįš į dvarą?

– Be abejo, – pritariau. – Jis man pats sakė, kad pasaulį daug kelių ir kvailių, visų neapeisi, o meluodamas toli nueisi.

– Taip ir pasakė? – netikėdamas ponas paklausė.

– Taip ir pasakė, – patvirtinau.

– Tai kur aš dabar gausiu žentą? – ponas, vilties netekęs, įtartinai į mane pažiūrėjo.

Tokios garbės aš nesitikėjau ir, panarinęs akis, tylėjau.

Tiktai tijūnas, tas žiurkių perkūnas, kantrybės pritrūko.

– Ko, ponas, klausai to melagio? – tarė. – Jis turbūt su Besąspariu susitaręs mums į akis pučia dūmus. Ką su tokiu bjaurybe daryti?

– O ką su juo darysi? – atsakė ponas nusivylęs. – Duok jam rykščių ir išvaryk kiškių ganyti. Bet žinok, vaike, jei bent vieną kiškį praganysi, liepsiu tau kailį nulupti, iškamšą padaryti ir į kanapes pastatyti žvirbliams baidyti. O jeigu visus kiškius išganysi, vakare į dvaro tvartus suvarysi ir primeluosi pilną maišą, tai duosiu dukterį už pačią ir pusę dvaro kraičio.

Taip ir pasakė, kad jį kur galas!

Bet man jo kiauro dvaro ir dukters nereikia. Tegu sau laukia Besąspario. O jeigu duos rykščių, tai aš juos visus tuojau pašokdinsiu.

Bet ponas susiprato ir atidėjo rykštes vakarui. Tijūnui įsakė laiko negaišti, tuojau visus baudžiauninkus į laukus suvartyti, kad per vieną dieną dirvonus užartų, išakėtų ir paprastom sėklom užsėtų iš savo klėčių. O vakarui liepė visus apylinkės bajorus į didelį balių sukviesti. Tada visi pasijuoks, kai aš maišą primeluosiu.

Bet dar pažiūrėsim, kas čia dės ir kas paskutinis juoksis.

PENKIASDEŠIMT ŠEŠTOJI KLAJONĖ, kaip tijūnas išjojo ant mano vaško kumelaitės, mane panaktiniui pavedęs nuvesti pas kalvį ir nuplakti, bet kalvis nusikeikęs man nukalė pagaikštį, tik nepasakė, ką su juo veikti.

Prie pakrypusių dvaro vartų žvengė ir spardės mano vaško kumelaitė, kad ją net panaktinis Stabinis vos ne vos nulaikė.

Aš norėjau ją atimti ir išjoti ne kiškių ganyti, bet toliau po pasaulį pasidairyti ir niekada į Didvyžių dvarą negrįžti.

Bet tijūnas, kad jį kur perkūnas, atėmė mano vaško kumelaitę ir išjojo baudžiauninkų varyti į darbą, mane pavedęs, prieš pono valią, panaktiniui Stabiniui nuvesti už tvartų ir ten su kalviu

Didžiagalviu, nelaukiant vakaro, nuplakti su rykštėm ir pėsčią išvaryti kiškių ganyti.

Aš norėjau grįžti ponui pasiskųsti.

– Neverta, vaikelį, ant mažo paršo didelei kiaulei skųstis, – pertarė mane panaktinis. Tegu tik išjoja tas nevidonas, o su kalviu – savi žmonės – susitarsim.

Jis nuvedė mane pas kalvį, o tas ant priekalo kalė surūdijusį noragą ir visais prakeiksmiais leido dvarą, kad jį greičiau griebtų galas, nes kitaip visus ištikis badas.

Kai Stabinis jam pasakė, kam mane atvarė, jis nusikeikė ir tarė:

– Trauk juos perkūnas! Ar aš kvailas, kad plakčiau nekaltą vaiką? Kad man po ranka taip pakliūtų tijūnas ar pats ponas, tai aš jiems taip išvanočiau šonus, kad vietoj nusprogtų, o mes visi iš baudžiatvos išsivaduočiau.

Jam pritarė ir Stabinis. Bet ką padarysi, kad prieš savo valią dar reikia ponų klausyti? Bet abudu numanė, kad Jų galybė baigias. Tai su kalviu pasitaręs, man tarė:

– Tu, vaike, už kalvės pasislėpk ir visa gerkle rėk, kad padvarė skambėtų ir ponas girdėtų, o mes į kaladę sutašysim paskutines rykštes.

Taip aš ir padariau. Pasislėpęs už kalvės, visa gerkle rėkiau, kad skambėjo visas dvaras, kol panaktinis visas rykštes sutašė į kaladę, o kalvis iš surūdijusio norago man nukalė pagaikštį.

– Na, dabar, vaike, gali eiti! – man tarė ir pagaikštį davė, tik nepasakė, ką su juo veikti.

Aš išėjau su tuo pagaikščiu pasiramščiuodamas ir galvodamas, ką čia man daryti – ar kiškius eiti baidyti iš pakrūmių, ar, sugrįžus atgal į rūmus, langus išmaišyti ir patį poną kaip tarakoną išbaidyti iš dvaro?

Bet nutariau palaukti vakaro ir pažiūrėti, kas čia toliau dės.

O tijūnas tuo tarpu, nieko nelaukęs, ant mano vaško kumelaitės pusę kaimų apjojo, bet nesurado baudžiauninkų nė gyvos dvasios. Prieš pavasarį vieni mirė iš bado, kiti išsislapstė, tretį išsilakstė, kur akys mato, toliau nuo Didvyžių dvaro, kaip nuo tikro pragaro.

Tai kur juos galėjo surasti tijūnas? Daužėsi iš kaimo į kaimą kaip perkūnas, surado tik pusanatro nukaršusio senio ir vieną sugriuvusią bobą, ir juos išvarė arti neaprėpiamų dirvonų.

O pats apžiūrinėjo visas klėtis, bet niekur nesurado sėklų. Tai nutarė, kiek tie seniai per dieną užars, vakare dirsėm ir garstyčiom užsėti, kad dvaras bent prieskonių turėtų ir nepaprastai praturtėtų.

Bet kiek tie seniai galėjo užarti per dieną – buvo neaišku, nes vienas senis sugriuvusią bobą vedė už pavadžių, o kitas, kad pats nesugriūtų, laikėsi už žagrės.

O tijūnas, pamatęs, kad jau dvaro laukus aria, išjojo kviesti Kreivakiškių bajorų į balių. Bet nenujojo. Tik mano vaško kumelaitę nuvarė nuo kojų ir bizūnu negyvai užkapojo.

Vargšė mano kumelaitė sušilo ir visai sudribo. O tijūnas vis dar ją plakė, bet negalėjo prikelti. Pagaliau iš jos nusilipdė devynių pūdų žvakę, nebent savo pagrabui.

Bet kol kas dar jo negriebė galas.

PENKIASDEŠIMT SEPTINTOJI KLAJONĖ, kaip kiškius šokdinau ir tijūną šokti pamokinau, o jį ponas iš vietos atstatė, jis namo pardūlino, atsigulė ant suolo ir liepė pačiai užiebtį mirties žvakę.

O aš perėjau per Didvyžių dvaro laukus ligi galo, bet kiškiai, mane su pagaikščiu pamatę, strimgalviais išlakstė. Turbūt palaikę už medžiotoją kvailą.

Tai kaip aš dabar juos sugaudysiu ir parvarysiu į dvaro tvartus?

Tikras vargas!

Susimąstęs nuėjau ligi apdegusio Ožkasvilių šilelio, atsisėdau ant pirmo kelmelio ir, išsitraukęs iš kišenės molinę dėdelę, uždūdavau neapsižiūrėjęs pro antrą galą.

Tik žiūriu – kas gi čia daros? – kiškiai iš visų pakrūmių, versdamiesi per galvas, pas mane atidūmė, aplinkui ratu sustojo ir, išvertę akis kaip kukulius, į mane spokso.

Aš treptelėjau koja ir pro kitą galą užgrojau. Kiškiai pradėjo šokti, uodegas kratyti, per galvas vartytis.

Tai man buvo dyvas!

Tijūnas, grįždamas iš Kreivakiškių, pamatė, kaip aš kiškius šokdinu, labai nusigando, vos nenusisuko sprando, nubėgo pas poną be kvapo ir sako:

– Blogai. Tušti kaimai. Tik pusanтро išgverusio senio ir viena sugriuvusi boba dvaro laukus aria. O tas piemuo ne tik visus kiškius suvarė iš laukų ir miško, bet dar Ožkasvilių šilely šokti moko.

– Negali būti! – ponas netikėdamas akis išpūtė.

Bet tijūnas pasakė, kad pats savo akim matė.

– Tai kas dabar bus? – ponas atsipūtė pro ūsus.

To ir tijūnas nežinojo. Bet susiprato pats ponas.

– Tu man sugauk vieną kiškį ir į tvartą įkiški. O paskui pamatysim, ką su juo padarysim.

Tijūnas atidūlino kiškio gaudyti, bet aš, supratęs, ko jam reikia, nustojau dūdavęs ir pakėliau pagaikštį. Kiškiai pasibaidė, persivertė per galvas ir išlakstė po visus laukus, miškus ir pakrūmes.

Tijūnas, kiek drūtas, juos vaikės, išlandžiojo visas pakrūmes, bet nei vieno nepagavo ir pats galo vos negavo.

Tada atėjo pas mane ir gražumu prašo:

– Būk geras, sugauk man vieną kiškį, o aš paprašysiu, kad tau ponas vakare neduotų rykščių.

– Kad jau iš ryto, prieš pono valią, liepei mane nuplakti rykštėm! – tariau pasipiktinęs.

– Na, kas buvo iš ryto, to neskaitysim! – jis atsakė, neturėdamas kur akių dėti.

Aš jau norėjau jam tas begėdes akis su pagaikščiu išbadyti, bet atidėjau ir paklausiau:

– O kur tu padėjai mano vaško kumelaitę?

– Tai kad ji sušilo ir sudribo, – nenaudėlis prisipažino, tik nepasakė, kad iš jos nusilipdė žvakę.

– Labai negerai, – atsakiau. – Matyt, jodinėti nemokėjai. Dabar aš negalėsiu kiškio pagauti. Tik, jei nori, galiu sušaukti, o tu būk gudrus pasigauti.

– Gerai, – sutiko tijūnas, – tik tu juos sušauk, o aš jau būtinai vieną pasigausiu.

Aš nusigrįžęs uždūdavau, ir kiškiai šokdami ėmė iš miško rinktis. Bet ir tijūnas pradėjo kratyti kinkas.

O kiškiai jį apsupo aplinkui, vartos per galvas ir uodegas krato. Tijūnas norėjo bent vieną kiškį už uodegos nustverti, bet pats persivertė per galvą ir labai nusigando, kad jo kiškiai nesumintų ir uodegom akių neišbadytų.

Tai keturpėščias pašoko ant kojų ir ėmė spardyti kaip nuvarytas arklys. Bet kiškiai neatstoja ir toliau aplinkui šoka. O tijūnas besispardydamas visai neteko kvapo ir manęs gražumu prašo:

– Tik tu nustok grojęs, aš jau ir keturpėščias nepastoviu ant kojų.

Bet aš jį dar gražiai pašokdinu, kol jis nustojo spardyti ir ėmė nosimi žemę arti.

Tada aš nustojau grojęs, kiškiai persivertė per galvas ir išlakstė.

– Ar dar nori kiškių gaudyti? – jį paklausiau, kai jis atsipeikėjo.

– Ne, – tijūnas atsakė ir galvą pakratė.

Paskui nudūlino į dvarą be kvapo ir ponui sako:

– Tegų tą piemenį galas! Jis turi tokią dėdelę, kuria uždūdavęs, ne tik kiškius šokti moko, bet ir mane nušokdino nuo kojų.

– Koks tu tijūnas, kad tave piemuo nušokdino nuo kojų? – ponas užsirūstino ir tijūną iš vietos atstatė.

Vos gyvas tijūnas namo pardūlino, atsigulė į kertę ant suolo, pasišaukė pačią ir liepė užžiebt devynių pūdų žvakę.

– Mirštu! – susigraudinęs tarė, – tas piemuo mane nuo kojų nuvarė, o ponas dar iš vietos atstatė. Nėra pasaulyje teisybės. Tai nėra ko gyventi ir vargti.

Pati susigraudino ir ėmė verkti. Bet negalėjo vargšė nusivylusio vyro ašaromis nuraminti. Tai užžiebė žvakę ir gale galvos pastatė.

Tegu jau miršta ir dievo neužmiršta!

Bet žvakė spragsėjo ir geso. O tijūnas, nors ir merdėjo, bet dar taip greitai nenusispardė.

PENKIASDEŠIMT AŠTUNTOJI KLAJONĖ, kaip dvaro ponas, atstatęs tijūną, labai susirūpino, kokią aš turiu dėdelę, ir dukterį išvarė, o paskui pačią tos dėdelės išvilioti, bet jos nemokėjo šokti ir parbėgo rėkdamos į dvarą.

Dvaro ponas, atstatęs tijūną, labai susirūpino, kokią aš dėdelę turiu ir kaip kiškius šokdinu. Bet pats bijojo iš dvaro nosį iškišti, kad nesubadytų kiškiai. Tai pasiuntė dukterį pažiūrėti ir išvilioti iš manęs dėdelę.

Bet ji užsispyrė kaip ožka ir nenorėjo eiti.

– Didelo čia daikto piemens dėdelė! – nepatenkinta tarė. – Kam man Jos reikia?

Bet tėvas pagrasino, kad paliks ją be kraičio ir turės norės ar nenorės – už manęs eiti.

Duktė pasimaivė, bet jai buvo gaila kraičio ir nenorėjo už manęs eiti. Tai persirengusi kaip paprasta mergaitė atėjo į mišką, kad aš jos nepažinčiau.

Bet aš ją iš karto pažinau, nes buvo užsispyrusi ir kvaila kaip ožka. Atėjusi man nė labas nepasakė, tik užrietė nosį ir stačiai paklausė:

– Kokią čia turi dėdelę? Atiduok man ją!

– Mielai atiduočiau, – sakau, – jei mane pabučiuotum.

– Kas gi tai matė, – ji supykus atsakė, – kad dvaro panaitės su piemenimis bučiuotųs?

Nenori tai nereikia. Aš ją pats į skruostą pakšt pabučiavau ir, nusigrįžęs į šalį, uždūdavau.

Staiga iš visų pakrūmių kiškiai atidūmė, apsupo ją iš visų pusių ir šoka kaip moka – vartos per galvas ir uodegas krato. O ji šokti nemokėjo, tik, užrietusi nosį, kaip ožka striksėjo, o paskui, parkritus ir iš baimės pastirus, kad ją kiškiai nesumintų, spiegė lyg smaugiama.

Bet – spiek nespiek, aš ją vis tiek pašokdinau, kiek norėjau, ir paleidau į visus keturis vėjus. Ji, užmiršusi dėdelę, nubėgo spiegdama į dvarą.

– Kokią man gėdą padarė tėvas! – užsidarė į kamara ir žliumbė ligi vakaro.

Ponas, pamatęs, kad negerai padaręs, išsiuntė pačią į mišką su pyragais, kad iš manęs dėdelę atimtų ir dukterį nuramintų.

Persirengė ponia kaip boba paprasta, kad aš jos nepažinčiau. Bet aš ją iš karto pažinau, nes atrodė pasipūtusi ir kvaila, kaip perekšlė višta. O ji atėjusi man nepasakė nė labas, tik atkiša pyragą ir sako:

– Še tau, vaike, pavakarių pyrago, o man greičiau atiduok dėdelę!

– Mielai, – atsakiau, – atiduosiu, tik pirma padūduosiu, o ponia gal pašoks?

– Kas gi tai matė, kad dvaro ponia pagal piemens dėdelę šoktų? – ji nesutiko ir taip baisiai pasipiktino, kad vietoje vos nesprogo.

Bet sprogsi – nesprogsi, o vis tiek pašoksi!

Nusigrįžęs į šalį, išsitraukiau dėdelę ir uždūdavau. Tuoju kiškiai iš miško pribuvo, poniją apsupo ir šokdina. Bet ir ponija šokti nemokėjo, tiktai kaip karvė ant ledo išžirgus trepsėjo.

Aš ją pašokdinau, kol ji neteko kvapo ir, užmiršusi dėdelę, nulėkė, kvaksėdama kaip perekšlė višta, į dvarą.

– Kokią apturėjau sarmatą per tavo kvailą galvą! – užsipuolė poną ir vos akių neišdraskė. – O jei dar kaip, atiduoti reiks piemeniui dukterį už pačią ir pusę dvaro kraičio.

– Nenusimink pirma laiko! – ponas tarė, pačia atsikratęs. – Dar mes pažiūrėsime, kas čia dėsis, kaip jis suvays kiškus į tvartus ir primeluos pilną maišą. O paskui iš jo dėdelę atimsim, į tą maišą įkišim, iškamšą padarysim ir kanapėse pastatysim žvirbliams baidyti.

Taip Didvyžių ponas tarė, tiktai nepadarė, nes ir aš buvau ne iš kelmo išspirtas, o visko prityręs vyras.

PENKIASDEŠIMT DEVINTOJI KLAJONĖ, kaip aš, kiškus parginęs iš miško, norėjau teisybės pripildyti pilną maišą, bet ponas neišlaikė, ir aš uždūdavau, savo darbą pabaigęs.

Vakare parginiau kiškus iš Ožkasvilių šilelio į Didvyžių dvarą ir suvariau į tvartus.

O pats nuėjau į rūmus.

Bet žiūriu – prie durų jau, tarnai išsirikiavę, laiko didžiausią odinį maišą. O už jų stovi pats ponas ir gal koks šimtas bajorų, ir visi šaipos.

Tiktai prieš laiką.

Aš jau kartą maiše buvau, tai antrą kartą nesiduosiu taip lengvai prigaut. Atsistojau, viskam pasiruošęs, iš tolo ir atkišau pagaikštį, kad arti prie manęs neprieitų.

Ponas, už tarnų pasislėpęs, pažiūrėjo į pagaikštį ir neišdrįso arčiau priėti, tik paklausė:

– Kokią turi tu dėdelę? Ar negali jos parodyti?

– Parodysiu, kai darbą baigsiu, – atsakiau, – ir primeluosiu pilną maišą.

– Na, tai primeluok! – tarė ponas nusijuokęs, ir pats atkišo maišą, o už jo bajorai, išsišiepę ligi ausų, šaipės.

Aš apsakiau teisybę, kaip iš Suvalkų mugės laimingai sugrįžau be kepurės, jojau raitas ant savo vaško kumelaitės pro Didvyžių dvaro laukus, kurie buvo taip apleisti baisiai ir tokia daugybė kiškių prisiveisę, kad nuo jų net mano vaško kumelaitė pasibaidė.

Bet ją tijūnas už pavadžių sulaikė, o mane nuvarė į rūmus, kur ponas kertėje snaudė ir savo žento Besąspario laukė.

Bajorai, išgirdę apie garsų melagį, nusijuokė, o ponas susiraukė:

– Aš pats tą žinau, – tarė, – o tu meluok savo melą!

– Ką čia meluosi? – atsakiau. – Kad teisybės per akis ir į maišą netilps.

Toliau apsakiau, kaip ponas, vilties netekęs sulaukti Besąspario, norėjo mane priimti už žentą, bet pirma išvarė ganyti kiškių, nes pats ponas bijojo nosį iš dvaro iškišti.

– Ką čia niekus paistai? – ponas pritrūko kantrybės, o narsūs Kreivakiškių plikbajorai ėmė šaipytis.

Aš toliau pasakojau teisybę, kaip tijūnas, nusavinęs mano vaško kumelaitę, išjojo baudžiauninkų varyti į darbą, bet nesurado nė gyvos dvasios, tiktai pusanthro išgverusio senio ir sugriuvusią bobą, ir juos išvarė arti neaprepiamų dirvonų.

Bet kiek jie užarė – nesužinojau, tiktai girdėjau, jog tijūnas, neradęs klėtyse jokių sėklų, liepė išartus dirvonus dirsėm ir garstyčiom užsėti, kad ponas, jei ne duonos, tai bent prieskonių turėtų.

– Kada nustos niekus malęs? – tarė ponas išbalęs, o plikbajorai ėmė juoktis.

– Tuoju, – atsakiau ir toliau apsakiau, kaip kiškius į išdegusią Ožkasvilių šilelio aikštę susivariau ir šokti mokinau.

O tijūnas, pakvietęs Kreivakiškių bajorus į balių ir mano vaško kumelaitę nuvaręs, nusilipdė iš jos devynių pūdų žvakę savo pagrabui ir atėjo prašyti, kad aš jam pagaučiau kiškį.

Bet aš tokiam nenaudėliui nenorėjau kiškio pagauti, tiktai drauge su kiškiais pašokdinau. O jis šokti nemokėjo, tiktai išsigandęs, kad jo kiškiai nesumintų, spardėsi kaip nuvarytas arklys, o paskui pabėgo be kvapo į dvarą.

– Žinau, – ponas tarė, – todėl aš jį iš tijūnų atstačiau.

– Seniai taip reikėjo padaryti! – pritariau ir toliau dėščiau teisybę, kaip atėjo dvaro panaitė, persirengusi kaip paprasta mergaitė, ir norėjo iš manęs dūdelę išviloti. Aš paprašiau mane pabučiuoti, bet ji užrietė nosį. Tada aš pats ją pabučiavau ir pašokdinau. Bet ji šokti nemokėjo, tiktai, užrietusi nosį, kaip ožka striksėjo, o paskui rėkdama į dvarą pabėgo, kad jai tėvas padaręs gėdą.

– Meluoja! – suspigo panaitė ir, kaip žarija nukaitus, nubėgo į kamarą ir ten žliumbė užsidarius.

– Na, čia nedaug pamelavai, – ponas tarė ir tuščią maišą pakratė.

– Galbūt, – sutikau ir toliau apsakiau, kaip atėjo dvaro ponias, persirengusi kaip boba paprasta, atnešė man pyrago ir norėjo dūdelę išviloti. Aš paprašiau ją pašokti. Bet ji nesutiko ir pasipiktino. Tada aš ją pašokdinau, bet ji šokti nemokėjo, tiktai kaip karvė išžirgus ant ledo trepsėjo, o paskui be kvapo nubėgo į dvarą, rėkdama, kad jai ponas padaręs sarmatą.

– Meluoja! – suriko ponias ir iš sarmatos pasislėpė virtuvėje už pečiaus.

– Na, ir čia nedaug primelavai, – ponas pasakė ir tuščią maišą pakratė.

Aš pamačiau, kad neužteks teisybės maišui pripildyti, tai sugrįžau prie varčios ir pradėjau nuo pradžios, kaip atėjau į dvarą atlikti baudžiavos, tijūnas mane bičių ganyti išvaręs, o aš, vieną samanę praganęs, išėjau jos ieškoti.

– Girdėjau, – tarė ponas nusijuokęs ir tuščią maišą pakratė.

Tada aš toliau savo klajones apsakiau, kaip gluosnio šaka į dangų įlipau ir ten pamačiau visai kaip Didvyžių dvarą.

Ponas nustebo, kad į dangų panašus jo dvaras, ir patenkintas paklausė:

– Tai gal matei, vaike, ką mano tėvas danguje veikia?

– Kaip nematysiu? – atsakiau. – Ogi mano tėvas, kurį užplakė baudžiavoje tavo tėvas, dabar danguje didelis urėdas. Jis, tavo tėvą pasikinkęs į kariatą, savo reikalu mažuoju į pakluonę važiuoja.

– Meluoja! – suriko pasipiktinęs ponas ir vos iš piktumo nesprogo.

– Na, kad meluoju, tai užrišk maišą geruoju! – tariau. – Aš savo darbą baigiau. O man tavo kiauro dvaro ir kvailos dukters nereikia. Dabar – norit ar nenorit – pabaigtuvėms pašokit.

Aš išsitraukiau savo dūdelę ir uždūdavau.

ŠEŠIASDEŠIMTOJI KLAJONĖ, kaip šokdinau Didvyžių dvarą, kol ponas sprogo ir tijūnas pasikorė ant savo bizūno, o kalvis man nukalė lazdą, kad visų dvarų ponus pašokdinčiau ir juos ištrankyčiau.

Tai buvo gražaus juoko, kai Didvyžių dvaro ponai su bajorais šoko!

Tik pats ponas buvo per storas ir šokti negalėjo. Tai ėmė baubti kaip jautis ir tarnų reikalauti, kad iš manęs dūdelę atimtų ir mane į maišą įkištų.

Bet kur tau!

Aš dar smagiau uždūdavau, kad visi – nori ar nenori – turėjo šokti kaip pakvaišę, skvernus

pasikaišę. O tarnai, pamatę, kas čia daros, po pakampes išsislapstė.

Pono riksmo niekas nepaisė.

Tik Kreivakiškių plikbajoriai iš pradžių šoko ponui į pagalbą ir užsipuolė mane su balanom, bet šokdami patys sau prasiskėlė galvas ir nuo manęs atstojo.

O aš toliau grojau dar smagiau.

Neišlaikė ir ponas, ėmė kinkas kratyti ir, pilvą atkišęs, po visą kiemą blaškytis.

– Nustoki grojęs! – ėmė krikoti. – Duosiu dukterį už pačią ir visą dvarą kraičio.

Bet man jų nereikia. O tu pašoki, moki ar nemoki.

Ponia iš virtuvės pro langą pamatė šokant poną ir pamanė, kad jis išėjo iš proto. Spiegdama išbėgo į kiemą, pagavo poną į glėbį ir drauge šokti ėmė. Tiktai netiko į porą, nes ponas buvo per storas ir jai numindžiojo kojas.

– Ko šoki, beproti, kad nemoki? – ponia pasipiktino.

Bet kaip nešoksi, kad pačios kojos kilnojas?

Ponas, nors kriokė, bet šoko, pilvą atstatęs, lyg tampomas kratės ir baubė kaip pjaunamas jautis.

Ponia, visai be sarmatos, pritrūkusi kvapo, aplinkui sukos ir trepsėjo kaip karvė ant ledo.

Duktė, užmiršusi gėdą, iš kamaros apsižliumbus išbėgo į kiemą. Bet šokti nemokėjo, tiktai, užrietusi nosį, kaip ožka striksėjo.

Kokia gėda, kai šokti nemoki!

Tada kiškiai, tvartus sugriovę, išsivertė per galvas ponams į pagalbą.

Bet ponas išsigando, kad jo nesumintų, nuo kojų nuvirto, pargriuvęs ėmė spardyti ir nosimi žemę arti. Ponia iš tos baimės visai sarmatos neteko ir išžirgo kaip karvė ant ledo. Panaitė pasibaidė, per tvorą šoko ir nusibalnojo nosį.

Tiktai vieni Kreivakiškių bajorai šauniai su kiškiais šoko, o visų šauniausiai tas garsusis plikbajoris Besikirskis, bet jam bešokant – kelnės sprogo. Tai susiėmęs kelnes į saujas, pabėgo iš kiemo. O paskui jį ir kiti plikbajoriai, kad neištiktų panaši gėda.

Tegu jį galas tokį balių, kad šokant net kelnės sprogs!

Tik vieni kiškiai nieko nepaisė, po kiemą švaistės, vartės per galvas, uodegas kratė ir taip trepsėjo, kad net visas dvaras dundėjo.

Tada nuo mirties suolo pašoko tijūnas ir atbėgo su savo bizūnu:

– Kas čia per galas? Be manęs visai pražus dvaras! – ir kaip pablūdęs ėmė su bizūnu švaistytis ir kiškus iš kiemo vaikyti.

Bet kiškių neišvaikė, tik ponui per pilvą pataikė, poniai uždrožė per šoną, o panaitei užkliudė per nosį, tad visi pasipiktinę ėmė vaikytis tijūną, tik negalėjo pagauti.

Ponas įsiutęs baubė kaip jautis, po kiemą lakstė ir pilvą kratė, ponia lyg skerdžiama žviagė, panaitė lyg smaugiama spiege, bet abidvi, pasikaišiusios sijonus, pagal mano dūdą ir paskui tijūno bizūną šoko kazoką kaip be proto.

O tijūnas, visai pakvaišęs, su bizūnu švaistės, kol jam galvoje viskas susimaišė, bizūnas apie kaklą apsisuko, už svirties užsikabino, svirtis pakilo, ir tijūnas, nepasiekdamas žemės kojom, pasikorė.

O ponas šoko, kol jo pilvas sprogo. Ponia nusigandus sužvigo, panaitė suspigo, ir abidvi padrikos vidury kiemo be kvapo krito.

Tik kiškiai iš to smagumo visai padūko, kad vos nesugriovė dvaro rūmų.

Bet aš laiku susipratau:

– Užteks pagaliau! – tariau ir dūdelę į kišenę įsikišau. – Kokie čia šokiai, kai kieme pakaruokliai.

Kiškiai per galvas išvirto į mišką, o pats, neturėdamas ko veikti daugiau, pro vartusėjau į savo Paketurių kaimą.

Bet prie vartų mane sustabdė dvaro panaktinis Stabinis:

– Tai gražiai, vaikeli, dvarą pašokdinai, kad ir man nebeliko, kas čia veikti. Tai namo pareisiu ir bent kartą lig soties, kaip visi žmonės, naktį išsimiegosiu.

Aš jam labos nakties palinkėjau. Jis padėkojo ir išėjo.

O kai aš pro kalvęėjau, sulaike mane dvaro kalvis Didžiagalvis.

– Palauk, vaike! – tarė. – Aš tau nukalsiu devynių pūdų lazda, kad, ponus pašokdinęs, ir jų dvarus ištrankytum, jog nė ženklo iš jų nebeliktų.

Aš palaukiau, kol jis nukalė man tą lazda. Paskui, ją pasiėmęs, išbandžiau ir trenkiau į Didvyžių rūmų pamatus, kad ne tik rūmai, bet ir visas dvaras subyrėjo kaip šapas.

Tada, kalviui padėkojęs, išėjau į savo Paketurių kaimą.

Ką tenai atradau ir kaip man toliau sekėsi, paseksiu kitoje klajonių pasakoje. O jūs tuo tarpu likite sveiki ir linksmi, kad užaugtute stiprūs ir dideli.

Kazys Boruta, Jurgio Paketurio klajonės su visokiais pavojais, arba šventa teisybė, melo pasakos, kartūs juokai ir linksmos ašaros, Vilnius: Vaga, 1984.